

Міністерство науки і освіти України
Державний вищий навчальний заклад
Криворізький державний педагогічний університет

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА
ПРОВЕДЕННЯ ЛІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ
ІІІ КУРСУ В ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЗАКЛАДАХ

Кривий Ріг

2017

Методичні рекомендації щодо організації та проведення літньої педагогічної практики студентів III курсу в дитячих оздоровчих закладах / укл. Н. В. Волкова, Н. І. Зеленкова, А. К. Зичков, С. М. Щербина]. – Кривий Ріг: Вид-во КДПУ, 2017. – 148 с.

Рекомендовано до друку рішенням засідання вченої ради Криворізького державного педагогічного університету (протокол № від лютого 2017 р.).

Рецензенти:

Дороніна Т. О., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Криворізького державного педагогічного університету;

Мірошник З. М., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри..... Криворізького державного педагогічного університету;

Савченко Л. О., доктор педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та методики трудового навчання Криворізького державного педагогічного університету.

Рекомендовано до друку рішенням засідання вченої ради Криворізького державного педагогічного університету (протокол № від лютого 2017 р.).

У методичних рекомендаціях висвітлено мету, завдання, зміст і особливості організації та проведення літньої педагогічної практики. Визначено перелік знань, практичних умінь і навичок студентів. Висунуто основні вимоги до контролю і оцінювання видів діяльності на педагогічній практиці, до оформлення звітної документації студентів.

Висвітлено зміст нормативно-правових документів з організації діяльності в дитячих оздоровчих закладах різних типів. Розкрито зміст, форми, методи виховної роботи з дітьми і підлітками та особливості її планування в літньому оздоровчому таборі. Подано практичний матеріал, який можна використати у роботі з дітьми різного віку влітку в таборі відпочинку.

Рекомендовано студентам III курсу та керівникам практики.

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ЛІТНЯ ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА	
1.1. Мета, завдання і зміст літньої педагогічної практики.....	
1.2. Організація літньої педагогічної практики.....	
1.3. Контроль та оцінювання вмінь і навичок студентів.....	
1.4. Вимоги до оформлення звітної документації практики.....	
1.4.1. Щоденник педагогічної практики.....	
1.4.2. Звіт з літньої педагогічної практики.....	
1.4.3.Зразок оформлення залікового виховного заходу.....	
1.4.4. Характеристика на студента-практиканта.....	
1.5. Охорона життя і здоров'я дітей в умовах літнього відпочинку.....	
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЗАКЛАДІВ	
2.1.Типове положення про дитячий оздоровчий заклад.....	
2.2. Наказ про підготовку та проведення літньої оздоровчої кампанії.....	
2.3. Положення про пришкільний табір.....	
2.4. Посадові інструкції основних категорій працівників оздоровчого табору.....	
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ЛІТНЬОГО ОЗДОРОВЧОГО ЗАКЛАДУ	
3.1. Особливості виховної роботи в літніх оздоровчих закладах.....	
3.2. Педагогічні основи періодів зміни в літньому оздоровчому таборі.....	
3.3. Форми виховної роботи в літньому оздоровчому закладі.....	
3.4. Планування виховної роботи з дітьми в оздоровчому закладі.....	
РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧОМУ ЗАГОНІ ОЗДОРОВЧОГО ТАБОРУ	
4.1. Прогнозовані труднощі у виховній роботі вожатого та їх усунення.....	
4.2. Діагностичні методики вожатого дитячого оздоровчого закладу	

4.2.1. Діагностична вправа щодо виявлення мотивів та потреб школярів.....	
4.2.2. Діагностика міжособистісних стосунків у дитячому загоні.....	
4.2.3. Методики виявлення структури колективу та його лідерів.....	
4.2. 4. Методика «Щоденник настрою» щодо виявлення настрою колективу.....	
4.3. Методики виховної роботи в загоні ДОТ.....	
4.3.1. Вогник.....	
4.3.2. Лінійка.....	
4.3.3. Збір.....	
4.3.4. ЧТП у загоні.....	
4.3.5. Традиції й закони загону.....	

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....

ДОДАТКИ

Додаток А. Календар пам'ятних дат улітку.....	
Додаток Б. Ігри в умовах літнього оздоровчого табору.....	
Додаток В. Підготовка та реалізація шоу-технологій у дитячому оздоровчому таборі.....	
Додаток Д. Колективні творчі справи в умовах літнього оздоровчого табору.....	
Додаток Е. Ігрова програма «Мандри в Хустинкове містечко».....	
Додаток Ж. Святкова вистава «У країні Нептуна».....	
Додаток З. Назви загонів та девізи.....	
Додаток К. Спортивні назви загонів та девізи.....	
Додаток Л. Кричалки та речівки.....	

ВСТУП

Однією з основних форм організації літнього відпочинку дітей є літні оздоровчі заклади, які створюються профспілками, окремими колективами, підприємствами з метою зміцнення здоров'я, організації активного відпочинку, задоволення інтересів і духовних потреб дітей та підлітків.

Виховна робота в дитячому оздоровчому таборі включає розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою діяльністю. Зміст, форми і методи роботи визначаються його статутом, педагогічним колективом і ґрунтуються на принципах ініціативи і самодіяльності дітей та учнівської молоді, демократії і гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень і цінностей. Контингент дітей у таборі різний за рівнем вихованості, загальним розвитком, інтересами, ідеалами, світоглядом. Тому бути педагогом-вихователем, вожатим у літньому оздоровчому таборі – це бути поруч і трохи попереду, що означає вміння організувати творче колективне життя дітей, пробудити в них ініціативу, самостійність.

Важливою складовою практичної підготовки майбутніх учителів є літня педагогічна практика, яку студенти Криворізького державного педагогічного університету проходять у дитячих оздоровчих закладах різних типів: дитячих оздоровчих таборах, спортивних та туристських таборах, дитячих оздоровчих майданчиках міських та сільських пришкольніх таборів, у Службі у справах неповнолітніх, у Центрі соціальних служб для молоді, у Будинках юних техніків, натуралістів тощо.

Літня педагогічна практика не лише завершує практичне засвоєння студентами змісту, форм і методів виховної роботи, але й створює умови для активного вправління у проведенні різних видів виховної діяльності. Практика вимагає від студентів глибоких знань вікових та індивідуальних особливостей дітей, рівня їх вихованості, інтересів, прагнень і потреб. Саме в ході цього виду практики у студентів формуються вміння творчо застосовувати теоретичні знання з педагогіки, психології, здійснювати планування своєї діяльності та діяльності дитячого колективу.

Самостійна робота в ролі вожатого є важливим етапом становлення майбутніх учителів. Цей вид педагогічної практики дозволить студентам усвідомити сутність і специфіку роботи тимчасових дитячих об'єднань у сучасних умовах; ознайомитися з психолого-педагогічними основами роботи з тимчасовим дитячим колективом; засвоїти основи організації оздоровчо-виховного процесу в умовах табору; оволодіти системою колективного планування роботи дитячого колективу; ознайомитися з системою самоврядування в житті тимчасового колективу; організувати ігри та спортивно-оздоровчу роботу в умовах табору; оволодіти методикою проведення різних форм роботи в умовах дитячого оздоровчого закладу.

Крім того ситуація повної відповідальності за життя і діяльність дітей вимагає від студентів організаторських умінь, певних особистісних якостей, які

ще не повністю сформувалися у них під час попередніх видів педагогічної практики. Виконуючи функціональні обов'язки вожатого, вихователя, керівника дитячого колективу, студенти глибше проникають у суть педагогічної діяльності, адаптуються до ролі вихователя, відчують себе повноцінними педагогами. Вони апробують професійні знання, уміння і навички, вступаючи у взаємовідносини з дітьми, педагогічним колективом табору. Літня педагогічна практика зближує студентів з дітьми, допомагає глибше зрозуміти їх вікові та індивідуальні особливості. Набуті в ході цього виду практики знання, уміння і навички будуть необхідними майбутнім учителям при організації та проведенні виховної роботи зі школярами.

РОЗДІЛ 1

ЛІТНЯ ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

1.1. Мета, завдання і зміст літньої педагогічної практики

Метою літньої педагогічної практики є практичне засвоєння студентами змісту, форм і методів виховної роботи зі школярами різного віку у літній період, розширення професійно-педагогічних знань і досвіду самостійної організації життя та діяльності дитячого колективу.

Завдання літньої педагогічної практики:

- виробити у студентів уміння і навички самостійної роботи з дітьми та підлітками в умовах літніх канікул;
- озброїти студентів методами і прийомами виховання школярів в умовах літньої праці та відпочинку;
- виховувати відповідальне ставлення до проведення виховної роботи з дітьми та підлітками;
- розвивати творчі здібності при організації і проведенні занять у гуртках, секціях, клубах за інтересами;
- встановлювати педагогічно правильні відносини з дітьми та підлітками в специфічних умовах табірної зміни.

Індивідуальні завдання:

- ознайомитися з умовами функціонування дитячого оздоровчого закладу;
- вміти включати кожну дитину в цікаву справу;
- вміти проводити загонуву і табірну лінійку;
- знати державну символіку і вміло її використовувати в літньому дитячому оздоровчому закладі;
- знати дитячі пісні, ігри, танці та вміти розучувати їх з дітьми;
- вести облік своєї роботи у педагогічному щоденнику;
- ознайомитися зі статутом табору, планами виховної роботи;
- здійснювати виховну роботу з дітьми, враховуючи специфіку табірної зміни, пропагувати здоровий спосіб життя;
- висувати єдині педагогічні вимоги до всіх вихованців.

Зміст літньої практики передбачає:

1. Ознайомлення з умовами роботи, правилами внутрішнього розпорядку, традиціями літнього оздоровчого закладу.
2. Планування роботи загону на зміну (перспективний план, план роботи на кожний день табірної зміни).
3. Добір оптимальної методики організації проведення різних форм та методів виховної роботи зі школярами з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей.

В процесі організації та проведення виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі використовуються традиційні і нетрадиційні форми: ігри, етичні бесіди, бесіди «за круглим столом», вікторини, гуртки, спортивні

змагання, творчі конкурси, читацькі конференції, диспути, дискусії, пізнавальні вечори, українські вечорниці, туристські походи, краєзнавчі екскурсії тощо.

4. Проведення творчої виховної діяльності за різними напрямками виховної роботи (моральне, трудове, економічне, фізичне, гігієнічне, естетичне, громадянське).

5. Загартовування організму дітей.

6. Дотримання правил техніки безпеки.

7. Організація дозвілля дітей.

8. Випуск стінгазети.

9. Індивідуальна робота.

10. Робота з батьками.

Під час літньої педагогічної практики студенти проводять **виховну роботу з дітьми за такими основними напрямками:**

- *моральне виховання* дітей та підлітків, що має за мету утвердження принципів загальнолюдської моралі (справедливості, відповідальності, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродійностей), спрямоване на формування духовних цінностей школярів (етичні бесіди, вікторини, бесіди «за круглим столом», диспути й ін.);
- *національне та громадянське виховання*, що включають в себе роботу з формування поваги до історичного минулого українського народу, до Конституції, законів України, національної символіки, глибокого усвідомлення взаємозв'язку між діями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю (екскурсії, походи по місцях бойової слави, туристсько-пошукова робота, військово-спортивні ігри, фестивалі дружби з дітьми різних національностей і народів);
- *трудова й економічне виховання* дітей оздоровчого табору та їх професійна орієнтація, що спрямовані на вироблення відповідних трудових навичок та умінь, професійної майстерності, готовності до життєдіяльності в умовах ринкових відносин (самообслуговування, бесіди про працю та її соціально-економічну ефективність, про представників різних сучасних професій, про економічні основи організації літнього відпочинку дітей, трудові десанти тощо);
- *формування екологічної культури*, гармонійних відносин людини і природи (бесіди про охорону природи та раціональне використання її багатств, екскурсії в природу, розбивка квітників, обладнання живого куточка, організація Тижня лісу, Дня птахів, робота блакитного і зеленого патрулів та ін.). Активізації екологічного виховання, підвищенню його ефективності сприятиме тісний зв'язок з традиційним народним вихованням любові до природи, спираючись на педагогіку народного календаря, де всі пори року, кожна дата, свята тісно пов'язані з природою рідного краю, з природою самої людини;
- *естетичне виховання* (бесіди про мистецтво, вечори казок і поезії, фестивалі пісень, конкурси юних художників, огляди художньої самодіяльності та ін.). Виховуючи у дітей естетичні погляди, смаки,

які ґрунтуються на народній естетиці, національне виховання передбачає формування навичок доброзичливого, ставлення до людей, вироблення умінь власноручно приумножувати культурно-мистецькі надбання народу;

- *розумове виховання*, яке передбачає розширення кругозору, формування основ наукового світогляду школярів (вікторини, олімпіади, конкурси, Дні і Тижні знань, гурткова робота тощо);
- *фізичне і гігієнічне виховання*, формування основ здорового способу життя (контроль за дотриманням режиму і розпорядку дня, виконання санітарно-гігієнічних правил, рухливі і спортивні ігри, спортивні змагання і свята та ін.). Надійною основою для повноцінного фізичного розвитку школярів, зміцнення їх здоров'я в літньому оздоровчому таборі можуть стати історичні національні надбання епохи Запорізької Січі, де сила і витривалість, тілозагартовування козаків тренувалися в постійних іграх, забавах, танцях, змагальних вправах тощо;
- *розвиток індивідуальних здібностей і таланту* дітей, забезпечення умов їх самореалізації є пріоритетним напрямом виховної роботи в літньому оздоровчому таборі. Для цього необхідно подбати про задоволення різнобічних потреб школярів у сфері науково-технічної, художньої, декоративно-прикладної творчості, еколого-натуралістичній, туристсько-краєзнавчій, фізкультурно-спортивній діяльності.

Під час літньої педагогічної практики в дитячих оздоровчих таборах студенти ознайомлюються з методикою підготовки і проведення лінійок, загонових зборів, оглядів загонної пісні, вогнищ, свят та ін. і забезпечують єдність колективних, групових та індивідуальних форм роботи (вибори і функціонування активу загону, постановка колективних перспектив і залучення школярів до КТС, організація об'єднань дітей за інтересами, вивчення індивідуальних інтересів і розвиток творчих здібностей школярів, створення умов для розвитку самодіяльності дітей).

У процесі літньої педагогічної практики в дитячих оздоровчих закладах студенти опановують **знання**:

- прав і обов'язків вожатих;
- правил техніки безпеки та поведінки на території табору, в лісі, на воді тощо;
- особливостей тимчасового дитячого колективу;
- законів і традицій табору, режимних моментів;
- форм виховної роботи в умовах оздоровчого закладу;
- психолого-педагогічної характеристики загону.

У процесі літньої педагогічної практики студенти повинні виконати такі **види діяльності**:

- ознайомитися з умовами роботи оздоровчого закладу, правилами внутрішнього розпорядку, традиціями, планами виховної роботи;

- дотримуватися правил внутрішнього розпорядку, розпоряджень адміністрації оздоровчого табору та керівників практики;
- слідкувати за дотриманням правил техніки безпеки, охорони праці;
- вивчати специфіку прояву вікових та індивідуальних особливостей вихованців, стану їх здоров'я, умов життя вихованців;
- організовувати колективну творчу діяльність (пізнавальну, трудову, спортивно-оздоровчу, естетичну, екологічну);
- сумлінно готуватися до проведення загальнотабірних справ, виховних годин у загоні;
- проводити санітарно-гігієнічну роботу і роботу з самообслуговування;
- проводити індивідуальну виховну роботу з дітьми і підлітками;
- вести педагогічний щоденник (або робочий зошит з виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі).

У процесі практики студенти повинні оволодіти такими **уміннями**:

- визначати мету і завдання оздоровчо-виховної роботи з дітьми та підлітками в таборі;
- складати план виховної роботи на табірну зміну і на кожний день з врахуванням інтересів та індивідуальних особливостей дітей;
- організовувати самоуправління в колективі та спрямовувати його діяльність;
- створювати умови для розвитку самодіяльності, творчості дітей та підлітків;
- організовувати різні форми виховної роботи з школярами, поєднуючи колективну діяльність з індивідуальною;
- встановлювати педагогічно правильні стосунки з дітьми та підлітками, колегами;
- педагогічно усвідомлювати і аналізувати досвід своєї педагогічної діяльності.

1.2. Організація літньої педагогічної практики

Літню педагогічну практику студенти проходять протягом трьох тижнів.

Студенти розподіляються у літні табори різного типу (міські спортивно-оздоровчі у школах, оздоровчі, санаторні, профільні, табори відпочинку і праці, школи-табори, школи-центри) міста та інших областей. Право вибору оздоровчого табору в першу чергу надається студентам з гарною успішністю, активним у громадському житті. Особливістю організації літньої педагогічної практики є те, що викладачі завчасно передбачають і планують спеціальну підготовку студентів до літньої педагогічної практики, яка полягає у проведенні інструктивно-методичних зборів; організації у кабінеті педагогічної практики виставки методичної літератури; у визначенні об'єктів літньої практики і розподілі студентів у них; підготовці наказу ректора університету про літню педагогічну практику.

Для успішного проходження студентами цього виду практики керівництво педагогічною практикою постійно співпрацює з дитячими

оздоровчими закладами, попередньо уклавши угоди з їх керівництвом. Угоди укладаються до початку інструктивно-методичних зборів студентів, що дає можливість вчасно розподілити студентів за місцями проходження практики та організувати підготовку вожатих з врахуванням специфіки табору. Контроль за проходженням літньої практики організовує кафедра та керівники педпрактики, які консультують, надають методичну допомогу студентам та перевіряють документацію. По закінченню практики на основі записів у педагогічному щоденнику керівник практики університету виставляє студенту оцінку за вимогами кредитно-модульної системи навчання.

Підготовка до літньої педагогічної практики відбувається в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін, а також під час роботи спецсемінару «Підготовка студентів до роботи в літніх оздоровчих закладах» (8 годин).

Орієнтовна тематика занять семінару «Підготовка студентів до роботи в літніх оздоровчих таборах»

№/п	Теми занять	К-сть годин
1.	Методика організації роботи загону в дитячому оздоровчому таборі	2
2.	Методика організації і проведення різних форм і методів виховної роботи з дітьми в оздоровчому таборі з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей	2
3.	Виховна роль національних традицій, ритуалів, символів при організації та проведенні різних форм роботи з дітьми в оздоровчому таборі	2
4.	Презентація підготовлених студентами розробок конкурсно-ігрових програм та виховних заходів, їх аналіз	2

Тема 1. Методика організації роботи загону в дитячому оздоровчому таборі

План

1. Задачі та зміст роботи загону в таборі.
2. Планування виховної роботи в загоні. Плани роботи загону на день, на тиждень, на зміну.
3. Організація самоуправління в загоні.
4. Формування дитячого колективу в умовах загону.

Література:

1. Вараксин В. Планирование жизнедеятельности отряда // Воспитание школьников. – 2005. – № 4. – С.52–57.
2. Методика роботи в літньому оздоровчому таборі: Навч. посібник / Є.І. Коваленко, А.І. Коропчук та ін. – К.: ІЗМН, 1997. – 250 с.

3. Байбородова Л., Рожков М. Концепция и программа деятельности детского загородного лагеря // Воспитательная работа в школе. – 2004. – № 2. – С.21–33.
4. Лутошкин А.Н. Как вести за собой. – М.: Просвещение, 1986. – 202 с.
5. Прутченков А., Новикова Т. Местное самоуправление в летнем лагере // Народное образование. – 2005. – № 3. – С. 203–210.

Тема 2. Методика організації і проведення різних форм і методів виховної роботи з дітьми в оздоровчому таборі з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей

План

1. Методика організації самообслуговування дітей в оздоровчому таборі.
2. Методика проведення лінійки, вогнищ, мітингів та маніфестацій.
3. Методика проведення екологічних акцій, спрямованих на охорону природи в таборі та за його межами.
4. Оздоровча робота з дітьми в таборі та за його межами. Режим дня. Заходи, спрямовані на охорону життя та здоров'я дітей.

Література:

1. Сысоева М.Е. Организация летнего отдыха детей: Учебно-метод. пособие. – М.: Владос, 1999. – 176 с.
2. Формы и методы организации досуга и оздоровления детей в условиях летнего лагеря // Воспитание школьников. – 2002. – №5. – С.45–53.
3. Про посилення роботи навчальних та оздоровчих закладів щодо забезпечення безпеки життєдіяльності дітей у літній період // Інформаційний збірник МОН. – 2005. – № 11– 12. – С.45– 48.
4. Гігієна і санітарія при організації літнього відпочинку в умовах оздоровчих та спортивно-трудова таборів: Методичні рекомендації для вихователя / Авт.-укл. В.І.Антонік, І.П.Антонік. – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – 23 с.

Тема 3. Виховна роль національних традицій, ритуалів, символів при організації та проведенні різних форм роботи з дітьми в оздоровчому таборі

План

1. Основні символи, що використовуються в дитячих оздоровчих таборах та їх функціональне призначення.
2. Основні ритуали, притаманні дитячому оздоровчому табору.

Література:

1. Методика роботи в літньому оздоровчому таборі: Навч. посібник / Є.І. Коваленко, А.І. Коропчук та ін. – К.: ІЗМН, 1997. – 250 с.
2. Друзь З.В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. – Т.1.: Загальні питання теорії і методики виховання особистості в контексті кредитно-модульної системи

підготовки фахівців: Навч.- методичне видання. – Кривий Ріг, 2007. – 656 с.

3. Сценарії народних свят / Упор. Л.Курінчук. - К.: Шкільний світ, 2003.- 112 с.

До практики допускаються студенти, які:

- систематично відвідували заняття табірною збору-навчання з підготовки до літньої практики;
- пройшли інструктаж з техніки безпеки та з питань охорони життя і здоров'я дітей;
- розробили папку-скарбничку з конспектами виховних занять (не менше 5), посібниками, прикладами ігор, пісень тощо;
- пройшли медичний огляд.

Після отримання допуску студенти отримують направлення на педагогічну практику в літні оздоровчі табори, де працюють на посаді організатора дитячого дозвілля, вихователя, вожатого, фізрука, музичного керівника. Кожний практикант закріплюється на час практики за окремим загоном, групою.

Студенти-практиканти повинні мати з собою такі документи:

- паспорт;
- ідентифікаційний код;
- медичну книжку з печаткою про допуск до роботи;
- 4 фотографії (розміром 3 на 4);
- направлення на педагогічну практику;
- документацію і папку-скарбничку з посібниками і наочністю;
- необхідні зручні речі для роботи з дітьми влітку.

Безпосередній контроль за роботою практикантів здійснює **старший вихователь, який:**

1. Проводить інструктаж з питань правил внутрішнього розпорядку, техніки безпеки, охорони життя і здоров'я дітей.
2. Знайомить студентів із дитячим колективом, плануванням навчально-виховної роботи з ними.
3. Надає консультації щодо складання планів-конспектів, перевіряє і погоджує їх.
4. Щоденно спостерігає і аналізує роботу практиканта.
5. Надає методичну допомогу в підготовці та проведенні окремих заходів, різних видів робіт.
6. У кінці практики старший вихователь складає характеристику на кожного практиканта, яка затверджується підписом директора табору і печаткою.

Протягом літньої педагогічної практики студенти беруть участь у виробничих нарадах, педагогічних радах, вивчають і аналізують досвід кращих вихователів, педагогів-організаторів, методистів, ведуть педагогічний щоденник; створюють умови для активного відпочинку, оздоровлення дітей і підлітків, участі їх у суспільно-корисній праці.

Підсумки літньої педагогічної практики підводяться на конференції з участю всіх студентів, керівників практики університету у вересні. Учасники конференції виступають з пропозиціями щодо вдосконалення організації виховної роботи, дозвілля для дітей влітку, підготовки та проведення літньої педагогічної практики.

Обов'язки суб'єктів літньої педагогічної практики

Обов'язки вихователя, помічника вихователя (вожатого) табору:

1. Скласти план роботи і дотримуватись його виконання.
2. Протягом всього періоду в таборі вести щоденник.
3. Щоденно організовувати і проводити роботу з виховання і активного відпочинку дітей.
4. Регулярно підводити підсумки роботи та висвітлювати їх через газету.
5. Стежити за дотриманням чистоти і порядку на території табору.
6. Інструктувати дітей перед виходом за територію табору.
7. негайно доповідати начальнику табору про всі випадки і грубі порушення в загонах.
8. Не допускати самовільних відлучень дітей за територію табору.
9. Вміти надати першу медичну допомогу.
10. негайно повідомити лікаря про скарги дитини відносно поганого стану здоров'я.
11. Дотримуватись правил протипожежної безпеки.
12. Строго дотримуватись правил безпеки життя дітей під час купання, походів, екскурсій, спортивних змагань.
13. Брати участь у загальнотабірних заходах.
14. Забезпечити правильне виконання режиму.
15. Складати плани і звіти, звітувати на педагогічній раді, аналізувати результати зміни.
16. Керуватись наказами і розпорядженнями керівника табору, педагогічної ради, чергового по оздоровчому табору.

Керівники практики університету (викладачі кафедр педагогіки) та керівники практики оздоровчого табору (директори оздоровчих таборів, старші вихователі, педагоги-організатори) здійснюють методичне керівництво і контроль за літньою педагогічною практикою студентів.

Обов'язки директора оздоровчого табору (школи):

- забезпечує необхідні умови для успішного проведення практики і здійснює загальне керівництво нею;
- проводить інструктаж працівників, які залучаються до роботи з практикантами;
- здійснює контроль і методичне керівництво педагогічною практикою;
- несе відповідальність за дотриманням студентами правил техніки безпеки.

Обов'язки керівника практики оздоровчого табору (старші вихователі, педагоги-організатори):

- проводить інструктаж студентам-практикантам щодо організації виховної роботи з дітьми;
- контролює роботу студентів;
- відвідує заходи практикантів і бере участь у їх аналізі;
- здійснює методичну допомогу студентам при виконанні ними індивідуальних завдань;
- оцінює результати виконання практикантами програми педагогічної практики;
- складає характеристику на студента-практиканта;
- бере участь у підсумковій конференції.

Обов'язки керівника практики університету:

- здійснює інструктаж працівників, які залучаються до роботи з практикантами;
- спостерігає роботу практикантів, аналізує і оцінює її;
- перевіряє документацію практики в день приїзду студентів на навчання (перший тиждень вересня);
- бере участь у підсумковій конференції.

Керівник практики університету складає і здає у відділ педагогічної практики звіт за формою:

Звіт

керівника практики _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

про організацію контролю за літньою педагогічною практикою студентів
_____ групи _____ факультету влітку 20__ р.

1. У яких таборах і загонах проводилася літня педагогічна практика, на яких посадах?
2. Зведена відомість оцінок студента за літню педагогічну практику:
«відмінно» –
«добре» –
«задовільно» –
«незадовільно» –
3. Умови роботи.
4. Які цікаві форми роботи проводилися у загонах?
5. Характеристика підготовки студентів до роботи в літніх оздоровчих таборах.
6. Вміння планувати роботу з дітьми, ведення календарного плану, облік роботи.
7. Дисциплінованість практиканта, його ставлення до роботи.

8. Недоліки, помилки, виявлені в ході літньої педагогічної практики.
9. Якість ведення звітної документації.
10. Висновки і побажання.

Пам'ятка практиканта, що від'їжджає в літній оздоровчий табір

1. Практикант проходить літню педагогічну практику в оздоровчому таборі.
2. У таборі кожен практикант закріплюється за загonom.
3. Протягом літньої практики в таборі студент використовує всі свої знання, виконуючи обов'язки загонного вожатого чи помічника вихователя.
4. Практикант планує роботу загону.
5. У ході практики студент проводить різні види і форми роботи з дітьми, творчо використовує педагогічні знання у своїй практичній діяльності.
6. Повсякденний контроль за роботою практиканта здійснює старший вихователь табору, який консулює практикантів, допомагає складати плани, конспекти, заходи, що проводяться в загоні, виставляє оцінку за проведену роботу.

Пам'ятка з техніки безпеки під час роботи з дітьми у таборі

1. Ознайомитися з розпорядком роботи табору та одержати вступний інструктаж на робочому місці.
2. Ознайомитися з маршрутами та місцями евакуації дітей на випадок пожежі, з первинними засобами пожежотушіння, місцями їх розміщення.
3. Ознайомити дітей (за малюнками, гербаріями) з місцевими отруйними рослинами, небезпечними тваринами.
4. Не залишати без нагляду електроприлади (телевізори, настільні лампи, кип'ятильники), не дозволяти торкатися розеток, обірваних проводів.
5. Заздалегідь ознайомитися з маршрутами екскурсій, походів, прогулянок.
6. Дотримуватись правил вуличного руху при організації руху групи дітей.
7. Не дозволяти дітям вилазити на дерева, різні споруди, без дозволу заходити на будівельні майданчики.
8. Не користуватися водою для пиття з відкритих водойм і невідомих джерел.
9. Не дозволяти пробувати на смак невідомі плоди рослин, бо це може привести до отруєння.
10. Не дозволяти дітям купатися без дозволу і в невідомих місцях. Перед купанням дітей обстежувати дно водоймища, в час купання тримати дітей в поля зору, купати дітей невеличкими групами (5-6 чоловік), не допускати пустощів у воді, заходження глибше, ніж по пояс.
11. Не допускати перегрівання дітей на сонці.
12. У походи до лісу, парку обов'язково ходити у зручному спортивному взутті, панамках чи капелюхах.
13. Завжди тримати в полі зору всіх дітей, не дозволяти відлучатися нікому без дозволу.

Пам'ятка керівника практики літніх оздоровчих закладів

1. Ознайомити практиканта з умовами функціонування табору, правилами внутрішнього розпорядку, плануванням виховної роботи табору.
2. Допомогти скласти план-сітку виховної роботи загону на табірну зміну.
3. Консультувати студента під час підготовки до виховних справ у загоні.
4. Бути присутнім на виховних заходах практиканта.
5. У кінці робочого дня здійснювати аналіз його діяльності.
6. Після закінчення літньої педагогічної практики скласти характеристику на практиканта, завірити її підписом директора та печаткою закладу.

Пам'ятка керівника практики університету

1. Провести бесіду зі студентами щодо організації літньої практики.
2. Надати методичну допомогу практикантам в організації роботи з дітьми.
3. Здійснювати контроль за веденням документації практикантами (щоденник, звіт роботи тощо).
4. Здати перевірену документацію та письмовий звіт про підсумки проходження студентами літньої педагогічної практики (за схемою) у відділ педагогічної практики до 30 вересня.
5. Здійснити облік своєї роботи в журналах з педагогічної практики.
6. Обов'язково бути присутнім на підсумковій конференції.
7. Організувати випуск газети про роботу студентів у літніх оздоровчих таборах.

1.3. Контроль та оцінювання вмінь і навичок студентів

Керівники практики оздоровчого табору оцінюють роботу студентів на літній педагогічній практиці, проаналізувавши його діяльність за такими напрямками:

1. Наявність і якість документації (звіт, щоденник з аналізом роботи кожного дня, розробки двох залікових виховних заходів).
2. Дотримання режиму дня.
3. Відповідність роботи плану.
4. Присутність на окремих формах роботи.
5. Оформлення майданчика, лінійки, робочого кутка.
6. Випуск стінної газети.
7. Підхід практиканта до дітей, уміння зацікавити дитячий колектив.
8. Дотримання правил життя і здоров'я дітей.
9. Дисциплінованість практиканта, ставлення до роботи.

Критерії оцінки роботи студентів у період літньої педагогічної практики

«відмінно» ставиться студенту, який вчасно і повністю виконав завдання літньої педагогічної практики, ефективно досягнув висунутої мети, що визначені програмою практики; виявив організаторські, комунікативні вміння;

проявив у роботі самостійність, ініціативність, творчість, педагогічний такт при проведенні виховної роботи з дітьми у таборі.

«добре» ставиться студенту, який повністю виконав програму літньої педагогічної практики, проявив ініціативу в роботі, однак допускав незначні помилки при проведенні окремих форм виховної роботи.

«задовільно» ставиться студенту, який виконав програму практики, однак не проявив достатніх знань з психології, педагогіки, методики колективного творчого виховання і вміння застосовувати їх, допускав помилки при проведенні виховних заходів, не враховував у достатній мірі вікові та індивідуальні особливості дітей, їх інтереси.

«незадовільно» ставиться студенту, який повністю не виконав програми літньої педагогічної практики в оздоровчих таборах.

Навчальна практика «Підготовка студентів до роботи в літніх оздоровчих таборах» та літня педагогічна практика – **це один змістовий модуль (100 балів).**

Орієнтовна оцінка видів діяльності студентів у рейтинговій системі

№ з/п	Види діяльності	Бали
I. Підготовка до роботи з дітьми влітку (табірний збір)		
1.	Відвідування занять.	16 (4 б. за 1 день)
2.	Ведення щоденника.	0 - 4
3.	Наявність методичних матеріалів до проходження практики та сценаріїв заходів .	1 - 10
4.	Участь у виконанні модульних завдань та інтерактивних форм роботи (конкурси, ігри тощо).	1 - 10
II. Літня практика		
1.	Своєчасність здачі звітної документації літньої практики.	0 - 5
2.	Якість написання звіту.	1 - 15
3.	Ведення щоденника.	1 - 15
4.	2 зразкових сценарії заходів (конкурсів, розважальних програм, ігор, бесід тощо).	1 - 10
5.	Наявність власних відзнак (грамот, дипломів), статей у періодичних виданнях.	5
6.	Виставка матеріалів практики, дитячих робіт, фото тощо.	5
7.	Присутність на звітній конференції.	5
Заохочувальні бали		
1.	Виступ на конференції за результатами проходження літньої практики в дитячих оздоровчих таборах.	10
2.	Презентація відеозвіту на підсумковій конференції про проходження практики.	10

Загальний бал за практику

Оцінка за національною шкалою (чотирибальною)	Оцінка за ECTS	Бальна шкала навчального закладу
«відмінно»	A	90 – 100
«добре»	B	82 – 89
	C	75 – 81
«задовільно»	D	66 – 74
	E	60 – 65
«незадовільно»	FX	50 – 59 (із можливістю перездачі)
	F	≤49 (з обов'язковим повторним курсом)

1.4. Вимоги до оформлення звітної документації літньої педагогічної практики

Протягом перших двох тижнів навчання (з 1 вересня по 15 вересня) студенти керівникам практики університету здають таку звітну документацію:

1. Щоденник практики (або робочий зошит з виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі).
2. Характеристику з оцінкою за літню педагогічну практику, завірену підписом директора табору та печаткою оздоровчого закладу.
3. Звіт про роботу в літньому оздоровчому таборі (у надрукованому вигляді – 14 шрифт, 1,5 інтервал).
4. Методична розробка залікового виховного заходу (у надрукованому вигляді – 14 шрифт, 1,5 інтервал) з фотоматеріалами або відеоматеріалами.

1.4.1. Щоденник з педагогічної практики

Педагогічний щоденник є офіційним документом – звітом діяльності студентів у таборі та контрольним документом, за яким керівники педагогічної практики мають простежити хід літньої педагогічної практики. У щоденнику кожен студент-практикант планує роботу в загоні, фіксує спостереження та здійснює аналіз діяльності. Педагогічний щоденник заповнюється щодня, завжди знаходиться у студента та перевіряється керівником практики оздоровчого табору протягом літньої педагогічної практики. Відсутність щоденника розглядається як порушення навчально-виробничої дисципліни.

Педагогічний щоденник вести в загальному зошиті або в альбомі. Його основу становлять щоденні записи, які будуються у відповідності з періодом змін (організаційний, основний, заключний).

Для чіткої самоорганізації, планування та аналізу роботи пропонуємо **орієнтовний зразок оформлення щоденника літньої педагогічної практики.**

Титульна сторінка

Щоденник
літньої педагогічної практики
студентки-практикантки __ курсу ____ групи
факультету _____
Криворізького державного педагогічного університету
Іванової Марії Петрівни
в дитячому оздоровчому закладі «Сонячний», на _____ загоні
в період з _____ по _____ 20__р.

червень 20__ р.

1 сторінка

Назва табору _____
Директор табору (П.І.Б.) _____
Заступники директора табору (П.І.Б.) _____
Старший вихователь _____
Старший вожатий _____
Вихователь _____
Загін _____
Зміна _____

2 сторінка

Назва, девіз загону, загонова пісня, актив загону та інші матеріали, які були ритуальними в загоні.

3-6 сторінки

Склад загону, за яким закріплений студент-практикант

Відомості про дітей загону

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Дата народження	Школа, клас	Домашня адреса	Відомості про батьків (ППП, місце роботи)	Улюблені заняття, захоплення

7 сторінка

Режим дня з урахуванням вікових особливостей дітей.

8 сторінка

План-сітка загальнотабірної виховної роботи

9 сторінка

План-сітка виховної роботи загону

10 сторінка і далі

Облік роботи за день та записи психолого-педагогічних спостережень, які можна вести за такою *орієнтовною формою*:

Дата і час роботи	План роботи на день	Психолого-педагогічні спостереження, аналіз робочого дня, висновки

Аналіз робочого дня описується за схемою:

1. Які виховні цілі та педагогічні завдання були висунуті?
2. Що було проведено протягом дня в загоні (КТС, трудові завдання, екскурсії, рухливі ігри)?
3. Які емоційні стани переважали у дітей протягом дня?
4. Як діти ставились до проведення конкретної справи, як готувалися, яку брали участь (хто був лідером, хто пасивним, які міжособистісні стосунки склалися між дітьми), яке враження залишилося після проведення справи?
5. Чи було досягнуто висунутих цілей на день?
6. Висновки.

Пам'ятка щодо ведення психолого-педагогічних спостережень

1. У щоденнику відображайте пізнавальну, виховну, суспільно-громадську, організаторську, художньо-естетичну, спортивно-оздоровчу діяльність, яку ви проводите у ході практики в таборі.
2. Записуючи психолого-педагогічні рекомендації і спостереження за день, не констатуйте всіх фактів і подій дня, що відбувалися, намагайтесь обрати найголовніші події, явища, які вас схвилювали, порадували, або, навпаки, примусили серйозно задуматися.
3. Намагайтесь вести спостереження згідно з вашим планом виховної роботи (планом-сіткою).
4. Записи у щоденнику ведіть чітко та охайно.
5. Відсутність щоденника, несвоєчасний запис розглядається як порушення дисципліни.

1.4.2. Звіт з літньої педагогічної практики

Звіт з літньої педагогічної практики пишеться студентом і друкується (14 шрифт, інтервал 1,5). Він затверджується підписом керівника та печаткою

оздоровчого табору або школи на титульній сторінці у правому верхньому кутку.

Титульна сторінка

Звіт
про проходження літньої педагогічної практики
в оздоровчому таборі «Сонячний»
студентки-практикантки ____ групи
факультету _____
Криворізького державного педагогічного університету
Іванової Марії Петрівни

Схема звіту

1. У якому оздоровчому таборі та ким працював(ла), термін перебування у таборі?
2. Загальна характеристика табору, педагогічного колективу, колективу дитячого загону.
3. Зміст проведеної роботи:
  - перші дні в таборі, зустріч дітей, планування роботи, підготовка до свята відкриття табірної зміни та участь практиканта в ньому; перші враження і труднощі у роботі;
  - екскурсії, походи і подорожі, натуралістична і краєзнавча робота, участь практиканта в ній;
  - оздоровча і фізкультурно-спортивна робота (змагання, ігри, свята), участь практиканта при проведенні цих заходів;
  - екологічна робота;
  - робота гуртків та інше.
4. Короткий аналіз своєї роботи:
  - чого навчився на практиці (яких знань, умінь і навичок набуто);
  - які взаємини склалися з дітьми в загоні, педагогічним колективом;
  - як змінилися особистісні якості практиканта;
  - що допомагало Вам у роботі з дітьми;
  - яких знань, умінь і навичок не вистачало Вам у роботі з дітьми;
  - які виявлено труднощі та прогалини у підготовці до роботи з дітьми в літньому оздоровчому таборі.
5. Висновки і Ваші пропозиції щодо вдосконалення організації літньої педагогічної практики та підготовки до неї.

1.4.3. Зразок оформлення залікового виховного заходу

Зразок оформлення титульної сторінки

Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки

Музична вікторина
Вгадай мелодію

Підготувала студентка
факультету мистецтв
музично-педагогічного відділення
Іванової Марії Петрівни
Перевірив методист кафедри педагогіки

(прізвище, ім'я, по батькові)

Кривий Ріг - 2016

Порядок оформлення виховного заходу:

- тема;
- виховна мета;
- місце проведення;
- форма проведення;
- обладнання і оформлення;
- план проведення заходу;
- зміст виховного заходу;
- список використаної літератури;
- аналіз заходу (вихователя або адміністрації табору).

До від'їзду на літню педагогічну практику в дитячий оздоровчий табір студент комплектує власну бібліотечку з методики організації та проведення різних форм виховної роботи.

Приблизна схема аналізу виховного заходу, проведеного студентом-практикантом

1. Загальні відомості про умови проведення виховного заходу: дата; назва дитячого оздоровчого закладу; місце проведення, час проведення; склад учасників заходу, їх кількість; назва заходу та форма його проведення.
2. Актуальність і цілеспрямованість теми виховного заходу, відповідність його інтересам і потребам школярів, загальному рівню їхнього розвитку.

3. Підготовка заходу: підбір матеріалу, своєчасність і систематичність підготовки, забезпечення принципу активності, ініціативи і самостійності вихованців. Творчий підхід студента при розробці сценарію.

4. Проведення заходу:

а) оцінка змісту: відповідність віковим особливостям дітей загону;

б) реалізація вимог принципів виховання;

в) використання методів та форм виховання: актуальність та оптимальність підбору;

г) забезпечення організаційної чіткості, емоційності, активізації учнів;

д) зосередженість на поведінці дітей: активізація дитячої уваги, стимулювання інтересу;

е) поведінка практиканта: уміння володіти аудиторією, стиль педагогічного керівництва, тон;

ж) які були труднощі і перешкоди, як вони долалися.

5. Організація заходу: наскільки зовнішній вигляд учнів і приміщення відповідали виховній меті заходу.

6. Загальний висновок щодо доцільності виховного заходу. Наскільки реалізована виховна мета.

7. Урахування вікових і індивідуальних особливостей учнів.

Цінність виховного заходу, його вплив на окремих учнів і на колектив в цілому.

Які моральні, інтелектуальні і естетичні переконання пробуджувались у школярів цим виховним заходом? Яка його інформаційна цінність?

Як вплинув цей виховний захід на колектив у цілому (сприяв його згуртуванню, викликав підтримку учасників тощо).

Загальна оцінка виховної і пізнавальної цінності виховного заходу.

1.4.4. Характеристика на студента-практиканта

Старший вихователь складає характеристику на студента-практиканта, виставляє у ній оцінку за практику («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та затверджує підписом керівника та печаткою оздоровчого закладу.

У характеристиці відзначається:

1. Прізвище, ім'я, по батькові студента. Назва табору, в якому проходив літню педагогічну практику, дата.

2. Вік дітей, з яким працював студент-практикант.

3. Готовність студента до проведення практики.

4. Знання практикантом змісту, форм і методів роботи з дітьми різного віку, вміння реалізувати їх у практичній діяльності.

5. Вміння планувати роботу. Виконання складеного плану виховної роботи.

6. Підхід до дітей, вміння організувати і зацікавити дитячий колектив.

7. Рівень виконання завдань виховної роботи в загоні.
8. Забезпечення дисципліни у загоні та охорони здоров'я і життєдіяльності дітей.
9. Життєва позиція практиканта, його дисциплінованість, ставлення до праці.
10. Позитивні сторони та основні прогалини в педагогічній підготовці практиканта.
11. Побажання, рекомендації, поради для студента-практиканта.
12. Загальна оцінка за літню педагогічну практику ("5", "4", "3", "2").

1.5. Охорона життя і здоров'я дітей в умовах літнього відпочинку

Корисні поради вожатому, як турбуватися про охорону життя і здоров'я дітей у таборі

Обов'язково необхідно розпочати табірну зміну з інструктажу з протипожежної безпеки:

- роз'яснити дітям основні їх дії у випадку виникнення пожежі;
- ознайомити з місцезнаходженням засобів гасіння вогню, пожежної сигналізації, пожежних сходів, запасних виходів;
- перевірити справність усіх ключів від запасних виходів;
- ознайомити дітей із планом евакуації у випадку небезпеки, з типом вогнегасників, розташованих на території табору, а також з'ясувати, як вони працюють.

У перші дні табірної зміни вожатий має ознайомитися зі станом здоров'я дітей, довідатися, у кого є хронічні захворювання, чи є діти, звільнені від фізичних навантажень, за якими причинами. Кожен день варто неодмінно розпочинати з того, що поцікавитися самопочуттям дітей. У випадку найменшого нездужання необхідно звернутися до медичного персоналу. Навіть якщо ви не йдете у похід, а залишаєтеся на території табору, проконтролюйте стан взуття і одягу дітей (вони мають бути сухими, а якщо мокрі – негайно змінити чи просушити). Щодня вожатий контролює дотримання дітьми правил особистої гігієни, стан одягу, прийняття водних процедур, стан волосся і зачіски, чистоту і порядок у кімнаті, зміну постільної білизни тощо.

Перед поїздкою, екскурсією вожатий має проконтролювати відповідність одягу і взуття дітей погодним умовам, з'ясувати самопочуття дітей. У дорогу неодмінно взяти із собою медичну аптечку. До відправлення в дорогу з'ясувати, як діти переносять поїздку в транспорті. У випадках нестерпності їзди звернутися до медичного працівника, вжити заходів профілактики – одержати препарати, що запобігають «заколихування». Для профілактики «заколихування» бажано всім дітям перед посадкою в транспорт інтенсивно подихати свіжим повітрям. І усе-таки варто взяти у поїздку запас поліетиленових пакетів. Дітей, схильних до «заколихування», бажано посадити на перші місця, попередити їх, щоб при виникненні нездужання, вони негайно мають повідомити вас про це.

Посадивши дітей у транспорт, потрібно перерахувати їх, переконатися, що усі присутні. Під час руху транспорту не дозволяти дітям пересуватися по салону автобуса – усі повинні сидіти на своїх місцях.

При пересуванні групи дітей по вулиці особливу увагу вожатий має приділити переходу дороги.

Правила поведінки при переході дороги, вулиці:

– переходити вулицю і дорогу лише у визначених для цього місцях і тільки на зелене світло;

– на початку і наприкінці дитячої колони нести сигнальні прапорці червоного кольору;

– дорослий переходить вулицю першим, встає на середину дороги, пропускає всю групу та замикає перехід.

Під час екскурсій і поїздок категорично заборонено вживати продукти харчування і напої. Варто обмежитися тільки мінеральною водою у спекотний день. Сувеніри діти можуть придбати з дозволу вожатого в спеціально виділений для цього час, при цьому обов'язково необхідно домовитися про місце і час збору. Під час придбання сувенірів бажано тримати всіх дітей у полі зору. Після повернення в транспорт потрібно знову перевірити присутність дітей усієї групи.

Якщо вожатий запланував з дітьми похід до річки, необхідно пам'ятати ***правила купання, а також правила поведінки на пляжі і у воді:***

– перед купанням пошикувати дітей для перерахунку;

– у воду заходити дітям тільки за командою (за свистком);

– ознайомити їх з можливими іграми під час купання;

– виходити з води дітей потрібно відразу після сигналу свистка;

– після виходу з води пошикувати дітей і перерахувати їх.

При купанні необхідна присутність медичного працівника, інструктора з плавання, рятувальника, представника адміністрації табору, педагога. Тільки при наявності всіх перерахованих працівників можна дозволити дітям купатися. Не варто забувати і про те, що всі діти повинні бути в легких головних уборах, щоб уникнути сонячного перегріву. Оптимальна кількість дітей, що купаються в одному секторі, – 10-12 чоловік (не більше!). Інакше ви не зможете тримати всіх дітей у полі зору, а це необхідно.

Вожатий повинен стояти у воді, постійно тримаючи в полі зору і перераховуючи всіх дітей, що знаходяться у воді. Якщо під час перерахунку кількість дітей не відповідає необхідній кількості, потрібно негайно вивести дітей на берег і повідомити рятувальнику, інструктору з плавання та медичному працівнику про те, що сталося.

Під час купання в басейні також необхідна присутність медичного працівника, інструктора з плавання, рятувальника, представника адміністрації, педагога.

Заздалегідь потрібно проговорити з дітьми про ***правила поведінки в басейні:***

– пересуватися по території басейну потрібно лише повільним кроком;

– перед купанням пошикуватися для перерахування;

– у воду заходити за командою (за свистком) і тільки у спеціально відведених для цього місцях, по одній людині;

– виходити з води треба відразу після сигналу (свистка).

Поки діти купаються, вожатий зобов'язаний знаходитися на бортику басейну, спостерігати за купанням і перераховувати дітей.

Працівники оздоровчого табору зобов'язані:

– контролювати правильність використання електронагрівальних приладів;

– не дозволяти дітям торкатися електропроводів, розбирати і ремонтувати електронагрівальні прилади, вимикачі, електрощити, радіо- і телеапаратуру;

– не дозволяти дітям стояти і сидіти на перилах і огорожах;

– слідкувати за тим, щоб діти не заходили в місця, де стоять покажчики «Кабель 10 кВт», «Стороннім вхід заборонено», «Небезпечно»;

– не допускати спілкування здорових дітей з хворими.

Правила протипожежної безпеки:

– приміщення, в яких проводяться масові заходи, повинні мати не менше двох виходів;

– біля дверей повинен знаходитися черговий вихователь або вожатий;

– у спальних приміщеннях, кімнатах і палатах ліжка встановлюються таким чином, щоб можна було вільно пересуватись до виходу;

– коридори, виходи потрібно утримувати постійно вільними, нічим не заставляти;

– забороняється користуватись прасками, іншими електронагрівальними приладами у спальних та ігрових кімнатах, для їх використання повинні бути відведені спеціальні приміщення.

Правила виходу загону за територію оздоровчого табору

Вожатий інформує письмово директора оздоровчого табору про планування виходу за територію оздоровчого табору. Вожатий чи вихователь у заяві зазначає:

– мету виходу за територію табору;

– маршрут пересування загону;

– час виходу і повернення;

– список учасників виходу;

– відповідальних за життя і безпеку дітей та підлітків.

Вихід за територію оздоровчого табору дозволяється лише з відома директора оздоровчого табору. Після повернення на територію оздоровчого табору вожатий (вихователь) інформує директора табору про прибуття.

Як відпустити дитину із загону?

Відпустити дитину з загону можливо лише з батьками чи законними представниками. Батьки (представники) пишуть заяву на ім'я директора оздоровчого табору з зазначенням часу повернення в загін.

З від'їздом додому, на ніч чи більше, батьки (законні представники) вказують також причину відпуску. Дана заява з резолюцією директора

оздоровчого табору зберігається у вихователя (вожатого) до повернення дитини із відпустки.

Поведінка вихователя (вожатого) у батьківський день

Переконливо вести розмову з батьками про дотримання відповідних норм харчування; не перегодовувати дітей.

Кожній мамі чи батькові знайти що сказати позитивне про дитину, продемонструвати, що вам цікава їхня дитина, розказати про те, що вас хвилює в дитині (здоров'я, характер, манера поведінки).

Не спішити скаржитися на дитину. Батьки бувають різні. Варто подумати, чи буде якась користь для дитини після вашої розмови з батьками.

Після від'їзду батьків перевірити дитячі тумбочки.

РОЗДІЛ 2 НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЗАКЛАДІВ

2.1. Типове положення про дитячий оздоровчий заклад

1. Загальна частина

1.1. Дитячий оздоровчий заклад (табір, містечко, комплекс, центр) є позашкільним оздоровчим закладом, метою діяльності якого є реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб.

1.2. Дитячий оздоровчий заклад у своїй діяльності керується Конституцією України (254к/96-ВР), законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами та розпорядженнями центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких він належить, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також цим Типовим положенням (далі – Положення) і своїм статутом (положенням).

1.3. Дитячі оздоровчі заклади розподіляються:

- *за місцезнаходженням:* за межами населеного пункту, у межах населеного пункту;
- *за режимом роботи:* цілодобові, з денним перебуванням (не менше 6 годин);
- *за терміном роботи:* цілорічного функціонування, сезонного (протягом оздоровчого сезону), змінного (протягом зміни);
- *за типами:*
  - заміські, які розташовані у приміщенні (окремому будинку) за межами населеного пункту, де діти перебувають цілодобово;
  - санаторного типу, де діти перебувають цілодобово і де поряд із оздоровчими надаються комплекси медичних профілактичних послуг, спрямованих на запобігання захворюванням. З урахуванням специфіки захворювань дітей такі заклади можуть бути спеціалізованими;
  - профільні, у яких діти перебувають цілодобово і в яких поряд з оздоровчими надаються комплекси послуг, спрямованих на розвиток у дітей певних здібностей та інтересів;
  - з денним перебуванням, які створюються на базі навчальних закладів і де діти перебувають упродовж дня;
  - праці та відпочинку, у яких діти перебувають цілодобово і де поряд з оздоровчими надаються комплекси послуг, спрямованих на формування у дітей трудових інтересів та навичок;

– комплексні, що поєднують 2 і більше типів (заміські санаторного типу, профільні з денним перебуванням, профільні заміські).

1.4.3 метою охоплення дітей організованими формами відпочинку в літній період можуть створюватись наметові табори, які в організації своєї роботи керуються цим Положенням.

1.5. Це Положення поширюється на всі дитячі оздоровчі заклади незалежно від форми власності та підпорядкування.

2. Організаційно-правові засади діяльності дитячого оздоровчого закладу

2.1. Дитячий оздоровчий заклад діє на підставі статуту (положення), що затверджується засновником (власником).

У статуті зазначаються: найменування та місцезнаходження закладу, засновник (власник), підпорядкованість, мета і предмет діяльності, розмір і порядок утворення статутного та інших фондів, склад і компетенція органів управління, порядок прийняття рішень, порядок формування майна, статус оздоровчого закладу, характеристика методичної та масової роботи, оздоровчого, медичного, виховного процесу, права, обов'язки та відповідальність учасників цих процесів, умови реорганізації та ліквідації закладу.

2.2. Для кожного типу оздоровчого закладу засновником (власником) установлюється тривалість оздоровчої зміни з урахуванням вимог державних санітарних правил і норм улаштування, утримання і організації режиму діяльності дитячих оздоровчих закладів, а також рекомендацій місцевих органів охорони здоров'я.

2.3. Дитячі оздоровчі заклади приймають на оздоровлення та відпочинок дітей шкільного віку. З урахуванням профілю діяльності та медико-психологічних показників здоров'я дитини засновниками (власниками) можуть установлюватись окремі обмеження щодо приймання дітей до дитячого оздоровчого закладу як за віком, так і за станом здоров'я.

Для дітей з 14 до 18 років можуть бути організовані табори праці та відпочинку, табори відпочинку для старшокласників та учнівської молоді або спеціалізовані зміни в дитячих оздоровчих закладах.

2.4. Засновником (власником) дитячого оздоровчого закладу можуть бути центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та їх об'єднання незалежно від форм власності та підпорядкування, громадяни України.

2.5. Засновник (власник) дитячого оздоровчого закладу:

- затверджує статут (положення) дитячого оздоровчого закладу;
- призначає та звільняє керівника дитячого оздоровчого закладу;
- забезпечує безпечні умови організації відпочинку та оздоровлення дітей;
- забезпечує функціонування дитячого оздоровчого закладу, його комплектування технологічним та іншим обладнанням, належну підготовку до проведення відпочинку та оздоровлення дітей.

2.6. Приймання дітей до дитячого оздоровчого закладу здійснюється за рішенням засновника (власника) на підставі путівки та за наявності довідки про стан здоров'я дитини, профілактичні щеплення та епідеміологічне оточення.

Статутом (положенням) про відповідний тип закладу визначаються такі додаткові умови приймання дітей: до дитячих оздоровчих закладів санаторного типу – за медичними показниками, праці та відпочинку – за віком, профільних – відповідно до інтересів та здібностей.

2.7. Путівка до дитячого оздоровчого закладу – це документ, який засвідчує право дитини на отримання оздоровчих послуг і визначає вартість оздоровчих послуг для однієї дитини в конкретному закладі.

Вартість путівки до дитячого оздоровчого закладу визначається засновником (власником), виходячи з конкретних умов регіону та можливостей дитячого оздоровчого закладу.

2.8. Відрахування дитини з дитячого оздоровчого закладу здійснюється за бажанням батьків чи осіб, які їх замінюють, за рішенням педагогічної ради за систематичне порушення правил внутрішнього розпорядку або на підставі медичного висновку про стан здоров'я дитини, що унеможливує її перебування в дитячому оздоровчому закладі.

Забороняється безпідставне відрахування дитини з дитячого оздоровчого закладу.

2.9. Дитячий оздоровчий заклад веде пропаганду здорового способу життя, забезпечує дітям, які перебувають у ньому:

- захист життя і здоров'я;
- належні умови для повноцінного оздоровлення та відпочинку, розвитку їхніх творчих здібностей, занять фізичною культурою, туризмом, природоохоронною та краєзнавчою роботою, суспільно корисною працею, оволодіння іншими корисними навичками тощо;
- добровільний вибір видів діяльності та дозвілля;
- користування матеріально-технічною, культурно-спортивною, оздоровчою, навчально-виробничою, науковою та корекційно-відновною базою дитячого оздоровчого закладу;
- вільне висловлювання поглядів, думок, переконань;
- захист від будь-яких форм експлуатації, насилля з боку педагогічних та інших працівників дитячого оздоровчого закладу, пропаганди релігійних конфесій.

2.10. Діти, які перебувають у дитячому оздоровчому закладі, повинні:

- дотримуватись правил внутрішнього розпорядку;
- підвищувати загальний культурний рівень, оволодівати знаннями, уміннями, практичними навичками здорового способу життя;
- дотримуватися морально-етичних норм;
- бережливо ставитися до державної, комунальної та приватної власності;
- брати посильну участь у суспільно корисній праці.

2.11. З урахуванням віку та інтересів дітей у дитячому оздоровчому закладі створюються групи (загони), наповнюваність яких визначається відповідно до державних санітарних правил і норм улаштування, утримання і організації режиму діяльності дитячих оздоровчих закладів.

2.12. Дитячий оздоровчий заклад працює за календарним планом роботи, затвердженим керівником закладу, погодженим із засновником (власником).

2.13. Виховний процес у дитячому оздоровчому закладі здійснюється відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів і здібностей дітей, з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я та з використанням різноманітних організаційних форм роботи та інших форм роботи, передбачених статутом (положенням).

2.14. Дитячий оздоровчий заклад може організовувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях за межами закладу, якщо вони пристосовані для перебування там дітей, чи на базі спортивних споруд та стадіонів на підставі укладених з їх власниками угод.

2.15. У дитячому оздоровчому закладі можуть функціонувати методична рада, комісії, об'єднання за напрямками діяльності, до складу яких входять педагогічні та медичні працівники дитячого оздоровчого закладу й інші учасники виховного та оздоровчого процесу.

2.16. Дитячий оздоровчий заклад є юридичною особою і діє на підставі статуту, має рахунки, які відкриваються в установленому порядку, печатку та штамп зі своїм найменуванням.

Дитячий оздоровчий заклад може входити до складу навчально-виховних комплексів навчально-виховних об'єднань з дошкільними, загальноосвітніми та іншими навчальними закладами і діяти на підставі положення, затвердженого засновником (власником).

3. Охорона життя та здоров'я дітей

3.1. Для надання медичних послуг дітям і працівникам закладу дитячий оздоровчий заклад закріплюється за територіальною лікувально-профілактичною установою.

Надання дітям та працівникам дитячого оздоровчого закладу невідкладної медичної допомоги при гострих та невідкладних станах, у т.ч. стаціонарної, здійснюється територіальним лікувально-профілактичним закладом.

3.2. Працівники дитячого оздоровчого закладу несуть персональну відповідальність за збереження життя та здоров'я дітей, які відпочивають і оздоровлюються в ньому.

3.3. Під час організованого перевезення дітей, які перебувають на оздоровленні в дитячому оздоровчому закладі, на значні відстані забезпечується медичний нагляд за ними.

Медичний супровід забезпечується також при організованому перевезенні дітей до (від) місць відпочинку чи оздоровлення.

3.4. Споруди, будівлі та інші приміщення дитячого оздоровчого закладу повинні відповідати санітарним нормам, технічним вимогам та вимогам пожежної безпеки.

У кожному приміщенні дитячого оздоровчого закладу розробляється та вивішується на видному місці план евакуації дітей та дорослих у разі пожежі чи стихійного лиха.

3.5. Дитячий оздоровчий заклад забезпечує безпечне повноцінне харчування дітей відповідно до встановлених фізіологічних та натуральних норм харчування. Для дітей, які перебувають на диспансерному обліку, повинно бути організоване дієтичне харчування згідно з рекомендаціями лікаря.

3.6. Керівник дитячого оздоровчого закладу здійснює обов'язковий постійний контроль за якістю харчування дітей, дотриманням санітарно-гігієнічного та протиепідемічного режиму, безпечними умовами відпочинку та оздоровлення, за проведенням роботи з формування здорового способу життя.

4. Управління дитячим оздоровчим закладом і кадрове забезпечення

4.1. Керівництво дитячим оздоровчим закладом здійснює його керівник, який призначається і звільняється з роботи засновником (власником).

4.2. Керівник дитячого оздоровчого закладу:

- затверджує календарний план роботи оздоровчого закладу;
- затверджує режим дня з урахуванням типу закладу;
- затверджує правила внутрішнього розпорядку для дітей та працівників дитячого оздоровчого закладу;
- організовує інструктаж працівників дитячого оздоровчого закладу з техніки безпеки, профілактики травматизму, попередження нещасних випадків з дітьми, дотримання санітарно-гігієнічних норм і правил, а також надання невідкладної долікарської допомоги;
- забезпечує дотримання вимог щодо охорони життя і здоров'я дітей, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм;
- здійснює контроль за оздоровчо-виховним процесом, забезпечує належні умови для оздоровлення та відпочинку дітей;
- контролює дотримання фінансової дисципліни в дитячому оздоровчому закладі;
- укладає угоди з юридичними та фізичними особами;
- розпоряджається у встановленому порядку коштами дитячого оздоровчого закладу, відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;
- представляє інтереси дитячого оздоровчого закладу в усіх установах, організаціях, на підприємствах;
- звітує перед засновником (власником) про результати діяльності закладу;

- видає в межах своєї компетенції накази та розпорядження, що стосуються діяльності дитячого оздоровчого закладу, організовує і контролює їх виконання;

- забезпечує спільно із засновником (власником) раціональний підбір і розстановку кадрів, затверджує штатний розпис, посадові обов'язки працівників дитячого оздоровчого закладу;

- відповідає за допуск до роботи працівників, які своєчасно пройшли обов'язковий медичний огляд;

- приймає рішення про заохочення та дисциплінарні стягнення стосовно працівників дитячого оздоровчого закладу.

4.3. У дитячому оздоровчому закладі створюється педагогічна рада - постійно діючий колегіальний орган управління, що діє на підставі відповідного положення. Головою педагогічної ради є керівник дитячого оздоровчого закладу.

4.4. Педагогічна рада дитячого оздоровчого закладу затверджує календарний план роботи, розглядає концепції та програми поліпшення роботи дитячого оздоровчого закладу, аналізує роботу членів педагогічного колективу, підбиває підсумки оздоровчих змін, приймає рішення щодо відрахування дітей із дитячого оздоровчого закладу за порушення внутрішнього розпорядку чи з інших обґрунтованих причин.

4.5. Робота педагогічної ради проводиться відповідно до потреб дитячого оздоровчого закладу. Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не рідше ніж раз на зміну.

4.6. На посади педагогічних і медичних працівників приймаються особи, які мають відповідну освіту.

При прийнятті на роботу кожен працівник повинен подати санітарну книжку, бути ознайомленим з умовами праці, правилами внутрішнього розпорядку, посадовою інструкцією.

4.7. При оформленні на роботу працівники дитячого оздоровчого закладу проходять обов'язковий медичний огляд, інструктаж з техніки безпеки, профілактики травматизму, запобігання нещасним випадкам з дітьми, дотримання санітарно-гігієнічних правил та надання невідкладної долікарської допомоги.

4.8. З кожним працівником дитячого оздоровчого закладу укладається договір згідно із законодавством України.

Умови й розмір оплати праці працівників дитячого оздоровчого закладу визначаються відповідно до законодавства, а з тими працівниками, які утримуються за рахунок підприємства, установи, організації, на балансі якої перебуває дитячий оздоровчий заклад, визначаються відповідним колективним договором, який діє на даному підприємстві, в установі, організації.

4.9. Працівники дитячого оздоровчого закладу мають право на:

- внесення пропозицій щодо поліпшення оздоровчо-виховного процесу;
- ініціативу у виборі форм, методів і засобів роботи з дітьми;

- участь у роботі методичних об'єднань, рад, зборів, інших органів самоврядування дитячого оздоровчого закладу, у заходах, пов'язаних з організацією оздоровчо-виховної роботи;

- вибір форм підвищення кваліфікації;

- різні види заохочення за сумлінне виконання покладених обов'язків;

- об'єднання у професійні спілки, участь в інших об'єднаннях громадян, діяльність яких не заборонена законодавством.

4.10. Працівники дитячого оздоровчого закладу зобов'язані:

- дотримуватися вимог статуту дитячого оздоровчого закладу, виконувати правила внутрішнього розпорядку та посадові обов'язки;

- берегти життя та здоров'я дітей, захищати їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя;

- виконувати накази й розпорядження керівника дитячого оздоровчого закладу, органів управління, до сфери діяльності яких належить дитячий оздоровчий заклад.

4.11. Працівники дитячого оздоровчого закладу працюють згідно з графіком, затвердженим його керівником, з урахуванням вимог законодавства про працю.

4.12. Батьки дітей чи особи, які їх замінюють, мають право: обирати і бути обраними до батьківського комітету та органів громадського самоврядування закладу; вносити пропозиції щодо поліпшення діяльності дитячого оздоровчого закладу; брати участь в організації та проведенні заходів; захищати законні інтереси дітей у державних та судових органах.

4.13. Для оперативного врегулювання поточних питань, організації оздоровчої та виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі може бути створений орган самоврядування, до складу якого входять засновник (власник), адміністрація дитячого оздоровчого закладу, батьки та діти.

5. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база закладу

5.1. Фінансово-господарська діяльність дитячого оздоровчого закладу здійснюється відповідно до його статуту та законодавства України.

5.2. Управління та фінансова діяльність дитячих оздоровчих закладів державної та комунальної форми власності здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів і додаткових джерел, не заборонених законодавством; приватних за рахунок коштів засновників (власників), власних коштів від надання оздоровчих послуг та інших джерел, не заборонених законодавством України.

Додатковими джерелами фінансування дитячого оздоровчого закладу можуть бути добровільні внески, матеріальні цінності юридичних та фізичних осіб, інші надходження, не заборонені законодавством, які використовуються для впровадження діяльності, передбаченої статутом (положенням).

5.3. У процесі провадження фінансово-господарської діяльності дитячий оздоровчий заклад:

– самостійно розпоряджається коштами, які надійшли на його рахунок у процесі провадження фінансово-господарської діяльності;

– використовує земельну ділянку, на якій він розташований, виключно в інтересах дітей;

– розвиває та утримує власну матеріально-технічну базу, володіє, користується і розпоряджається майном виключно в інтересах дітей відповідно до законодавства та статуту (положення).

5.4. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності, статистичної звітності в оздоровчих закладах здійснюється у порядку, визначеному законодавством України.

5.5. Перед початком оздоровчого сезону засновник (власник) забезпечує наявність у дитячому оздоровчому закладі наказу про відкриття закладу, акта про готовність закладу, санітарного паспорта, інструкцій з техніки безпеки, профілактики травматизму і попередження нещасних випадків з дітьми, протипожежної безпеки тощо.

5.6. Для відкриття оздоровчого закладу місцевими органами виконавчої влади створюється спеціальна комісія в складі представників санітарно-епідеміологічної служби, органів державного пожежного і технічного нагляду, засновників (власників) оздоровчого закладу, профспілкової організації, керівника закладу та інших представників, які перевіряють готовність оздоровчого закладу до приймання дітей, про що складається відповідний акт.

5.7. По закінченні оздоровчого періоду засновник (власник) затверджує планове завдання щодо підготовки оздоровчого закладу до нового оздоровчого періоду і погоджує його з територіальною установою державної санітарно-епідеміологічної служби.

2.2. Наказ про підготовку та проведення літньої оздоровчої кампанії

НАКАЗ

20.05.20__ р.

м. Кривий Ріг

№119

Про підготовку й проведення літньої оздоровчої кампанії 20__ року

Згідно з планом роботом школи на 20__/20__ навчальний рік та наказом відділу освіти облдержадміністрації №__ від «__» квітня 20__ року

НАКАЗУЮ:

1. Заступнику директора школи з виховної роботи _____:

1.1. Організувати роботу літнього оздоровчого табору (ЛОТ) на базі _____ з _____ червня по _____ липня 20__ року.

1.2. За встановленим зразком скласти списки учасників ЛОТ на підставі заяв учнів за згодою їхніх батьків до __ травня 20 __ року.

1.3. Підбір працівників табору здійснити спільно із засновником та керівником оздоровчого закладу.

1.4. Скласти строковий трудовий договір із працівниками оздоровчого табору згідно з чинним законодавством, в якому обумовити права та обов'язки працівників, обов'язки засновників і адміністрації щодо їх матеріального та соціального забезпечення.

1.5. Під час організації роботи ЛОТ дотримуватися таких норм:

1.5.1. Форми, система та розміри оплати праці співробітників оздоровчого табору визначаються засновниками. Засновник табору в межах своїх повноважень за рахунок власних коштів може встановлювати педагогічним працівникам, спеціалістам, робітникам і службовцям табору ставки заробітної плати на рівні посадових окладів працівників аналогічних категорій відповідно до галузі народного господарства або підприємства, а також надавати їм додаткові трудові та соціально-побутові пільги. Підприємство, організація мають право матеріально заохочувати працівників оздоровчих таборів, які обслуговують певний трудовий колектив, але не входять до його складу.

1.5.2. Штатний розпис оздоровчого табору затверджується засновником відповідно до Типових штатів персоналу дитячих оздоровчих закладів і погоджується з профспілковим комітетом. З огляду на специфіку, обсяги й умови роботи в конкретному таборі та за наявності відповідних коштів до штатного розпису можуть вводитися додаткові посади.

1.5.3. На штатні посади в оздоровчий табір приймаються особи, які досягли 18-річного віку. До роботи кухарями та допоміжними працівниками на час виробничої практики під керівництвом майстра виробничого навчання можуть залучатися учні навчальних закладів відповідного профілю, які не досягли 18-річного віку. Школярі, учні професійно-технічних і середніх спеціальних закладів, які досягли 14-річного віку, за їх бажанням та за згодою одного з батьків або особи, яка його замінює, можуть прийматися на роботу в оздоровчий табір для виконання легкої допоміжної господарської роботи.

1.5.4. У разі прийняття на роботу кожен працівник має подати медичний висновок про стан здоров'я, ознайомитися з умовами праці, правилами внутрішнього розпорядку, посадовими обов'язками. У таборі призначаються відповідальні за охорону праці, протипожежну безпеку.

1.5.5. Для працівників оздоровчих таборів, як правило, встановлюється шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем. Вони забезпечуються безкоштовним проживанням і пільговим харчуванням. Розмір плати за харчування, яку повинні вносити працівники табору, визначається засновниками оздоровчого табору або обумовлюється колективним договором між адміністрацією підприємства і трудовим колективом. Засновник табору може надавати працівникам додаткові пільги. Пільги в оплаті праці педагогічним і медичним працівникам, залученим до роботи в таборі,

надаються відповідно до нормативних документів Міністерства праці та соціальної політики, Міністерства охорони здоров'я України.

2. Список педагогічних та інших працівників оздоровчого закладу подати на узгодження до ___ травня 20__ року.

3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника директора школи з виховної роботи _____.

Директор школи _____.

З наказом ознайомлені: _____.

Виконавець, телефон _____.

2.3. Положення про пришкільний табір

Пришкільний табір повинен мати цілий ряд **документів, регламентуючих його роботу:**

1. *Нормативні документи місцевих органів влади, управління освіти щодо організації літнього відпочинку школярів тощо.*

2. *Положення про літній оздоровчий табір.*

3. *Книгу наказів пришкільного табору, серед яких обов'язковими є накази:*

– «Про організацію роботи шкільного оздоровчого табору»;
– «Про розподіл дітей по загонах і закріплення вихователів за загонами»;
– «Про відповідальність співробітників пришкільного табору за життя й здоров'я дітей»;

– «Про профілактичну роботу щодо запобігання дитячого травматизму»;

– «Про протипожежну безпеку в пришкільному таборі».

4. *Медичні документи:*

– дозвіл районної санітарно-епідеміологічної служби на відкриття пришкільного табору;

– санітарні книжки працівників пришкільного табору;

– медичні довідки дітей про щеплення та епідемоточення;

– режим дня пришкільного табору;

– списки дітей, які потребують дієтичного харчування.

5. *Організаційні документи:*

– витяг із протоколу педради про надання безкоштовного харчування для категорії дітей соціально незахищених верств населення (сироти і позбавлені батьківського піклування, малозабезпечені) (для учнів 5 - 9 кл.);

– заяви батьків;

– контингент пришкільного табору;

– штатний розпис;

– посадові інструкції для всіх працівників;

- графік роботи вихователів,
- графік роботи спеціалістів,
- графік роботи технічних працівників;
- заяви батьків про відрахування вихованців з пришкільного табору;
- план роботи пришкільного табору;
- щоденне меню;
- журнал відвідування вихованцями оздоровчого табору;
- журнал обліку робочого часу вихователів пришкільного табору;

6. *Документи з питань профілактики травматизму та охорони здоров'я:*

- інструкції з охорони праці та безпеки життєдіяльності для працівників та вихованців табору;
  - куточок основ безпеки життєдіяльності та правил дорожнього руху;
  - журнал реєстрації інструктажів з охорони праці та безпеки;
  - інструкція про дії вихователів на випадок пожежі;
  - план евакуації на випадок пожежі в пришкільному таборі;
  - інструкція про поточні заходи (екскурсії, подорожі, походи).
7. *Звіт про роботу пришкільного табору (по закінченню зміни).*

Орієнтовне положення про пришкільний табір

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Керівник відділу освіти
Металургійної
у місті ради
Г.Г.Горб
від «13» травня 2016 р.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРИШКІЛЬНИЙ ТАБІР

І. Загальна частина

1.1. Пришкільний табір (далі табір) є позашкільним оздоровчим закладом, метою діяльності якого є реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб.

1.2. Пришкільний табір у своїй діяльності керується Конституцією України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, Законом України від 04.09.2008 р. №375-УІ «Про оздоровлення та відпочинок дітей», Програмою оздоровлення та відпочинку дітей Дніпропетровської області на 2015-2016 роки, розпорядженням голови Металургійної райдержадміністрації від 07.05.2016 р. №487 «Про проект Програми оздоровлення та відпочинку дітей Металургійного району на 2015-2016 роки», розпорядженням голови Металургійної райдержадміністрації від 08.05.2016 р. № 503 «Про проведення літньої оздоровчої кампанії в районі у 2016 році», наказом відділу освіти № 208 від 13.05.2016 р. «Про організацію оздоровлення та відпочинку дітей у 2016

році», а також цим положенням.

1.3. Пришкільний табір за режимом роботи є табором з денним перебуванням (не менше 6 годин), за терміном роботи змінним (діє протягом зміни), за типом з денним перебуванням, який створюється на базі навчального закладу і де діти перебувають упродовж дня.

II. Організаційно-правові засади діяльності районного пришкільного табору

2.1. Засновником табору є відділ освіти Металургійної районної державної адміністрації Дніпропетровської області.

Засновник:

– затверджує положення пришкільного табору; призначає та звільняє керівника табору; забезпечує безпечні умови організації відпочинку та оздоровлення дітей;

– забезпечує функціонування табору, його комплектування технологічним та іншим обладнанням, належну підготовку до проведення відпочинку та оздоровлення дітей.

2.2. Тривалість оздоровчої зміни у пришкільному таборі становить не менше 14 робочих днів.

2.3. У пришкільний табір на оздоровлення та відпочинок приймаються діти шкільного віку за заявою батьків або осіб, які їх замінюють, за наявності довідки про стан здоров'я дитини, профілактичні щеплення та епідеміологічне оточення. На підставі вищевказаних документів приймається рішення про приймання дітей до пришкільного табору його керівником.

2.4. Відрахування дитини з пришкільного табору здійснюється за заявою батьків чи осіб, які їх замінюють, за рішенням керівника табору за систематичне порушення правил внутрішнього розпорядку або на підставі медичного висновку про стан здоров'я дитини, що унеможливорює її перебування в дитячому оздоровчому закладі.

Забороняється безпідставне відрахування дитини з табору.

2.5. Пришкільний табір пропагує здоровий спосіб життя та забезпечує дітям, які перебувають в ньому:

– захист життя і здоров'я;

– належні умови для повноцінного оздоровлення і відпочинку, розвитку їхніх творчих здібностей, занять фізичною культурою, туризмом, природоохоронною та краєзнавчою роботою, суспільно корисною працею, оволодіння іншими корисними навичками тощо;

– добровільний вибір видів діяльності та дозвілля;

– користування матеріально-технічною, культурно-спортивною, оздоровчою, навчально-виробничою та іншою наявною базою пришкільного табору;

– вільне висловлювання поглядів, думок, переконань;

– захист від будь-яких форм експлуатації, насилля з боку педагогічних та інших працівників табору, пропаганди релігійних конфесій.

2.6. Діти, які перебувають у пришкільному таборі, повинні:

- дотримуватись правил внутрішнього розпорядку;
- підвищувати загальний культурний рівень, оволодівати знаннями, уміннями, практичними навичками здорового способу життя;
- дотримуватись морально-етичних норм;
- бережливо ставитися до державної, комунальної, приватної власності;
- брати посильну участь у суспільно корисній праці.

2.7. У пришкільному таборі створюються групи (загони), наповнюваність яких визначається відповідно до державних санітарних правил і норм улаштування, утримання і організації режиму діяльності дитячих оздоровчих закладів.

2.8. Пришкільний табір працює за календарним планом роботи, затвердженим керівником закладу, погодженим із засновником.

2.9. Виховний процес у таборі здійснюється відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів і здібностей дітей, з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я та з використанням різноманітних організаційних форм роботи.

2.10. Пришкільний табір може організовувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях за межами закладу, якщо вони пристосовані для перебування там дітей, чи на базі спортивних споруд та стадіонів на підставі укладених з їх власником угод.

2.11. Пришкільний табір створюється на базі загальноосвітнього навчального закладу і діє на підставі цього положення, затвердженого засновником.

III. Охорона життя та здоров'я дітей

3.1. Для надання медичних послуг дітям і працівникам закладу пришкільний табір закріплюється за територіальною лікувально-профілактичною установою.

3.2. Працівники пришкільного табору несуть персональну відповідальність за збереження життя та здоров'я дітей, які відпочивають і оздоровлюються в ньому.

3.3. Під час організованого перевезення дітей, які перебувають на оздоровленні в пришкільному таборі, на значні відстані забезпечується медичний нагляд за ними.

3.4. Споруди, будівлі та інші приміщення пришкільного табору повинні відповідати санітарним нормам, технічним вимогам та вимогам пожежної безпеки.

У кожному приміщенні пришкільного табору розробляється та вивішується на видному місці план евакуації дітей та дорослих у разі пожежі чи стихійного лиха.

3.5. Пришкільний табір забезпечує одноразове безпечне повноцінне харчування дітей відповідно до встановлених фізіологічних та натуральних норм харчування.

3.5. Керівник табору здійснює обов'язковий постійний контроль за якістю харчування дітей, дотриманням санітарно-гігієнічного та протиепідемічного

режиму, безпечними умовами відпочинку та оздоровлення, за проведенням роботи з формування здорового способу життя.

IV. Управління пришкільним табором та кадрове забезпечення

4.1. Керівництво пришкільним табором здійснює його керівник – директор загальноосвітнього навчального закладу, на базі якого створено табір.

4.2. Керівник табору:

- затверджує календарний план роботи закладу;
- затверджує режим дня - табору;
- затверджує правила внутрішнього розпорядку для дітей та працівників закладу;
- організовує інструктаж працівників табору з техніки безпеки, профілактики травматизму, попередження нещасних випадків з дітьми, дотримання санітарно-гігієнічних норм і правил, а також надання невідкладної долікарської допомоги;
- забезпечує дотримання вимог щодо охорони життя і здоров'я дітей, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм;
- здійснює контроль за оздоровчо-виховним процесом, забезпечує належні умови для оздоровлення та відпочинку дітей;
- укладає угоди з юридичними та фізичними особами;
- представляє інтереси табору в усіх установах, організаціях, на підприємствах;
- звітує перед засновником про результати діяльності табору;
- видає в межах своєї компетенції накази та розпорядження, що стосуються діяльності табору, організовує і контролює їх виконання;
- забезпечує спільно із засновником раціональний підбір і розстановку кадрів, затверджує штатний розпис, посадові обов'язки працівників табору;
- відповідає за допуск до роботи працівників, які своєчасно пройшли обов'язковий медичний огляд;
- приймає рішення про заохочення та дисциплінарні стягнення стосовно працівників табору;
- приймає рішення щодо відрахування дітей із табору за порушення внутрішнього розпорядку чи з інших обґрунтованих причин.

4.3. Призначені на роботу працівники табору проходять обов'язковий інструктаж з техніки безпеки, профілактики травматизму, запобігання нещасним випадкам з дітьми, дотримання санітарно-гігієнічних правил та падання невідкладної долікарської допомоги.

4.4. Працівники табору мають право на: внесення пропозицій щодо поліпшення оздоровчо-виховного процесу; ініціативу у виборі форм, методів, засобів роботи з дітьми; різні види заохочення за сумлінне виконання покладених обов'язків.

4.5. Працівники табору зобов'язані:

- дотримуватись вимог цього Типового положення, виконувати правила внутрішнього розпорядку та посадові обов'язки;
- берегти життя та здоров'я дітей, захищати їх інтереси, пропагандувати здоровий спосіб життя;
- виконувати накази й розпорядження керівника та засновника табору.

4.6. Працівниками табору працюють згідно з графіком, затвердженим його керівником, з урахуванням вимог законодавства про працю.

4.7. Батьки чи особи, що їх замінюють, мають право:

- вносити пропозиції щодо поліпшення діяльності табору;
- брати участь в організації та проведенні заходів;
- захищати законні інтереси дітей.

V. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база табору

5.1. Фінансово-господарська діяльність табору здійснюється відповідно до законодавства України.

5.2. Управління та фінансова діяльність пришкільного табору здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів та додаткових джерел, не заборонених законодавством України.

Додатковими джерелами фінансування пришкільного табору можуть бути добровільні внески, матеріальні цінності юридичних та фізичних осіб, інші надходження, не заборонені законодавством, які використовуються для впровадження діяльності, передбаченої цим положенням.

5.3. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності, статистичної звітності в пришкільному таборі здійснюється у порядку, визначеному законодавством України.

5.4. Перед початком оздоровчого сезону засновник забезпечує наявність у пришкільному таборі наказу про відкриття закладу, акта про готовність табору, санітарного паспорта, інструкцій з техніки безпеки, профілактики травматизму і попередження нещасних випадків з дітьми, протипожежної безпеки тощо.

2.4. Посадові інструкції основних категорій працівників оздоровчого табору

Посадова інструкція – це документ, який регламентує виробничі повноваження, функції, обов'язки та відповідальність працівника.

Як правило, посадові інструкції затверджуються керівником організації, установи, підрозділу для посад, які знаходяться у його безпосередньому підпорядкуванні, і погоджуються з засновником.

Треба мати на увазі, що посадова інструкція як вид документа не згадується в Кодексі законів про працю України, і тому й наявність не є обов'язковою. Разом з тим, вона дає можливість керівнику оптимізувати процес управління колективом, організаційну структуру, належно оцінити роботу того чи іншого працівника, визначити коло його обов'язків, конкретні завдання діяльності, порядок службових взаємовідносин у колективі.

При розробці посадових інструкцій працівників заміського стаціонарного дитячого оздоровчого табору (комплексу) слід керуватися Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів від 6 травня 2001 року № 433, Тимчасовим положенням про дитячий оздоровчий заклад, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 30 червня 1999 року № 229, загальним класифікатором професій робітників, посад службовців і тарифних розрядів, а також галузевими нормативними документами, які визначають тарифно-кваліфікаційні характеристики робітників і службовців.

Рекомендуються такі розділи посадової інструкції:

1. «Посадові обов'язки», в якому визначається сфера діяльності працівника, перераховуються конкретні завдання, покладені на нього, а також встановлюється відповідальність за їх своєчасне та якісне виконання.

2. «Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги», в якому окреслюється коло посадових осіб, з якими працівник вступає у службові відносини, а також визначаються кваліфікаційні вимоги до нього.

Наводимо примірні посадові інструкції окремих працівників заміського стаціонарного оздоровчого табору.

Директор оздоровчого табору

Посадові обов'язки

1. Здійснює безпосереднє керівництво оздоровчим табором відповідно до його Статуту та законодавства України.

2. Забезпечує добір і розстановку кадрів, працівників, створює необхідні умови для високопродуктивної роботи вихователів і обслуговуючого персоналу, затверджує відповідно до трудового законодавства та Правил внутрішнього розпорядку їхні посадові обов'язки.

3. Визначає разом із засновниками (власниками) основні напрями роботи закладу, представляє його інтереси в державних і громадських організаціях.

4. Планує, координує і контролює роботу всіх структурних підрозділів, вирішує питання, пов'язані з господарською діяльністю табору, розпоряджається в установленому порядку його майном і коштами, організовує виконання кошторисів доходів і видатків, забезпечує раціональне використання виділених коштів і матеріально-технічних ресурсів.

5. Організовує оздоровчо-виховний процес, забезпечує контроль за проведенням масових заходів, організацією харчування дітей, створенням для них належних побутових умов. Спільно з медичним працівником розробляє та затверджує режим дня з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог і фізіологічних особливостей дітей різного віку. Забезпечує дотримання вимог щодо охорони дитинства, санітарно-гігієнічних і протипожежних норм, техніки безпеки, проводить з цих питань інструктажі для працівників табору.

6. Видає в межах своєї компетенції накази та розпорядження, застосовує засоби заохочення і дисциплінарні стягнення до працівників. За посадою є головою органу самоврядування та педагогічної ради закладу.

7. Має право вносити пропозиції засновникам (власникам) з питань удосконалення роботи табору, забезпечення його відповідним фінансуванням і матеріальними ресурсами.

8. Несе відповідальність перед засновниками (власниками) за результати роботи закладу, раціональне і правильне використання виділених коштів, забезпечення охорони життя і здоров'я дітей, що знаходяться на відпочинку, дотримання техніки безпеки педагогічним та обслуговуючим персоналом.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги

1. Директор оздоровчого табору призначається на посаду та звільняється з посади засновником (власником) відповідно до чинного законодавства.

2. Директором оздоровчого табору може бути тільки громадянин України, який має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менш як три роки, успішно пройшов підготовку на курсах або семінарах, а також атестацію керівних кадрів у порядку, встановленому нормативними документами Міністерства освіти і науки України.

Повинен знати: Конвенцію з прав дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, Конституцію України, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні документи інших органів державної влади з питань освіти й позашкільного виховання, основи педагогіки, психології, економіки, адміністративного, господарського і трудового законодавства, норми охорони праці, техніки безпеки та протипожежного захисту, санітарні правила влаштування, утримання й організації режиму дитячих оздоровчих закладів.

Заступник директора оздоровчого табору з виховної роботи (старші - вихователь, вожатий)

Посадові обов'язки:

1. Розробляє і реалізує педагогічно обґрунтовану комплексну систему виховної роботи в дитячому оздоровчому таборі. Організовує перспективне і поточне планування роботи педагогічного колективу, веде відповідну документацію.

2. Координує діяльність вихователів, вожатих, методистів, психологів, культорганізаторів, інших педагогічних працівників табору, аналізує її ефективність. Надає їм практичну та методичну допомогу в організації виховного процесу, гурткової роботи, підготовці й проведенні культурно-масових і спортивно-оздоровчих заходів.

3. Сприяє розвитку дитячого самоврядування, творчих об'єднань і клубів за інтересами.

4. Здійснює контроль за дотриманням педагогічними працівниками і дітьми морально-етичних норм і правил поведінки, режиму дня, правил внутрішнього розпорядку, здорового способу життя.

5. Готує матеріали до засідання педагогічної та методичної ради оздоровчого табору.

6. Відповідає за стан виховної, культурно-масової роботи в оздоровчому таборі, ефективну роботу педагогічного колективу, за повну безпеку життя і здоров'я дітей, що знаходяться на відпочинку.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Підпорядковується директору оздоровчого табору. За відсутності директора оздоровчого табору виконує його обов'язки.

2. Безпосередньо керує роботою вихователів, вожатих, культорганізатора, методиста, інструктора з фізичної культури і спорту, психолога, бібліотекаря, акомпаніатора, керівників гуртків.

3. Повинен мати вищу педагогічну освіту та стаж роботи за фахом не менш як три роки.

Повинен знати: Конвенцію з прав дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, Конституцію України, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні документи інших центральних органів державної влади з питань освіти й позашкільного виховання, основи педагогіки і психології тимчасового дитячого колективу, теорію і практику виховної роботи, методику організації гурткової, культурно-масової, спортивно-оздоровчої роботи з дітьми, основи режисури масових заходів, норми й правила техніки безпеки, санітарії та гігієни, протипожежного захисту.

**Заступник директора оздоровчого табору з господарських питань
(завідуючий господарством)**

Посадові обов'язки:

1. Здійснює керівництво господарським обслуговуванням оздоровчого табору, забезпечує розвиток і зміцнення його матеріальної бази, раціональне використання матеріальних ресурсів і коштів, що виділяються на ремонт та експлуатацію закладу.

2. Координує роботу підлеглих йому служб і структурних підрозділів. Організовує роботи з благоустрою території, житлових і побутових приміщень табору, поточного та профілактичного ремонту споруд, будівель, обладнання і технічних засобів.

3. Вживає заходів щодо своєчасного забезпечення оздоровчого табору обладнанням, інструментами, матеріалами, запасними частинами, інвентарем, миючими та дезинфікуючими засобами.

4. Організовує укладання договорів з підрядними організаціями, які здійснюють ремонт і технічне обслуговування оздоровчою закладу, забезпечує своєчасне обстеження всіх видів обладнання і механізмів, інших об'єктів, які підлягають контролю з боку органів Держнаглядохоронпраці, веде відповідну документацію щодо їх обліку, паспортизації та сертифікації.

5. Бере участь у прийомі та установці нового обладнання, проведенні атестації робочих місць, забезпечує впровадження засобів механізації важких фізичних та трудовітких робіт.

6. Вживає заходів щодо дотримання санітарно-гігієнічних вимог, правил і норм охорони праці й техніки безпеки, протипожежного захисту, запобігання аваріям і виробничому травматизму.

7. Відповідає за належний стан споруд і будівель оздоровчого табору, безаварійну роботу обладнання, технічних служб і об'єктів, охорону та збереження інвентарю, інших матеріальних цінностей.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Підпорядковується директору оздоровчого табору.

2. Безпосередньо керує роботою агента з постачання, завідуючого складом, сестри-господарки, працівників з обслуговування і поточного ремонту будівель, споруд та обладнання, прибирання території та приміщень, інших технічних служб, що забезпечують функціонування табору.

3. Повинен мати вищу або середню спеціальну професійну освіту та стаж роботи на інженерно-технічних посадах не менш як три роки.

Повинен знати: основи економіки, специфіку фінансово-господарської діяльності позашкільного закладу, адміністративне, трудове та господарське законодавство, правила й норми охорони праці, техніки безпеки та протипожежного захисту, виробничої санітарії, чинні стандарти й технічні умови експлуатації обладнання, організацію і технологію ремонтних робіт, порядок ведення технічної документації

Вихователь (вожатий) оздоровчого табору

Посадові обов'язки:

1. Планує та проводить виховну роботу в загоні /групі / оздоровчого табору, забезпечує дотримання дітьми режиму дня, правил поведінки й моралі, техніки безпеки.

2. З урахуванням індивідуальних особливостей та інтересів дітей застосовує різноманітні форми й методи організації їхнього дозвілля, виховання особистості, розвитку творчих здібностей і нахилів.

3. Проводить роботу щодо залучення дітей до самообслуговування, суспільно-корисної праці, колективної творчої діяльності, участі у гуртках, об'єднаннях, сприяє розвитку дитячого самоуправління.

4. Спільно з медичними працівниками організовує дотримання дітьми правил санітарії та особистої гігієни, контролює стан їхнього здоров'я, сприяє фізичному загартуванню.

5. Вживає заходів щодо попередження негативних проявів у дитячому колективі, проводить роботу з профілактики девіантної поведінки, шкідливих звичок, пропагує здоровий спосіб життя.

6. Бере участь у роботі педагогічної та методичної рад табору.

7. Відповідає за повну безпеку життя і здоров'я дітей, створення належного морально-психологічного клімату в загоні (групі), чітке виконання дітьми режиму дня, планів виховної, культурно-масової та спортивно-оздоровчої роботи табору, суворе дотримання ними правил поведінки, техніки безпеки та протипожежного захисту.

8. Безпосередньо підпорядковується заступнику директора оздоровчого табору з виховної роботи (старшим – вихователю, вожатому). Працює у тісному

контакті з психологом, методистом, інструктором з фізичної культури і спорту, керівниками гуртків, культорганізатором, медичним персоналом.

9. Повинен мати вищу або середню спеціальну педагогічну освіту та стаж роботи за фахом не менш як два роки, пройти навчання на короткотермінових курсах або семінарах з питань специфіки роботи з дітьми в умовах оздоровчого табору.

Повинен знати: Конвенцію з прав дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, Конституцію України, закони України, основи педагогіки і психології тимчасового дитячого колективу, практику й методику виховної роботи, проведення культурно-масових заходів, засоби й методи надання невідкладної долікарської допомоги, норми й правила техніки безпеки, санітарії та гігієни, протипожежного захисту.

Методист оздоровчого табору

Посадові обов'язки:

1. Організовує методичну роботу в оздоровчому таборі. Надає допомогу вихователям і вожатим у визначенні змісту, форм і методів виховної та культурно-масової роботи з дітьми, забезпечує їх методичними й інформаційними матеріалами з цих питань, узагальнює і поширює кращий досвід роботи.

2. Координує роботу методичної ради оздоровчого табору, організовує роботу методичного кабінету.

3. Готує методичні розробки, сценарії свят, конкурсів, змагань, інших масових заходів, надає вихователям і вожатим консультативну та практичну допомогу в підготовці та проведенні цих заходів.

4. Оформляє тематичні стенди, виставки методичної літератури на допомогу педагогічному колективу табору та батькам.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Підпорядковується заступнику директора оздоровчого табору з виховної роботи (старшим – вихователю, вожатому). Працює в тісному контакті з вихователями, вожатими, психологом, інструктором з фізичної культури і спорту, керівниками гуртків, культорганізатором, бібліотекарем.

2. Повинен мати вищу або середню спеціальну педагогічну освіту та стаж роботи за фахом не менш як два роки.

Повинен знати: Конвенцію з прав дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, Конституцію України, закони України та нормативні документи органів державної влади з питань освіти й позашкільного виховання, основи педагогіки й психології тимчасового дитячого колективу, методику узагальнення ефективних форм і методів педагогічної та виховної роботи з дітьми, організації гурткової роботи, розробки сценаріїв і проведення масових заходів, норми й правила техніки безпеки, санітарії та гігієни, протипожежного захисту.

Психолог оздоровчого табору

Посадові обов'язки:

1. Спрямовує свою професійну діяльність на збереження психічного здоров'я дітей, що знаходяться на відпочинку, створення в оздоровчому таборі належного морально-психологічного клімату.

2. Вивчає та аналізує психолого-медичні особливості дітей у процесі виховання, сприяє захисту прав особистості дитини, встановленню в дитячому колективі гуманних, морально здорових взаємовідносин.

3. Проводить психологічну діагностику дітей, здійснює заходи щодо надання їм психокорекційної, реабілітаційної та консультативної допомоги.

4. Надає рекомендації та практичну допомогу вихователям і вожатим у вирішенні конфліктних ситуацій, профілактиці відхилень у поведінці дітей. Формує психологічну культуру педагогічного колективу, проводить з працівниками оздоровчого табору практикуми, тренінги з питань психології спілкування, надає необхідні консультації батькам.

5. Бере участь у роботі педагогічної та методичної рад оздоровчого табору.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Підпорядковується заступнику директора оздоровчого табору з виховної роботи (старшим – вихователю, вожатому).

2. Працює в тісному контакті з вихователями, вожатими, методистом, культорганізатором, інструктором з фізичної культури і спорту, керівниками гуртків, обслуговуючим і медичним персоналом.

3. Повинен мати вищу психологічну освіту або вищу педагогічну освіту з додатковою спеціальністю «Психологія» та стаж роботи за фахом не менш як два роки.

Повинен знати: Конвенцію з прав дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, закони України та нормативні документи органів державної влади з питань освіти й позашкільного виховання, основи педагогіки, дитячу та вікову психологію, психологію особистості, медичну психологію, основи психотерапії, сексології, психодіагностики та корекції поведінки, методику проведення психологічних практикумів і тренінгів, профконсультацій, норми й правила техніки безпеки, санітарії та гігієни, протипожежного захисту.

Інструктор з фізичної культури і спорту оздоровчого табору

Посадові обов'язки:

1. Забезпечує організацію фізкультурно-спортивної роботи в оздоровчому таборі.

2. Спільно з вихователями і вожатими проводить ранкову зарядку, організовує фізкультурно-спортивні змагання, спартакіади, свята, дні здоров'я та інші заходи оздоровчого характеру.

3. Залучає дітей з врахуванням стану їхнього здоров'я та фізичного розвитку до спортивних секцій, гуртків, проводить з ними навчально-тренувальні заняття.

4. Відповідає за безпеку дітей при проведенні фізичних і спортивних занять, здійснює постійний контроль за станом і експлуатацією спортивних споруд і приміщень, правильним використанням спортивного інвентарю та обладнання.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Підпорядковується заступнику директора оздоровчого табору з виховної роботи (старшим - вихователю, вожатому).

2. Працює в тісному контакті з вихователями, вожатими, методистом, психологом, інструктором з плавання, медичним персоналом.

3. Повинен мати вищу професійну освіту та стаж роботи за фахом не менш як два роки.

Повинен знати: Конвенцію з прав дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, Конституцію України, закони України, нормативні документи органів державної влади з питань освіти й фізичної культури та спорту, основи педагогіки й психології тимчасового дитячого колективу, вікову фізіологію, методику й практику організації фізичного виховання, оздоровчо-спортивної діяльності, засоби й методи надання невідкладної долікарської допомоги, норми й правила техніки безпеки, санітарії та гігієни, протипожежного захисту

Культурорганізатор оздоровчого табору

Посадові обов'язки:

1. Організовує роботу з естетичного виховання дітей, розвитку їхніх творчих здібностей.

2. Проводить різноманітні культурно-масові заходи в оздоровчому таборі (свята, ранки, конкурси, фестивалі, концерти, виставки, дискотеки).

3. Забезпечує роботу ігротеки, гуртків, клубів і любительських об'єднань.

4. Виявляє творчо обдарованих і талановитих дітей, залучає їх до підготовки та проведення культурно-мистецьких програм.

5. Сприяє налагодженню шефських зв'язків з установами культури і мистецтва, представниками творчих спілок, забезпечує їх участь в організації колективних творчих справ в оздоровчому таборі.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Підпорядковується заступнику директора оздоровчого табору з виховної роботи (старшим – вихователю, вожатому).

2. Працює в тісному контакті з вихователями, вожатими, методистом, керівниками гуртків, акомпаніатором.

3. Повинен мати вищу або середню спеціальну професійну освіту та стаж роботи за фахом не менш як два роки.

Повинен знати: Конвенцію з прав дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, закони України та

нормативні документи органів державної влади з питань освіти, культурно-мистецької діяльності, основи педагогіки, дитячої психології, режисури масових заходів, репертуарної політики, методичку організації гурткової роботи, дозвілля й розваг, норми й правила техніки безпеки, санітарії та гігієни, протипожежного захисту.

Лікар оздоровчого табору

Посадові обов'язки:

1. Здійснює необхідну організаційно-підготовчу роботу перед заїздом дітей до оздоровчого табору.

2. Проводить попередній огляд і перевірку готовності до прийому дітей території, будівель, споруд, місць купання та занять фізичною культурою і спортом.

3. Спільно з директором, представниками санітарно-епідеміологічної служби бере участь у роботі комісії з прийому оздоровчого табору в експлуатацію.

4. Організовує оснащення медичного кабінету й ізолятора необхідним обладнанням, набором медикаментів і перев'язувального матеріалу, медичною документацією.

5. Перевіряє наявність відповідних медичних документів у кожного працівника оздоровчого табору та дітей.

6. Забезпечує організацію лікувально-профілактичної роботи, своєчасне виявлення й діагностику захворювань, кваліфіковане лікування хворих дітей, госпіталізацію їх до закріпленого за табором стаціонарного лікувального закладу, надання екстренної медичної допомоги дітям при отриманні ними травм, опіків, отруєннях та інших нещасних випадках.

7. Розподіляє дітей за станом здоров'я на медичні групи, спільно з директором розробляє режим дня. Проводить щоденний амбулаторний прийом та профілактичні огляди дітей, контролює санітарний стан приміщень, території, джерел водопостачання, дотримання персоналом і дітьми правил особистої гігієни.

8. Здійснює постійний контроль за організацією харчування дітей, якістю продуктів, умовами їх зберігання, дотриманням строків реалізації, технології приготування їжі, її вітамінізацією, за санітарним станом харчоблоку та їдальні, правильністю відбору й зберігання добової проби готової продукції.

9. Організовує разом із педагогічним колективом санітарно-просвітницьку роботу з питань здорового способу життя, попередження захворювань, забезпечує систематичний контроль за проведенням загартовуючих процедур, туристичних походів, прогулянок і екскурсій, фізкультурно-спортивних та інших масових заходів, організацією купання.

10. Веде необхідну медичну документацію, аналізує ефективність оздоровчої роботи з дітьми. Своєчасно інформує директора оздоровчого табору та місцеві органи охорони здоров'я про випадки інфекційних захворювань або підозри на них, а також порушень санітарно-епідеміологічного режиму.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Призначається на посаду директором оздоровчого табору за погодженням з керівником територіальної медичної установи.

2. Безпосередньо керує роботою середнього і молодшого медичного персоналу оздоровчого табору. Працює в тісному контакті з вихователями і вожатими, іншими працівниками педагогічного та обслуговуючого персоналу закладу.

3. Повинен мати вищу спеціальну освіту та стаж роботи за фахом не менш як два роки.

Повинен знати: Конвенцію з прав дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, закони України, нормативні акти органів державної влади з питань охорони здоров'я, основи деонтології, педіатрії, особливості фізіології, патології, гігієни дітей і підлітків, державні санітарні правила й норми влаштування, утримання й організації режиму дитячих оздоровчих закладів, методику надання невідкладної медичної допомоги, норми й правила техніки безпеки, протипожежного захисту.

Бухгалтер (головний) оздоровчого табору

Посадові обов'язки :

1. Організовує виконання кошторисів доходів і видатків оздоровчого табору, ведень і бухгалтерського обліку, документальне оформлення всіх операцій з питань фінансово-господарської діяльності закладу, раціональне використання виділених коштів і матеріально-технічних ресурсів.

2. Забезпечує своєчасне перерахування відповідних платежів і податків до бюджету, складання й своєчасне представлення бухгалтерської звітності податковим та іншим контролюючим органам.

3. Здійснює контроль за правильним використанням фонду заробітної плати, дотриманням штатної, фінансової та касової дисципліни, термінів і порядку проведення інвентаризації основних фондів, обладнання й інвентарю, грошових коштів, інших матеріальних цінностей.

4. Оформлює банківські документи, веде розрахункові та платіжні відомості, за розпорядженням директора видає гроші під звіт на господарські та інші витрати, затверджує авансові звіти, нараховує і виплачує працівникам оздоровчого табору заробітну плату, бере участь у складанні щоденного й перспективного меню-розкладки.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Призначається на посаду та звільняється з посади директором оздоровчого табору за погодженням із власником (засновником) закладу.

2. Безпосередньо керує роботою касира, бухгалтера-калькулятора. Працює в тісному контакті з заступником директора оздоровчого табору з господарських питань (завідуючим господарством).

3. Повинен мати спеціальну освіту та стаж роботи за фахом на менш як два роки.

Повинен знати: чинне законодавство та нормативні документи органів державної влади з фінансово-господарських питань, бухгалтерського обліку,

оподаткування, володіти методикою економічного аналізу діяльності оздоровчого табору, ведення розрахунково-грошових і банківських операцій.

Шеф-кухар (завідуючий виробництвом) оздоровчого табору

Посадові обов'язки:

1. Організовує роботу харчоблоку (їдальні) в оздоровчому таборі. Разом з директором оздоровчого табору та лікарем складає щоденне й перспективне меню, забезпечує його відповідність нормативам і переліку продуктів для харчування дітей у заміських оздоровчих закладах, які затверджені Міністерством охорони здоров'я України.

2. Здійснює керівництво персоналом працівників харчоблоку (їдальні), розподіляє між ними функціональні обов'язки, закріплює і відповідальних за експлуатацію кухонного інвентарю та обладнання, проводить інструктажі з техніки безпеки, виробничої санітарії.

3. Забезпечує своєчасне надходження продуктів харчування зі складу, їх правильне зберігання, кулінарну обробку, дотримання технології приготування їжі, якість страв. Контролює дотримання кухарями, підсобними робітниками санітарних норм, особистої гігієни, режиму миття столового та кухонного посуду, використання за призначенням промаркованого інвентарю.

Службові зв'язки та кваліфікаційні вимоги:

1. Підпорядковується директору оздоровчого табору.

2. Безпосередньо керує роботою завідуючого обідньою залом (старшого офіціанта), кухарів, підсобних (допоміжних) робітників кухні, ватажника, машиніста посудомийної машини, мийників посуду.

3. Працює в тісному контакті з заступником директора табору з господарських питань (завідуючим господарством), завідуючим складом, бухгалтером, медичним персоналом.

4. Повинен мати професійну освіту та стаж роботи за фахом не менш як два роки.

Повинен знати: державні санітарні правила та інші нормативні документи з питань організації громадського й дитячого харчування, рецептуру й технологію приготування їжі та кулінарних виробів, норми закладки сировини й виходу готової продукції, методику складання меню, стандарти й технічні умови роботи обладнання, механізмів, приладів, іншого устаткування харчоблоку, норми охорони праці, правила техніки безпеки, протипожежного захисту.

РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ЛІТНЬОГО ОЗДОРОВЧОГО ЗАКЛАДУ

3.1. Особливості виховної роботи в літніх оздоровчих закладах

Дитячий оздоровчий заклад (заміський, профільний, праці та відпочинку, санаторного типу, з денним перебуванням тощо) є позашкільним оздоровчо-виховним закладом, який створюється з метою реалізації права кожної дитини на повноцінний відпочинок та оздоровлення, зміцнення здоров'я, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб дітей шкільного віку.

Дитячий оздоровчий заклад може бути сезонним або цілорічної дії, розміщуватись у стаціонарних або орендованих приміщеннях (на базі пансіонатів, будинків відпочинку, санаторіїв-профілакторіїв, спортивних і туристських установ, навчальних закладів тощо). Терміни оздоровлення й відпочинку дітей визначаються засновниками з урахуванням місцевих природних кліматичних умов та при узгодженні з відповідними органами виконавчої влади.

Засновниками дитячого оздоровчого закладу можуть бути центральні та місцеві органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності й підпорядкування, їх об'єднання, громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності. Дитячий оздоровчий заклад здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України та власного статуту. У статуті визначаються назва, мета і напрями діяльності, органи керівництва і контролю, джерела фінансування та утворення майна.

Прийняття дітей до дитячого оздоровчого закладу здійснюється на підставі оздоровчої путівки або заяви батьків (опікунів, піклувальників), довідки про стан здоров'я дитини, профілактичні щеплення та епідемічний стан середовища, в якому проживає дитина. З урахуванням вікових особливостей та інтересів дітей створюються загони та групи, наповнюваність яких не повинна перевищувати: для дітей 6-9 років – 25 чол., 10-14 років – 30 чол., старших 14 років – 35 чол.

Під час організації профільних туристично-краєзнавчих дитячих заходів чисельність дітей у загоні визначається «Правилами проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України», затвердженими наказом Міністерства освіти України № 96 від 6 квітня 1999 року та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України 20 травня 1999 р.

Дитячий оздоровчий заклад працює за календарним планом роботи, затвердженим директором, організовує та здійснює різноманітні масові заходи. Тривалість занять у гуртках, секціях, клубах встановлюється з урахуванням психофізіологічного розвитку дітей різних вікових категорій: від 6-7 років – 35 хвилин, старших 8 років – 45 хвилин.

Всі види діяльності дітей в таборі, пов'язані з фізичними навантаженнями, рухливою активністю, узгоджуються з головним лікарем. Режим дня повинен бути диференційований у залежності від віку дітей.

Рекомендований режим дня:

- 8.00 – Підйом.
- 8.10 – Ранкова гімнастика.
- 8.30 – Водні процедури.
- 8.50 – Ранковий збір, лінійка.
- 9.00 – Сніданок.
- 9.30 – Робота гуртків, суспільна праця.
- 11.00 – Оздоровчо-гігієнічні процедури, навчання плаванню.
- 12.30 – Вільний час, заняття на вибір.
- 13.30 – Обід.
- 14.30 – Тиха година.
- 16.00 – Полудник.
- 16.30 – Заняття в гуртках, загальнотабірні заходи.
- 18.30 – Вільний час, заняття на вибір.
- 19.00 – Вечеря.
- 20.00 – Загальні заходи, вогнища.
- 21.00 – Відбій для дітей 7-9 років.
- 22.00 – Відбій для дітей 10-16 років.

Виховна робота в таборі включає в себе розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, екологічною, оздоровчою діяльністю. Зміст, форми та методи роботи визначаються статутом, педагогічним колективом і будуються на принципах ініціативи й самодіяльності дітей та учнівської молоді, демократії і гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень і цінностей.

Виховна робота в літньому оздоровчому таборі має специфічні особливості. До них відносять:

1. Виховний процес у ЛОТ планується і здійснюється з врахуванням того, що діти повністю відірвані від сім'ї, батьківського піклування та захисту. Тому на педагогічний колектив табору покладається завдання забезпечити повноцінне життя дітей.

2. Всі види виховної діяльності здійснюються в тимчасових різновікових колективах з різним соціальним досвідом дітей, умовами життя і виховання, з сільської або міської місцевості, з певним оздоровчим режимом дня.

3. Виховна робота базується на принципах добровільної участі дітей у різних справах, у вільному виборі ними занять. Це передбачає створення вихователями варіативних програм діяльності.

4. Короткочасний період існування табірної колективу вимагає чіткого початку і завершення табірної зміни, обов'язкової оцінки діяльності кожної дитини, надання дітям можливості бачити і розуміти результати своєї праці.

5. Значні виховні можливості має і сам тимчасовий дитячий колектив табору. Під час активного спілкування інтенсивніше, повніше розкривається особистість дитини.

6. У виховному процесі в ЛОТ беруть участь як професійні педагоги, так і представники інтелігенції, студенти, які будують свої стосунки з дітьми часто на основі педагогічної інтуїції та власного досвіду.

7. Виховний процес у ЛОТ здійснюється в сприятливих умовах природного середовища і соціального оточення.

8. Виховна робота з дітьми повинна забезпечувати дотримання ними режиму дня, порядку і чистоти спальних приміщень, виконання дітьми санітарно-гігієнічних вимог.

9. Особливістю виховної роботи в ЛОТ є оздоровлення дітей з використанням рік, озер, моря, лісу, транспортних екскурсій.

10. Велика кількість виховних завдань, які необхідно вирішувати протягом зміни, створюють напружений ритм роботи всього педагогічного колективу, мобілізують його творчі сили і допомагають у досягненні головної мети:

- оздоровлення дітей, створення у них доброго емоційного настрою;
- виявлення інтересів, захоплень дітей, розвиток бажання дістати нові знання, вміння, навички;
- навчання дітей діяти в колективі;
- залучення до трудових справ на користь і радість оточуючих.

Врахування педагогічним колективом табору зазначених особливостей виховної роботи в ЛОТ є передумовою для створення у таборі життєрадісної атмосфери і забезпечення повноцінного відпочинку і розвитку дітей.

М.Наказний *основними завданнями виховної роботи в літньому оздоровчому закладі* визначає:

1. Формування громадянсько-патріотичної свідомості; розвиток почуття причетності до долі Вітчизни.

2. Розвиток пізнавальних інтересів особистості, сприяння творчій активності дітей і підлітків.

3. Формування особистого сприйняття дітьми і підлітками здорового способу життя.

4. Виховання самостійності дітей і підлітків шляхом самовизначення і творчої самореалізації.

5. Забезпечення сприятливого морально-психологічного клімату у тимчасовому колективі.

6. Формування моральних якостей, що визначають ставлення до людей, суспільства в цілому; до себе, до своєї поведінки, до праці, до своєї статі тощо.

7. Забезпечення необхідних умов щодо соціалізації дітей і підлітків.

8. Формування міжособистісного спілкування та підготовка молоді до життя в умовах ринкових відносин.

9. Використання різних форм ігрової діяльності: пізнавальної та інтелектуальної, творчої та рольової, рухливої та спортивної.

10. Дотримання режиму дня як найважливішої умови, яка забезпечує

успішне розв'язання завдань оздоровчо-виховної діяльності в дитячому оздоровчому закладі.

11. Формування сумлінного, відповідального і творчого ставлення до різних видів трудової діяльності.

12. Розвиток економічного мислення сучасної особистості в масштабах своєї сім'ї, виробництва, всієї країни.

13. Знання своїх прав і обов'язків, відповідальність за їх недотримання.

14. Формування відповідального ставлення дітей до природи тощо.

Розкриємо суть визначених науковцем *основних напрямів оздоровчо-виховного процесу у літньому таборі*:

– *громадянсько-правовий напрям*, який забезпечує вдосконалення правового формування відповідального ставлення до рідних, взагалі до людей, свого народу і Вітчизни; правової свідомості учнівської молоді як обов'язкового компонента духовного і соціального здоров'я особистості; зосередження уваги на інформаційній культурі дітей і підлітків як важливого чинника становлення громадянської особистості;

– *національно-патріотичний напрям* оздоровчо-виховного процесу забезпечує виховання учнівської молоді на багатовікових традиціях українського виховного ідеалу, спрямованого на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь;

– *родинно-сімейний напрям*, який забезпечує відродження традицій української сім'ї на основі духовної спадщини нашого народу, історії і культури рідного краю і своєї сім'ї; відродження звичаїв та обрядів; залучення батьків до спільної діяльності з дітьми; створення єдиних вимог; співдружність сім'ї і дитячого оздоровчого закладу;

– *трудовий напрям*, який забезпечує виховання дітей і підлітків на трудовому історичному досвіді свого народу, його трудових звичаях, традиціях, багатовіковій мудрості та духовності;

– *здоров'язберігаючий напрям*, який забезпечує удосконалення системи виховання, підвищення ефективності оздоровчо-виховного процесу за рахунок зміцнення, збереження і покращення здоров'я дітей та підлітків, застосування новітніх педагогічних технологій, реконструювання змісту виховного процесу на валеологічній основі; здоров'я учнівської молоді в цьому контексті є інтегральним показником суспільного розвитку країни, відображенням її соціально-економічного та морального стану, могутнім фактором формування демографічного, економічного, трудового та культурного потенціалу суспільства;

– *туристично-краєзнавчий напрям*, який забезпечує знайомство вихованців із навколишнім середовищем, формує почуття взаємодії та сприяє вихованню свідомої дисципліни дітей і підлітків в умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу;

– *організаційний напрям*, який забезпечує максимальне використання природно-кліматичних умов; раціональну організацію діяльності дітей;

дотримання санітарно-гігієнічного режиму; організацію повноцінного харчування; організацію сну;

– *розважальний напрям*, який забезпечує радість рухового режиму у поєднанні з духовними цінностями дітей; особистий успіх та бажання підлітків самореалізуватися, розкрити свої здібності, виступаючи засобом соціалізації людини, формою умовності та перевтілення, відображенням образу життя людей, їх побуту, праці, національних традицій; уявлення про честь, сміливість, мужність, бажання бути сильним, проявляючи витримку, швидкість, красу швидких рухів, волю, прагнення до перемоги та успіху;

– *творчий напрям*, який забезпечує розвиток інтелектуальних здібностей дитини, інтересу до пізнання, створення системи пошуку, своєчасного виявлення ранньої обдарованості, забезпечення умов для розвитку талановитих дітей та їх підтримки для формування творчої та наукової еліти у різних галузях суспільного життя;

– *художньо-естетичний напрям*, який забезпечує комплекс заходів, спрямованих на удосконалення художньо-естетичної освіченості та вихованості творчої особистості, виховання здатності до самореалізації в художньо-творчій діяльності та самовдосконалення через мистецтво;

– *економічний напрям*, який забезпечує створення адекватних уявлень про зміст економічних явищ та їх взаємозв'язок; уміння висловлювати аргументовані міркування з економічних питань, здобуття досвіду в аналізі конкретних економічних ситуацій;

– *екологічний напрям*, який забезпечує максимальне використання можливостей природного оточення, направлених на підсилений контакт з природою;

– *превентивний напрям*, який забезпечує комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, державний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику і корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей і підлітків;

– *напрямок формування статевої свідомості*, який забезпечує формування підготовки учнівської молоді до створення майбутньої сім'ї «з високим рівнем внутрішньосімейної моральності, духовності, координації та кооперації, взаємної підтримки»

– *психологічний напрям* оздоровчо-виховного процесу забезпечує особливий рівень програмування діяльності дітей і підлітків на основі процесів передбачення; управління своїми емоціями, почуттями, переживаннями, «внутрішньою» регуляцією поведінкової активності дитини, а також взаємодією внутрішньої і зовнішньої поведінки і діяльності індивіда.

3.2. Педагогічні основи періодів зміни в літньому оздоровчому таборі

Табірна зміна поділяється на три *періоди*: *організаційний*, *основний*, *підсумковий*. Вони об'єднані однією метою – тісна співпраця старших і дітей в кожній колективній справі, розвиток ініціативи дітей, створення атмосфери радості та творчості в дитячих колективах.

Організаційний період розпочинається з моменту заїзду дітей у табір і триває 3-4 дні, коли колективу ще немає, а є організаційна одиниця – загін, в якому об'єднали дітей за певним віком та врахували рівну кількість хлопчиків і дівчаток. Діти відчувають стан адаптації, загальної емоційної напруги, спричинений недостатністю інформації про закони, норми, вимоги нового колективу, про його членів, вожатих, своє можливе місце в колективі.

Мета організаційного періоду: розкрити перспективи діяльності дітей в таборі, закласти основи тимчасового дитячого колективу, враховуючи минулий досвід дітей і традиції табору.

Завдання вожатого: проаналізувати якісний склад дітей, рівень їх умінь і навичок організаторської діяльності, інтересів і захоплень; познайомити дітей з законами та традиціями табору; розробити єдині педагогічні вимоги до виконання режиму дня, дисципліни в таборі, створити творчу атмосферу діяльності, сформулювати органи дитячого самоврядування, визначити стиль взаємовідносин у колективі.

Мета діяльності вожатого в організаційний період – згуртувати дитячий колектив для того, щоб зробити його у подальшому інструментом виховання особистості; організувати життя дітей. Від того, як вожатий проведе організаційні дні, залежатиме успіх його роботи.

Тому вожатий в організаційний період повинен:

- розмістити дітей і впорядкувати їх речі;
- провести екскурсію по табірному містечку;
- провести вечір-знайомство, розповісти про традиції табору;
- ознайомити з правилами спілкування в загоні;
- провести організаційний збір загону, розподілити доручення, розподілити дітей на ланки (екіпажі);
- обрати творчий актив, придумати назву загону, пісню і девіз;
- провести обговорення дитячих справ і скласти план роботи на зміну.

Рекомендовані види й організаційні форми діяльності:

- гра (на знайомство і спілкування, вечір знайомств, вогник дружби, вогник знайомства);
- організаційно-громадська (випуск стіннівки «Здрастуй, табір!», чергування в їдальні та таборі, виконання доручень, вибори активу, щоденне підбиття підсумків табірної доби);
- трудова (самообслуговування, чергування в їдальні, благоустрій території, операція «Затишок»);
- художньо-творчі (концерт «Ромашка», мальований фільм, концерт-блискавка);

- інтелектуальна (турнір, конкурс ерудитів);
- пізнавальна (екскурсія по табору, бесіди з краєзнавства);
- фізкультурно-спортивна (зарядка, проведення веселих змагань).

Основний період табірної зміни триває після закінчення організаційного до моменту настання підсумкового (3-4 дні до в'їзду дітей). У цей період дитячий колектив відчуває різний психологічний стан. Діти об'єднуються в групи для досягнення висунутих перспектив, бачать себе частиною цілого колективу – загону. Вони проявляють товариську, взаємодопомогу, вимогливість, підвищується статус тих дітей, які діють в інтересах колективу.

Мета основного періоду:

- домогтися створення виховної системи в загоні;
- сприяти розвитку особистості кожної дитини на основі розвитку колективу та міжособистісних стосунків;
- домогтися пізнавального характеру кожної справи;
- розвивати організаторські вміння і навички через систему доручень (актив, тимчасові об'єднання, традиційні доручення, змінність активу);
- домогтися виконання режимних моментів, єдиних вимог;
- організувати взаємодію з загонами і службами табору.

Мета діяльності вожатого в основний період – перетворити колектив загону на інструмент цілеспрямованого формування певних якостей особистості у дітей, що входять до його складу.

Тому завжди вожатий повинен пам'ятати такі заповіді:

1. Посмішка і гарний настрій – основа успіху.
2. Говори чітко, коротко, голосно.
3. Вожатого повинні бачити всі.
4. Заздалегідь знайди собі помічників.
5. Підбираючи ігри, подумай про вік дітей.
6. Ніколи не принижуй людську гідність.
7. Будь готовим запропонувати іншу гру, справу, якщо перша не вдалася.
8. Вожатий вболіває за всіх.
9. Вміє підбадьорювати і похвалити.
10. Завжди будь охайним, чистим, усміхненим.

Рекомендовані види й організаційні форми діяльності:

- конкурси, огляди, змагання з різних видів діяльності, які сприяють самовизначенню загонів, що проявляють перші колективні емоції, першу спільну радість;
- справи комплексного характеру (день миру, день пам'яті, операція «Наш друг – природа», день милосердя);
- організаційно-громадська діяльність (колективне планування діяльності загону, дружини, збір з планування роботи, участь у роботі творчих груп, ради справи);
- трудові справи, самообслуговування, чергування в їдальні, по табору, благоустрій території.

Підсумковий період табірної зміни розпочинається за 3-4 дні до її закінчення та від'їзду дітей. Колектив перетворюється на інструмент індивідуального розвитку кожного з його членів, коригування його соціального досвіду, розвитку творчої ініціативи. Стає більш ефективною діяльність органів самоврядування, зростає самостійність активу з його добровільними помічниками.

Мета підсумкового періоду: підвести підсумки діяльності дітей у таборі.

Завдання вожатого:

– проаналізувати виховну роботу в загоні, виявити причини успіхів і невдач;

– дати оцінку діяльності органів дитячого самоврядування;

– визначити перспективи діяльності загону.

Підбиття підсумків зміни:

– аналіз проведених справ;

– вогнище, бесіди;

– прибирання території;

– підготовка спальних корпусів;

– від'їзд дітей.

В основі справ цього періоду лежить моральний заряд, традиції доброго ставлення до людей. А керує всім цим вожатий. Його *головне завдання* – створити умови для самореалізації особистості кожної дитини. Тому *позиція вожатого* – старший друг, порадник, довірена особа дитини, підлітка, педагог, що аналізує результат своєї праці.

3.3. Форми виховної роботи в літньому оздоровчому таборі

Враховуючи специфіку виховної роботи в літньому оздоровчому таборі, вожаті здійснюють такі **види діяльності**:

– *пізнавальну і ціннісно-орієнтовану* (день пізнавальних ігор, усні журнали, аукціон знань, інтелектуальний бій, ігри-тренінги з культури спілкування, захист професій);

– *суспільно-громадську* (просвітницькі посиденьки, «Проблеми тижня», клуб юних парламентарів, прес-конференції, конкурс просвітницьких знань);

– *організаторську* (гра «Лідер», «Подорож у небувалі країни», журнал-естафета «Жива газета», гра «Дзеркало», «Організація самоврядування»);

– *художньо-естетичну* (конкурс-захист «Пори року», «Мої музичні захоплення», музичний ринг, вечір авторської пісні «Візьми гітару», фестиваль мистецтв, виставка-вернісаж, театральний КВК, пісенний аукціон, свято «На балу у Попелюшки», «Гуморина», конкурс «Природа, майстерність, фантазія»);

– *спортивно-оздоровчу і гігієнічне виховання* (ранкова гімнастика, плавання, біг, ходьба, походи, спортивні ігри, шахові турніри,

- дотримання режиму й розпорядку в таборі, спартакіада, свято «Сила і грація», спортивно-туристична гра «Розвідники», конкурс «Спортивний загін», бесіди);
- *трудова* (самообслуговування, розвідка корисних справ, ательє добрих послуг, майстерня по виготовленню сувенірів, дні передбачливості, виставки, ярмарки, гра-естафета «Економіка і ми», збір лікарських рослин», гілкового корму);
  - *натуралістичну і екологічну* (створення загонів по охороні природних багатств, бесіди по охороні природи і раціональне використання її ресурсів, екскурсії в природу, вироби з природних матеріалів, організація трудових десантів по озелененню території);
  - *туристично-краєзнавчу* (туристичні походи, які супроводжуються збором матеріалу історичного, географічного характеру: мінералів, гербаріїв, колекцій, складання краєзнавчого альбому, зустрічі із старожилами та запис їх розповідей про минуле села, міста).

Орієнтовні форми виховної роботи в ЛОТ

Концерт-блискавка готується за 30-40 хвилин до показу. Як правило, до програми входять вірші, пісні, гуморески, гра на музичних інструментах. Добре підказати дітям тематику концерту.

Літературний карнавал. Він дає можливість всім брати участь в конкурсі на кращий карнавальний костюм, його захист (читання, спів, виконання частинки з літературного чи музичного твору).

Конкурси-драматизації. Це театралізація у виконанні пісень, казок з монологам, авторськими виступами.

Ярмарок головоломок – розгадування і розплутування веселих головоломок.

Лицарі пера – програма конкурсного виступу юних поетів, прозаїків, пародистів, тут немає переможців, тут всі – молодці.

Лісова республіка – виставка лісових дарів, різних диковинок, виробів з лісового матеріалу, молюсків, квітів.

Мода...Мода...Мода... Демонстрація моделей на будь-яку погоду, пору року, тобто костюми різного призначення. Рекомендуються коментувати моделі, використовуючи музичні ритми, під які демонстранти представляють свої моделі.

Тіньовий театр. Учасники знаходяться за білим екраном. Сильний спектр світла (рефлектор), освітлюючи їх, створює тіньове зображення на екрані. Таким чином можна розігрувати інсценівки, казки, діалоги.

Вечір жанрів. Учасники вибирають жанр і працюють у ньому. Можуть бути представлені: цирк, театр драми, опера, оперета, ляльковий театр, естрадний жанр. Всі учасники переможці.

Бабуся-Загадуся. Проводиться за визначеною темою. Наприклад, загадки про овочі чи явища природи. Хто знає чи відгадає більше, той і переможець.

З'їзд художників. Малюнки на асфальті поєднують з різними плакатними конкурсами та іграми.

Лицарський турнір – конкурс для хлопців-старшокласників, які спробують себе у ролі елегантних і сміливих лицарів.

Золотий ключик. Конкурс для хлопчиків до 10 років з різноманітними завданнями.

Молодіжні вечірки – носять розважальний і пізнавальний характер. Для їх проведення згодиться те, що під руками:

«*Вечірка днів народження*» (конкурси іменинниками);

«*У гості до НЛО*» (змагання для „літаючих тарілок”);

«*Яблучна вечірка*» (різноманітні конкурси з яблуками);

«*Газетна вечірка*» (використавши стару пресу, є можливість розважити 2 команди смішними естафетами);

Таємничий острів. Кожний загін-команда. На урочистій лінійці капітанам команд вручаються карти, на яких зображені маршрути для проходження станціями. На станціях гравці виконують завдання і набирають певну кількість балів. На закінчення команди дають ребус, розгадавши його – є можливість відшукати «солодкий скарб». (Як правило, це полудник, але, щоб отримати його, треба попрацювати).

Гра «Веселий експрес». Так само, як і в попередній грі, створюються команди. Команди-поїзди – це ланцюжок дітей, котрі беруться за руки. Пройшовши станції «Спортивна», «Казкова», «Чомучка», «Загадки» та інші, за загальною кількістю набраних на станціях балів визначається команда-переможець.

«*Острів любові*» – запрошує всіх старшокласників на цікаві програми. Неодмінні атрибути вечора: свічка і гітара. Темі: «Перше кохання», «Сімейне щастя», «Кохання через роки», «Кохання у віршах», «Кохання без взаємності».

Театральні самоцвіти (конкурс акторської майстерності). Пропонуються різні завдання: інсценізація скоромовок, казок, скласти вірші по римуючих словах «буріме» і прочитати з інтонацією, розіграти мімічну сцену на тему «на рибалці», «прийом у лікаря».

Сюжетні концерти. За основу береться відомий сюжет. Головні герої діють відповідно до сценічного образу. У програму вплітаються номери.

День рідної землі – цілий день розваг, сміху і веселого настрою. Зранку проводиться конкурс веселої інсценізованої народної пісні. Після полудника діють торги-атракціони, де можна заробити гроші для свого куреня, які виготовляються спеціально до свята. Після вечері аукціон, де загін може зробити за свої гроші колективну покупку. Купити можна овочевий набір, шоколадки, печиво, тиху годину, музиканта табору на 1 день, дискотеку і т.д.

Конкурс вожатської майстерності. Має на меті посприяти дружбі дітей і вожатих, адже змагаються у програмі веселих естафет вожаті, а діти – хвилюються за них. Мають успіх конкурси «Міс вожата» чи «Містер вожатий», «Вожатський КВК».

Бали, карнавали проводяться в кінці заїзду. Для них характерні святковість, оригінальність оформлення, використання карнавальних масок,

урочистість відкриття і закриття. Поведінка учасників регламентується «бальним етикетом». Бал завершується обов'язковим танцем для всіх, нагородженням переможців конкурсів і турнірів, головним призом, пам'ятним подарунками, жартівливими дипломами та почесними званнями. Фінал балу – загальна процесія по залу, а якщо це карнавал на вулиці, то по вулиці з піснями.

Алло, ми шукаємо таланти. Вечір проводиться в перші дні в таборі, з метою виявлення талантів для підбору у гуртки і залучення до організаційного комітету табору з культмасової роботи.

МОІ – Малі Олімпійські ігри тривають 2 дні. У перший день на урочистій лінійці піднімають прапор, клянуться у справедливості та запалюють факел богині Феміді, розпочинаються змагання з бігу, стрибків. На другий день переважають командні змагання і чекають переможців нагороди, показові виступи найкращих, спортивні танці. Це видовище дійсно подобається без винятку всім дітям.

Міс табору має на меті вибрати найкращу, найвродливішу, найрозумнішу, найчарівнішу дівчину-старшокласницю.

Міс «Дюймовочка» – аналогічний конкурс, лише серед молодших дівчаток. Різноманітні завдання захоплюють дітлахів і вони по-справжньому боліють за „своїх”.

«Кохання з 1-го погляду» в залежності від того – на початку чи в кінці зміни проводиться; Кохання з 31 погляду можна замінити конкурсом «Серця двох», де братимуть участь добровільно сформовані пари. Цей день варто оголосити Днем кохання, впровадити посади листонош, які будуть носити листи, вітальні листівки адресатам, або ж зробити «Скриньку кохання» і записки віддати на вечірній дискотеці.

«Зльоти мудреців», «Щасливий випадок», «Брейн-ринг», «Що, де, коли?» – цікаві програми для тих, хто бажає набути хороших і нових знань.

День чистоти і здоров'я добре провести в кінці заїзду, це сприятиме ідеальній чистоті території. У програмі: урочистий наказ короля чистоти Акурата; збір і захороненні (похорони) сміття; розважальна програма здоров'я з визначенням переможців.

День колективного відпочинку батьків і дітей, інакше – батьківські дні, як правило, у таборі кожної неділі – це спортивні змагання, веселі концерти, у яких беруть участь не лише діти, а й батьки.

День близнюків влаштовують, коли в таборі їх хоча б 3-4 пари. Цікаві розповіді, розіграші, пародія — неодмінні складові програми.

3.4. Планування виховної роботи з дітьми в оздоровчому таборі

Центральною ланкою організації виховного процесу є чітке планування, засноване на завданнях, що ставляться перед педагогічним колективом у залежності від контингенту дітей, які знаходяться на оздоровленні.

Планування виховної роботи в таборі вимагає послідовності, системності та наступності. Вихователі, починаючи планування, вивчають державні документи з питань виховання підростаючого покоління,

знайомляться з інструктивними матеріалами відповідних організацій, з публікаціями в пресі про організацію літнього відпочинку дітей та молоді. Велике значення має врахування визначних дат, свят, які припадають на цей період, подій, що відбуватимуться в країні й за кордоном, календаря літніх пам'ятних дат, традицій табору, місцевих умов і можливостей, вікових особливостей дітей.

Планування виховної роботи буде ефективним, якщо вихователь дотримуватиметься певних методичних вимог:

- забезпечувати на практиці єдність мети і завдань, змісту і форми виховної роботи;
- враховувати своєрідність роботи загонів і дружини;
- підтримувати ініціативу та соціальну активність дитини.

У практиці роботи дитячих оздоровчих таборів необхідно складати наступні **види планів**:

- перспективний план на оздоровчий сезон;
- календарний план на зміну, що складається на основі перспективного але з більшою конкретизацією;
- план роботи гуртків, клубів за інтересами;
- план-сітка загонових справ;
- робочі плани вихователів, методиста, заступника начальника (директора) з виховної роботи;
- конкретні плани підготовки та проведення різноманітних справ у таборі.

На основі цих планів вихователі повинні складати календарні плани роботи загону.

План, як будь-який документ повинен бути конкретним, виконаним без зайвих навантажень. План підведе вихователя до розуміння 3 найважливіших питань виховної роботи: що робити, для чого та як.

Вимоги до плану:

- суспільно-корисна спрямованість, єдність із сучасністю;
- необхідність чітких, конкретних, практичних справ, підпорядкованих визначеній меті;
- послідовність, конкретність і посиленість плану для вихованців;
- урахування вікових особливостей вихованців.

Перспективний план складається на всі зміни директором (начальником) табору разом з методистом, заступником директора з виховної роботи та іншими членами педагогічного колективу. Він обговорюється й затверджується педрадою до заїзду дітей у табір.

Перспективний план включає такі розділи:

- особливості регіону, що оточує табір, матеріальної бази;
- виховні завдання, зміст виховної діяльності табору;
- національне виховання;
- організація суспільно-корисної праці й трудове виховання;
- розвиток допитливості та пізнавальної активності;
- естетичне виховання та розвиток культури спілкування;

- фізичне виховання, валеологічна, туристична й екологічна робота;
- організаційно-методична робота;
- школа дитячого самоврядування в умовах табору.

Календарний план складається на кожну зміну з урахуванням завдань, що зазначені в перспективному плані, і пропозицій загонів. Перш ніж розпочати планування, педагог-організатор повинен на організаційних зборах ознайомити його учасників з перспективним планом на сезон, традиціями табору. Після обговорення пропозицій рада табору складає календарний план й визначає відповідальних за підготовку й проведення тієї чи іншої справи. На зміну доцільно планувати не більш як 4-5 загальнотабірних заходів. Календарний план має 3 розділи: загальнотабірні заходи, проведення заходів у загонах, оздоровлення.

Педагогічний колектив табору разом з органами самоврядування має право на вибір і впровадження форм, методів виховної діяльності, поділу табору на структурні одиниці як за віковими особливостями, так і за інтересами, може прийняти свій статут, забезпечити різні форми самоврядування.

У додатках до плану подається розклад фізкультурних занять, робочих гуртків, клубів, секцій, фіксуються дні чергування загонів. На основі цього плану складається план-сітка на кожну зміну.

Календарний план роботи загону складається дітьми разом з вихователем на одну зміну. На зборах загону голова ради доводить до відома дітей проект плану. Вони можуть вносити доповнення, виправлення. З усіма змінами план роботи затверджується шляхом відкритого голосування. На цих зборах обирають відповідальних за виконання кожного заходу. Важливо, щоб при розподілі роботи ніхто не залишився без завдання, доручення. Кількість запланованих заходів має бути посильною для виконання.

На основі затвердженого плану складають календарний план-сітку загону, який вивішують у «загоновому куточку». Зміст плану роботи на зміну обирається в залежності від характеру табірної зміни, від табірних строків зміни (початок або кінець літа), від тривалості зміни (20 чи 30 днів). План має містити різні за характером справи: збори, вогнища, лінійки, свята, конкурси, спортивні заняття і змагання, туристичні походи, екскурсії, ігри, пляжні процедури, кінофільми. Особливе місце слід відводити справам на свіжому повітрі. План має передбачати рівень фізичного та емоційного навантаження (різка зміна фізичних навантажень, великих емоційних справ, підготовка дітей до від'їзду). Заходи, які потребують великої підготовки, не повинні слідувати один за одним; при плануванні загальнотабірних справ необхідно враховувати і час для їх підготовки та репетицій. При плануванні загонових справ вожатий має передбачити час і для активного відпочинку дітей, читання книг, газет, для заповнення дітьми особистого щоденника і написання листів. Загальнотабірні справи, спортивні заняття, конкурси в спекотну погоду необхідно планувати на другу половину дня, використовуючи першу половину дня для проведення пляжних процедур. У дощову погоду рекомендовано використовувати відкриті павільйони для ігор. У вихідні дні варто планувати туристичні походи і поїздки.

Пропонуємо орієнтовні плани-сітки загону.

Варіант 1

1 червня Заїзд. Екскурсія по табору. Знайомство у загоні.	2 червня Труд десант. Знайомство з колективом вожатих. Дискотека.	3 червня Збори по плануванню. Вечір-гра „Два кораблі”.	4 червня Відкриття табірної зміни. Кінофільм.	5 червня Робота гуртків. Відкриття малих олімпійських ігор.	6 червня Спортивні змагання. Конкурс „Смачного!”	7 червня Спортивні змагання.
8 червня Спортивні змагання. Вечір туристської пісні.	9 червня Підготовка до конкурсу акторської майстерності. Дискотека.	10 червня Вікторина „Що? Де? Коли?”	11 червня Конкурс акторської майстерності. Кінофільм.	12 червня Спортивні змагання. Підготовка до свята іменинників	13 червня День іменинників. Веселий ярмарок. Інсценування казки.	14 червня Веселі старті. Конкурси.
15 червня Свято Нептуна. Дискотека.	16 червня Спортивні змагання. Українські вечорниці.	17 червня Спортивна гра на місцевості „Пакет”.	18 червня Свято „Подорож у країну Ввічливості”. Кінофільм.	19 червня Закриття малих олімпійських ігор. Підсумкові вогниці в загонах.	20 червня Лінійка закриття табірної зміни. Вогнища „Прощавай, табір”.	21 червня Від’їзд.

Варіант 2

1-й день Ранок. Організаційний збір табору. День. Свято відкриття табірної зміни.	2-й день – день екології Ранок. Екологічний крос «Збережемо природу». День. Конкурс поробок з природного матеріалу «Природа і фантазія».	3-й день – «Ми інтелектуал» Ранок. Інтелектуальна гра «Пізнаючи світ, пізнаєш себе». День. Конкурс реклами про село, школу.
4-й день - день казки Ранок. Конкурс малюнка на асфальті «У світі казки» День. Конкурс інсценованої казки.	5-й день – день України Ранок. Токарівський ярмарок. День. Козацькі ігри.	6-й день – день спорту Ранок. Веселі старті. День. Книга рекордів табору.
7-й день - день іменинника Ранок. «Поле чудес». День. Шоу-програма «Під знаком зодіаку».	8-й день - день туризму Ранок. Туристичний похід День. Конкурс веселих туристів.	9-й день — день гумору Ранок. Конкурс мюнхаузенів. День. Гумори на.
10-й день - день майстрів Ранок. Подорож до міста майстрів. Творчі майстерні День. Веселий ярмарок.	11-й день - день Нептуна Ранок. Конкурс палаців з піску. День. Свято Нептуна.	12-й день Ранок. Свято закриття табірної зміни. День. Концерт «Ромашка»

Підготовка до табірних і загонових справ, режимні моменти, заходи, що проводяться повсякденно (купання, прогулянки, екскурсії) фіксуються у планах роботи на день. Такий вид планування отримав назву – «путівка дня». Складають в двох варіантах (на випадок несприятливої погоди) та містить такі частини: дата, час проведення, справи загону на день (докладно), відповідальні за виконання.

Календарний план табору і загону можуть коригуватися.

На основі щоденних планів кожного загону педагог-організатор разом зі старшим вихователем складають зведений план на наступний день.

Протягом всієї зміни вихователі, вожаті ведуть щоденник – це робочий документ, в якому аналізується кожен день, робляться висновки, узагальнення, план на перспективу. Щоденник заповнюється за встановленою формою:

1. Назва табору, загону. Прізвище, ім'я та по-батькові вихователя. Дата початку та закінчення зміни.

2. Список вихованців й необхідні дані про кожного, що повинні бути зведені в таблицю:

- прізвище, ім'я та по батькові дитини;
- дата народження;
- домашня адреса, контактний телефон;
- прізвище, ім'я та по батькові батьків;
- хобі дитини;
- особливості дитини.

3. Режим дня табору.

4. Портрет дитячого літа (традиційні свята, визначні дати, події, що відбуватимуться в країні, справи дітей табору).

5. Оргсторінка і назва загону, девіз, промовка, пісня, рада загону, доручення.

6. Педагогічні риси загону в розвитку (на початку та наприкінці зміни), вікові особливості вихованців, вміння, навички та організаційні здібності.

7. План-сітка загону та коротка пояснювальна записка.

8. «День за днем» – щоденні записи (путівка дня, аналіз, висновки, роздуми, аналіз КТС, пропозиції дітей, їх активність).

9. По закінченню зміни пишеться звіт, що базується на даних щоденника. В цьому звіті аналізуються етапи, кінцевий підсумок, дається оцінка своїй діяльності, шляхи поліпшення роботи.

10. На основі матеріалів щоденника складають характеристики на вихованців і дитячий колектив.

Схема характеристики на вихованців

Прізвище, ім'я та по батькові _____

Дата народження _____

Стать _____

Національність _____

Батьки _____

Членство в дитячих (молодіжних) об'єднаннях _____

Особливості характеру _____

Індивідуальні особливості _____

Захоплення, хобі _____

Поведінка (стосунки з однолітками, вихователями), чинники, що її визначають _____

Висновки й пропозиції щодо основних напрямів роботи з цим вихованцем _____

Характеристика на дитячий колектив

Назва колективу _____

Кількість дітей _____

Розподіл за статтю _____

Середній вік _____

Національність _____

Аналіз основних ознак колективу (мета, спільна діяльність, органи самоврядування, рівень згуртованості) _____

Взаємодія з вихователем _____

Співпраця з іншими колективами _____

Досягнення _____

Основні проблеми _____

Висновки й пропозиції _____

Для оцінки якості та ефективності виховної роботи рекомендовано використовувати такі приблизні показники:

- наявність відповідних планів педагогічної роботи з дітьми, узгодженість виховної та лікувально-профілактичної роботи;
- організація дитячого колективу з урахуванням вікового складу дітей та стану їх здоров'я, створення системи дитячого самоврядування;
- охоплення виховним процесом всіх дітей, з урахуванням інтересів кожної дитини та її можливостей;
- комплектування загонів, гуртків, груп дітей відповідно до встановлених норм;
- створення бригадної системи обслуговування (лікар, педагог);
- наукова організація праці, раціональне використання часу педагогічних працівників;
- «путівка дня» на кожен день.

При складанні плану виховної роботи в літній період рекомендуємо використати календар пам'ятних дат на червень-серпень (див. додаток А). Крім того у додатках Б, В, Д, Е, Ж подано орієнтовні форми роботи з дітьми різного віку в умовах літнього оздоровчого табору.

РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧОМУ ЗАГОНІ ОЗДОРОВЧОГО ТАБОРУ

4.1. Прогнозовані труднощі у виховній роботі вожатого та їх усунення

У виховній діяльності вожатого (вихователя) дитячого оздоровчого закладу мають місце ситуації, які можна спрогнозувати ще до від'їзду у табір. Розглянемо труднощі, виокремленні М.Сисоєвою, як такі, що зустрічаються найчастіше у виховній практиці вожатого.

Прогнозовані труднощі	Вікові особливості	Варіанти вирішення
Молодший вік (6-9 років)		
Можуть плакати	Болісно переживають розлуку з родиною	Відвернути увагу цікавими справами, переключити увагу
Швидка стомлюваність	Діти дуже активні	Потрібно швидше «бігти до фінішу», до результатів у грі, праці
Дратівливість, туга за домішкою	Почуття страху перед невідомістю, боязливість нових обставин, нових людей в оточенні	Дати яке-небудь завдання, щоб дитина відчула себе потрібною у даному оточенні
Безліч питань	Допитливість	Уважно вислухати і спокійно відповідати, повторюючи стільки разів, скільки необхідно для розуміння
Готові пробувати усе на смак	Підвищений інтерес до усього нового, невідомого	Розповісти дітям про отруйні ягоди, гриби, рослини
Малята у владі домашніх звичок: - рано засинають; - не вміють застеляти постіль; - розкидають і	Відсутність навичок самообслуговування	Потрібно терпляче привчати до порядку. Проявити особливу увагу ввечері: комусь розповісти казку, комусь заспівати

гублять речі.		
Звичка їсти повільно, всухом'ятку	Сімейні звички	Стежити за тим, щоб діти з'їдали першу страву. Необхідно звернути увагу на таких дітей і попередити конфліктну ситуацію
Небезпека травматизму	Діти демонструють свою сміливість	Варто уникати надмірних обмежень у дитячій діяльності, заповнюючи життя дітей корисними і потрібними рухами, іграми, змаганнями
Втрата інтересу, розсіяна увага	Велика стомлюваність від одноманітності	Часта зміна видів діяльності
Неуважність, швидке переключення уваги	Легко відволікаються на будь-який зовнішній подразник	Гра, конкурси, змагання не повинні бути тривалими за часом
Копіювання звичок, манери поведінки, лексикона дорослих	Сліпе наслідування дорослих	Не подавати «дурного» прикладу
Вразливість	Емоційна невірноваженість	З огляду на це, не розповідати казки, історії з поганим кінцем

Середній вік (10-12 років)

Уразливість, підвищена чутливість до несправедливості	Полове дозрівання	Уміти зрозуміти причини. Порівнювати можливості і вимоги
Неслухняність, дії «усупереч», постійні суперечки	Прагнення до самостійності	Ставати співучасником, співробітничати
Паління, гра в карти, спроба спиртного, вживання дорослого лексикона, використання косметики, різноманітні	Зовнішній прояв дорослості	Вести пояснювальну роботу із залученням усіх фахівців; показ кінофільмів

<p>заняття після відбою</p> <p>Замкнутість, самотність</p> <p>Поява таємниць: затишні куточки табору, побудова куренів</p>	<p>Збільшена увага до своїх недоліків</p> <p>Невгамовна фантазія</p>	<p>Прагнути переключити увагу, виявити якості, якими підліток міг би пишатися</p> <p>Знати такі секрети, спільно зберігати їх і розумно використовувати. Проводити ігри з елементами романтики</p>
Підлітковий вік (13-15 років)		
<p>Поява кумирів. Конфлікти як з дорослими, так і з однолітками</p> <p>Замкнутість, агресивність. Чергування поганого і гарного настрою, відхід у себе, життєрадісність і пасивність</p> <p>Непокора, дії «усупереч», критиканство. Дії випереджають думки</p> <p>Замкнутість, самотність, надмірна ранимість, дратівливість, інтерес до себе</p> <p>Надмірна самостійність</p> <p>Нездійснені мрії</p>	<p>Самоствердження</p> <p>Розвиток інтересу до протилежної статі, поява нових відчуттів, почуттів, переживань</p> <p>Прагнення до незалежності, агресивність</p> <p>Специфічні особливості (прищі, повнота, жирне волосся)</p> <p>«Звільнення» від батьківської опіки</p> <p>Мрійливість</p>	<p>Уміння зрозуміти, співробітництво</p> <p>Пояснити, що це за почуття</p> <p>Намагатися зрозуміти, допомогти пережити дану ситуацію</p> <p>В індивідуальній бесіді пояснити, як зробити так, щоб “цього” було менше. У колективній бесіді знаходити кращі якості в таких дітях і виділяти їх</p> <p>Враховувати це і давати якнайбільше підконтрольної самостійності</p> <p>Мріяти разом</p>

Наведена таблиця дає загальну картину тих проблем, з якими зустрічається вихователь (вожатий) в дитячому оздоровчому таборі. Доповнимо дану інформацію, а також розглянемо деякі з проблем більш ґрунтовно.

Діти приїжджають в літній табір і, можливо, вперше в житті залишаються на довгий час в умовах поза домом, без батьків. Ця нова обставина може впливати на дітей по-різному. Якщо дитина активна, самостійна, шукає «пригод», то вона буде в таборі намагатися робити те, що дома не могла собі дозволити. Якщо дитина невпевнена у собі, вона сумує за домом, за батьками, спілкуванням. Отже, звідси виникають специфічні завдання у роботі вихователя (вожатого).

Також діти в літньому таборі опиняються у новому збірному колективі. Відбувся розрив старих дружніх зв'язків, діти не знають один одного, у них немає загальних спогадів, ще немає загальних інтересів. І тут створюються угруповання, відбувається формування симпатій і антипатій. На цьому фоні у дітей можуть виникнути проблеми у спілкуванні. Деякі діти замикаються в собі, відчувають себе самотніми.

Отже, **якщо дитина перший раз в оздоровчому таборі**, то вона потребує більшої уваги до себе. Вихователю (вожатому) треба пам'ятати, що у неї відсутні навички у виконанні режиму дня, вона не прилаштована до самостійного життя, вона повинна ще звикнути до суспільного харчування; до нових порядків. Почуття самотності відчувають як правило, саме такі діти. **Якщо дитина не перший раз в оздоровчому таборі**, то з нею виникають інші проблеми: вона всезнайка, у неї розкута поведінка, вона пригадує про те, як було минулим літом, постійно порівнює даний табір з іншими, протиставляє себе іншим дітям. З такими дітьми можуть бути проблеми у відношенні сну в тиху годину.

Таким чином, новий збірний колектив сформований. Вихователю (вожатому) необхідно пам'ятати про те, що у нього можуть виникнути з дітьми різного виду розбіжності і навіть протиріччя й бути готовим до цього. Так, наприклад, треба чекати розбіжностей з питань організації «вільного» часу.

В дитячому оздоровчому таборі, як і в будь-якій сім'ї, можуть виникати різноманітні ситуації, знання про які допоможуть уникнути неприємних наслідків, ускладнень із здоров'ям дітей. Наведемо коротку інформацію з даного питання.

Енурез. Нерідко діти стикаються з цим неприємним явищем в оздоровчому таборі. Роль вихователя (вожатого) полягає в тому, щоб позбавити дитину від бентеження та приниження з боку однолітків. Процедура заміни білизни повинна бути спрацьована так, щоб вихователі (вожаті) справлялися з нею тихо і акуратно.

Проблеми зі сном. По-перше, може з'явитися ходіння під час сну (лунатизм). По-друге, можуть виникнути нічні кошмари, якщо для них маються передумови. Вихователь (вожатий) повинен особливо уважно слідкувати за такими дітьми.

Крадіжки. Коли виявляється, що дитина вкрала що-небудь, з ним слід поговорити, переконати в необхідності повернути предмет і допомогти їй повернути вкрадене з вибаченнями.

Гіперактивність. Гіперактивна дитина імпульсивна, неуважна і занадто активна, бігає взад-вперед, рідко займається одним заняттям або справою. Роль вихователя полягає в захисті дитини від її власних дій, він повинен намагатися, щоб дитина брала участь в звичайній діяльності оздоровчого табору. Це потребує значного контролю. Деякі діти в такому стані потребують втручання лікаря, тому вихователь (вожатий) повинен бути постійно уважним до них.

Сум за домівкою. Найбільш часто діти сумують за своїми батьками, друзями або домашніми тваринами, стають плаксивими і падають духом. Ми вже говорили про це явище. Додамо, що заняття дітей діяльністю, яка дозволяє знайти друзів або забути про дім – один зі способів вирішення проблеми. В деяких випадках вихователь (вожатий) повинен проконсультуватися щодо цього питання з директором оздоровчого табору.

Суїцидальна поведінка. Суспільство занепокоєне суїцидальною поведінкою підлітків. Вихователям (вожатим) слід навчитися розпізнавати ознаки депресії, уловлювати симптоми поведінки, яка часто передує такому явищу. Будь-яка спроба суїциду повинна розглядатися зі всією серйозністю, в той же час обережно, і не тільки вихователем (вожатим), але й адміністративним персоналом, психологом.

Сексуальна поведінка. Підлітки часто знаходять оздоровчий табір зручним для сексуальної поведінки, коли вони знаходяться в постійному контакті з однолітками поза домашнього оточення. Така поведінка може бути агресивно-гетеросексуальною або навіть гомосексуальною за природою, явною або прихованою. Важливо говорити про статеві стосунки відверто, без моралізму, але і зі всією тактовністю й чистотою.

Образа, що супроводжується нанесенням тілесних пошкоджень. У таборі в дітей часто виявляється така поведінка, яка була прихована в домашньому середовищі. Ознаки жорстокого поводження з дітьми можуть бути помічені вихователями (вожатими), наприклад, наявність незвичних синяків або шрамів тощо при огляді дітей, при заміні одягу або в душі. Це повинно стати предметом обговорення з медичною сестрою або з директором оздоровчого табору. Слід не допускати таких обговорень в колективі, з друзями – як своїми, так і з друзями дитини.

Ознаки **сексуальної образи** менш помітні. Деякі ознаки ідентифіковані американськими спеціалістами Армандом і Беверлі Боллами. Наводимо їх:

- зміна поведінки, крайні перепади настрою, відхід у себе, страх або підвищена плаксивість;
- діти мочаться в ліжку, їх переслідують кошмари, страх при відході до сну або надіванні перед сном додаткового одягу;
- незвична сексуальна активність або яскраво виражений інтерес до сексуальних питань для віку, не відповідного цьому;
- перехід до байдужої поведінки;

- страх окремих місць, людей або видів діяльності, особливо якщо вони залишаються наодинці з деякими людьми;
- біль, короста, кровотеча, вологість деяких місць тіла;
- жорстоке поводження з тваринами.

Хімічне отруєння. Оздоровчий табір не ізольований від навколишнього світу, тому до нього можуть приноситися спиртні напої, тютюн або наркотики для індивідуального застосування або спільного використання дітьми (або персоналом). Усі випадки застосування дітьми наркотиків повинні негайно ставати відомими адміністрації і медичним працівникам. Необхідно залучити всі можливі заходи щодо припинення розповсюдження й застосування спиртних напоїв, наркотиків.

Вандалізм. Явище, коли особиста або табірна власність знищується дітьми. Це ознака серйозних проблем. Необхідно діяти так, щоб не тільки допомогти дітям знайти розуміння їх провини, але й залучити їх до участі в відновленні або заміні знищених речей.

Стрес. Роль вихователя (вожатого) оздоровчого табору полягає в тому, щоб звільнити дітей від стресів, і самому не створювати стресових ситуацій.

Якщо в загоні є діти з різними комплексами, фізичними вадами, хронічними неінфекційними захворюваннями, то необхідно допомогти їм адаптуватися в новому оточенні, виконуючи визначені правила:

- не виділяти недолік дитини;
- не опікувати дитину, давати їй жити повноцінним життям в колективі;
- вести індивідуальні бесіди як у загоні, так і з самою дитиною;
- помічати, коли дитині важко, не випускати її з поля зору.

4.2. Діагностичні методики вожатого дитячого загону

Звичайно, проведення виховної роботи буде продуктивнішим, якщо вихователь (вожатий) ознайомиться з індивідуальними особливостями своїх вихованців. В цьому йому можуть допомогти різноманітні діагностичні методики (тести), спрямовані на виявлення як індивідуальних характеристик дітей, так і особливостей дитячого колективу.

Ознайомимося з деякими з них.

4.2.1. Діагностична вправа щодо виявлення мотивів та потреб школярів

Бажання, мотиви, потреби, що існують у людини, складають актуальну ієрархію. У кожної людини вона різна. Отже, перед тим, як запропонувати дітям участь в соціальних діях, необхідно заздалегідь визначити, який саме домінуючий мотив можна використовувати в цьому випадку.

Для виявлення домінуючих мотивів, потреб, цінностей дітям можна запропонувати таку вправу:

«Уявіть собі чарівний замок. У цьому замку є шість дверей. Якщо ви зайдете в перші двері, то знайдете скарб.

Якщо зайдете в другі двері – станете першовідкривачем, відомою людиною у світі.

Якщо зайти в треті двері, то можна відкрити багато таємниць природи і людини.

Якщо зайти в четверті двері, можна побачити найкрасивіші картини краси світу.

Якщо зайти в п'яті двері, можна по-справжньому допомогти комусь.

Якщо зайти в шості двері, можна знайти справжнього друга і людину, з якою можна залишитися на все життя.

Двері можуть в будь-який момент закритися назавжди. Необхідно зробити вибір, куди ви зайдете в першу чергу, куди в другу і т.д.»

Проаналізувавши результати, можна зрозуміти, в якій послідовності розташовані матеріальні та нематеріальні цінності дітей. Таким чином, при організації заговоної роботи можна правильно розставити акценти привабливості участі в ній: можливість допомогти іншому, саморозвиток, отримання популярності й т. ін.

4.2.2. Діагностика міжособистісних стосунків у дитячому загоні

Я-позиція

Учасники малюють коло, де крапкою необхідно зобразити себе.

Крапка знаходиться в центрі кола – дитина завжди оточена людьми, усім цікава, спілкується на рівних.

Крапка поза колом – дитина знаходиться поза колективом, на усіх дивиться зверхньо, не бере участі у діяльності загону.

Крапка зміщена відносно центру кола – дитина не є лідером, але бере достатньо активну участь у діяльності колективу.

Малюнок з геометричних фігур

Необхідно намалювати людину за допомогою кола, трикутника та квадрата.

Наявний трикутник – високий мотив до досягнення успіху, великий оптиміст, життєлюб. Якщо трикутників п'ять і більше – кар'єрист, сильна особистість, холерик із завищеною самооцінкою.

Намальований квадрат – творча особистість. Якщо п'ять і більше квадратів – особистість має технічних склад мислення, схильність до депресій, злопам'ятства, вразливість.

Використане коло – чим більш кіл, тим людина більш налаштована на спілкування, можлива вірогідність конфліктів. Якщо кола у дефіциті – це значить, що є проблема спілкування, закомплексованість, невпевненість у собі.

Недописані речення

Необхідно дописати незакінчені речення.

«Ніяк не можу зрозуміти, чому я...»

«Більш за все я злякався у таборі, коли...»

«Мені дуже сподобалися...»

«Мені дуже не сподобалося...»

Каверзні запитання

Опитування проводиться у формі анкети з метою діагностики психологічного клімату у загоні; виявлення проблем у міжособистісних стосунках; покращення організації виховної роботи вожатого. Можна використовувати такі запитання, як:

- Які претензії є до вожатого?
- Які заходи ти хотів би, щоб проводилися в таборі?
- Яким був найщасливіший день у таборі? та ін.

Хто я такий?

Вожатий пропонує взяти декілька аркушів чистого паперу і написати на одному з них в правому верхньому куту 10 своїх імен (Наташа, Ната, Сонечко і т.д.), до яких учасники звикли.

Перший етап – дати десять відповідей на запитання “Хто я такий?”. Це необхідно робити швидко, записуючи свої відповіді точно в тій формі і порядку, як вони приходять у голову.

Другий етап – відповісти на те ж запитання, але від імені ваших друзів (батьків, вожатих).

Третій етап – порівняти два набори відповідей й вказати таке:

- В чому є збіг?
- Які є відмінності?
- Що б ви хотіли змінити?

4.2.3. Методики виявлення структури колективу та його лідерів

На початковому етапі роботи з групою дітей та підлітків дуже важливо провести діагностику щодо виявлення лідерів, які допоможуть вам зробити взаємодію з групою більш ефективною. Далі наводяться різні діагностичні методики, які стосуються як виявлення структури дитячого колективу, його лідерів, так і розкриття лідерських якостей у окремих членів загону.

Мотузочка

Для проведення цієї гри необхідно взяти мотузку і зв'язати її кінці так, щоб було утворене кільце. (Довжина мотузки залежить від кількості дітей, що беруть участь у грі).

Діти встають у коло і беруться двома руками за мотузку, що знаходиться усередині кола. Завдання: усім треба закрити очі і, не відкриваючи їх, не випускаючи з рук мотузку, побудувати трикутник.

Спочатку виникає пауза і повна бездіяльність дітей, потім хтось з учасників пропонує якийсь варіант рішення: наприклад, розподілитися за порядком номерів і далі будувати трикутник за порядковими номерами.

Практика цієї гри показує, що звичайно функції керування побудови фігури на себе беруть лідери.

Гру можна продовжувати, ускладнюючи завдання, і запропонувати дітям побудувати квадрат, зірку, шестикутник.

Велика сімейна фотографія

Цю гру доцільно проводити в організаційний період (з метою виявлення лідера) та в середині зміни. Використовувати її можна також і як наочний матеріал для колективу.

Пропонується, щоб діти уявили, що всі вони – велика родина, якій потрібно сфотографуватися для сімейного альбому. Необхідно вибрати фотографа, який повинен розташувати всю родину для фотографування. Першим з родини обирається дідусь, він теж може брати участь у розміщенні членів родини. Більш ніяких установок для дітей не дається, вони повинні самі вирішити, кому ким бути і де стояти. А вожатий спостерігає за цією цікавою картиною.

Роль фотографа і дідусів звичайно беруться виконувати прагнучі до лідерства діти. Однак, не виключені елементи керівництва й інших членів родини. В цілому, вожатому дуже цікаво спостерігати за розподілом ролей, активністю – пасивністю у виборі місця розташування.

Ця гра, проведена в середині зміни, може відкрити нових лідерів і розкрити систему симпатій-антипатій у групах. Після розподілу ролей і розміщення членів родини фотограф рахує до трьох. На рахунок “три” усі дружно і дуже голосно кричать “Сир” і одночасно плескають у долоні.

Завдання-ігри

Це ще один варіант виявлення лідерів та структури колективу, що складається з декількох ігор. Для цього діти розподіляються на дві-три однакових по кількості учасників команди. Кожна команда обирає собі назву.

Вожатий пропонує умови: «Команди будуть виконувати завдання лише після того, як я скомандую «Почали!»». Командою-переможцем буде вважатися та, що швидше й точніше виконає завдання». Таким чином, вожатий створює дух змагання, що є важливим для таких ігор.

Отже, перше завдання. Кожна команда повинна сказати хором яке-небудь одне слово. Почали!

Для того щоб виконати це завдання, необхідно всім членам команди якимось домовитися. Саме ці функції бере на себе людина, що прагне до лідерства.

Друге завдання. Необхідно, щоб ні про що не домовляючись, швидко встали півкоманди. Почали!

Інтерпретація цієї гри подібна з інтерпретацією гри “Карабас”: встають найактивніші члени групи, включаючи лідера.

Третє завдання. Зараз усі команди полетять у космічному кораблі до Марсу, але для того, щоб полетіти, нам потрібно якнайшвидше організувати екіпажі. В екіпаж входять: капітан, штурман, пасажир і заєць. Отже, хто швидше?! Почали!

Звичайно, функції організатора знову ж бере на себе лідер, але розподіл ролей часто відбувається таким чином, що лідер обирає для себе роль зайця. Це можна пояснити його бажанням передати відповідальність командира на плечі кого-небудь іншого.

Завдання четверте. Ми прилетіли на Марс і нам потрібно розміститися в марсіанському готелі, але в ньому тільки тримісний номер, два двомісних

номери й один одномісний. Вам необхідно якнайшвидше розподілитися, хто в якому номері буде жити. Почали!

Провівши цю гру, вожатий може побачити наявність і склад мікрогруп у колективі. Одномісні номери звичайно дістаються або не виявленим лідерам, або відторгненим.

Запропонована кількість номерів і кімнат у них складена для команди, що включає 8 учасників. Якщо в команді більше чи менше учасників, то складіть кількість номерів і кімнат самі, але з тією умовою, щоб були тримісні, двомісні й одномісні.

Ця методика надає картину повної системи лідерства в колективі. Закінчити її можна якою-небудь грою на згуртування колективу.

Слід зазначити, що основними типами лідерства є емоційне й інтелектуальне лідерство. Не останнє місце в колективі також займає лідер-організатор. Кому очолити загін, залежить не тільки від особистих симпатій, але і від виду діяльності, напрямку життя загону в дану зміну.

Потяг

Приміщення, де проводиться вправа, повинне бути досить просторим. У порожньому просторі розставляються в хаотичному порядку, як перешкоди, кілька стільців. Учасники розбиваються на трійки, стають один за одним, тримаючи за талію попереднього. Утворилося декілька «паровозиків». Останній – «паровоз», двоє інших – «вагончики». Очі відкриті тільки в останнього учасника. Він «їде» і керує «паровозом», стежить за тим, щоб «потяг» не урізався в перешкоди. Робить він це, повертаючи за талію середнього учасника. Уліво – «потяг» повертає ліворуч, вправо – праворуч. Учасник, що знаходиться всередині, не проявляє своєї ініціативи, лише передає «паровозу» вказівки останнього. А перший стежить за керівництвом середнього і рухається за зазначеним маршрутом.

Необхідно дати можливість кожному учаснику побувати у всіх трьох позиціях.

Аналіз:

- Як ви себе почували в кожній з позицій?
- У якій позиції ви почували себе краще?

Безлюдний острів

При правильному настрої ця гра може продовжуватися досить довго. З її допомогою ви зможете:

- діагностувати взаємини, симпатії, антипатії, виявити лідерів, їхню стратегію поведінки;
- виявити особистісні якості гравців, приховані в повсякденних контактах;
- наочно показати, як будуються відносини у людському суспільстві.

Інструкція. Волею долі ви виявилися на березі безлюдного острова. На острові немає цивілізації. Але тут багатий тваринний і рослинний світ. Більше вам про цей острів нічого не відомо – ні про його розміри, ні про походження, ні про існуючі небезпеки. Як далеко острів знаходиться від цивілізації і чи є можливість врятуватися, ви не знаєте. Навігаційних предметів, що допомогли б

вам себе розшукати, у вас немає. Ваше завдання – створити умови, у яких ви змогли б вижити. Зрозумійте серйозність і драматичність подій, тому що люди в таких умовах часто дичавіють, через дратівливість проявляють лють, отже можуть виникнути і бійки на смерть. Ви повинні освоїти острів, намалювати карту, налагодити соціальне життя, створити закони і т.д.

Після закінчення гри варто проаналізувати, як кожен з учасників почував себе у своїй ролі, він вибрав її сам чи його призначали, як був організований процес обговорення, ким, наскільки ефективно взаємодіяла група і т.д.

Ведучий не втручається в обговорення, не керує групою, не дає більше інформації, ніж та, що є в інструкції.

Кулачок

Учасники розбиваються на пари. Один з них стискає кулак. Завдання іншого за 1 хвилину зробити так, щоб перший розтиснув кулак. Не можна застосовувати фізичну силу. Потім учасники міняються місцями.

Аналіз:

– Якими засобами ви користувалися, щоб досягти своєї мети? (Тиск, благання, погрози і т.д.)?

– Що вас змусило розтиснути кулак, чи він так і залишився стиснутим?

Я лідер?

Уміння аналізувати свої дії повинне бути притаманне лідеру. Кожен з учасників бере чистий аркуш паперу й індивідуально дає не менше 5 відповідей на кожне з питань:

– Які якості й уміння лідера я знаю в собі?

– Які звички і якості заважають мені бути лідером?

На другому етапі учасники поєднуються в групи по 5-6 чоловік і обговорюють свої відповіді. При необхідності, вони можуть їх коментувати.

Обмін «візитками»

Кожен учасник оформляє свою “візитку”. Можна намалювати і написати усе, що завгодно, крім свого імені. Час на виконання завдання – 5 хвилин. Потім ведучий збирає всі “візитки”, представляє їх групі, а група повинна відгадати, чия це “візитка”.

Аналіз:

– Що допомогло відгадати авторів?

– Які моменти ви відбивали у своїй “візитці”?

«Я – подарунок для людства!»

Вірити у свою винятковість необхідно кожному з нас, а тим більше лідеру. На першому етапі в учасників є 1 хвилинка для того, щоб продумати тези виступу, де кожний обґрунтує, чому він є “подарунком для людства”. На другому етапі вони поєднуються в групи по 3-4 чоловіка. Кожен член мікрогрупи зачитує свої тези, коментує їх і відповідає на питання учасників. На це приділяється 5-6 хвилин. Після виступу всіх, мікрогрупа розподіляє місце відповідно до глибини і серйозності аналізу власних особливостей кожного з учасників.

Лідер – це незалежна людина, але він не може ігнорувати думку навколишніх про себе.

Голосуйте за мене!

Кожен учасник повинен підійти до якнайбільш можливого числа членів групи і задати одне й те саме питання: “Ти проголосуєш за мене?” Той, до кого звернулися, може і не відповідати, адже йому теж потрібно зібрати якнайбільше підписів. Але якщо він зважується відповісти на це питання “так” чи “ні”, то приймає рішення у відповідності зі своїми уявленнями про цю людину. Разом з відповіддю необхідно поставити підпис у бланку.

Ім'я опитуваного	Результат голосування	Підпис опитуваного члена групи

На опитування дається 5 хвилин. Потім підводяться підсумки.

Аналіз:

- Що заважало чи допомагало вам підійти до членів групи за відповідями?
- Чому ви голосували саме так, а не інакше?

Лідеру для досягнення успіху дуже важливо навчитися, по-перше, виконувати інструкції, що даються йому, по-друге, давати інструкції самому.

Дій за інструкцією

Ведучий дає чітку інструкцію, що складається з декількох дій. Наприклад: «Василь, візьми олівець, підійди до столу, візьми аркуш паперу. Напиши на ньому своє ім'я. Візьми цей аркуш, віднеси його Олені. Повернися на своє місце». Називайте стільки дій, скільки дитина здатна запам'ятати.

Молодший шкільний вік – 2-3 дії;

середній підлітковий – 5-6 дій;

старший підлітковий вік – 7-8 дій.

Усі дії повинні бути виконані в названій Вами послідовності. Можна дати можливість потренуватися кожному учаснику групи. Потім учасники розбиваються на пари. Вирішують, хто з них буде А, а хто Б.

А – пише інструкцію і командує, Б – виконує.

Потім вони міняються.

Аналіз:

- Чи вдалося дати чітку інструкцію?
- Що було легше: давати інструкції чи виконувати їх?

Малюнок за інструкцією

Учасники працюють у парах. Кожен малює на своєму аркуші звичайний будиночок, так, щоб партнер не бачив. Потім вони показують один одному малюнки. Вирішують, хто з них А, хто – Б.

Б бере новий аркуш паперу, олівець і зав'язує очі.

А дивиться, як Б малює, і підказує, як водити олівцем.

Мета в тому, щоб будиночок Б вийшов найбільш схожим на будиночок А. Але А не має права брати Б за руку і водити його рукою.

Аналіз:

- Складніше давати точні інструкції чи малювати відповідно до вказівок партнера?

Письмові інструкції

Кожна дитина одержує «Аркуш учасника», у якому написано наступне: «Прочитай уважно і виконай інструкцію крок за кроком.

1. Візьми чистий аркуш паперу і напиши своє ім'я в правому нижньому куті.
2. Намалюй посередині аркушу невеликий будиночок.
3. Намалюй ліворуч від будиночка маленький ставок. Нехай у ставку плавають два лебеді.
4. Проведи до будинку доріжку, що починається в нижньому лівому куті листа.
5. Прикрась праву сторону доріжки трьома квіточками.
6. Намалюй у правому верхньому куті листа сонечко.
7. Намалюй над своїм ім'ям дерево».

Кожен учасник самостійно виконує інструкцію (10-15 хвилин). Потім учасники розбиваються на пари. Кожен пише подібну інструкцію, використовуючи найбільш прості і точні формулювання (5-10 хвилин). Потім обмінюються інструкціями і виконують їх.

Аналіз:

- Чому ви навчилися в цій грі?
- Чи була твоя інструкція ясною і зрозумілою? Чому?
- Що складніше: писати інструкцію чи виконувати її?

Для того щоб досягти мети, необхідно чітко її уявляти, розуміти, до чого йдеш.

Формула успіху

У кожного учасника є 10 хвилин для того, щоб скласти власну формулу успіху лідера. Для цього потрібно написати 10 основних умов. Потім у загальному колі обговорюються всі пропозиції і складається загальний список.

Приклад формули успіху лідера:

- Умій бачити мету.
- Довіряй товаришам.
- Умій слухати і чути.
- Бери на себе відповідальність.
- Будь тактовним.

Аналіз:

- Як проходила процедура обговорення?
- Як діяв кожен з учасників?
- Чи переконував він інших у своїй правоті чи був пасивним?

Навчитися ставити цілі дійсно складно. І вирішити це завдання за допомогою разової вправи не вдасться. Уведіть у своїй групі правило

періодично, наприклад, раз у тиждень, визначати цілі на цей період, а після закінчення цього часу – аналізувати: які поставлені цілі реалізувалися, а які – ні? Чому?

Для лідера дуже важливо вміти переконувати, а для цього необхідно бути самому упевненим у позиціях, що відстоюються, і при цьому шанобливо ставитися до партнерів.

Правда чи неправда?

Необхідний реквізит: по одній монеті і пов'язці на очі кожній трійці учасників.

Потрібні три добровольці. Один з них стане шукачем скарбів, він буде з зав'язаними очима шукати монетку, яку двоє інших учасників, домовившись між собою, покладуть на підлогу, на відстані приблизно двох метрів від шукача скарбів. Ці двоє учасників виконують ролі доброго і злого ангелів. Добрий ангел, повідомляючи шукачеві скарбів, куди потрібно йти, говорить правду, а злий – відправляє шукача скарбів у хибному напрямку. Однак шукач скарбів не знає про те, хто з них добрий, а хто – злий.

Аналіз:

- Як шукач скарбів визначив, хто був добрим ангелом, а хто злим?
- Як ти шукав скарб?
- Що почував кожен учасник трійки, граючи свою роль?
- Що ти робив, щоб перехитрити опонента?
- Чи вмієш ти переконувати, умовляти?

Вирвися з кола

Один доброволець виходить у центр кола. Його завдання – вийти з кола протягом 2-3 хвилин. Коло не хоче його випускати, але якщо комусь з учасників кола захочеться так зробити, у нього є така можливість. Це ніяк не вплине на вибір наступного учасника. Силою вириватися не можна.

Аналіз:

- Чи удалося вирватися з кола?
- Які прийоми ти використовував для того, щоб вийти з кола?
- Чи виникло в кого-небудь бажання випустити учасника з кола? Чому?

Дар переконання

Учасники розбиваються на пари, сідають один проти одного. Протягом 2 хвилин кожен з учасників повинен сформулювати свою основну тему майбутньої розмови і записати її на аркуші паперу. Потім вони починають діалог, основна мета якого – переконати партнера у важливості саме твоєї теми. Час на діалог – 3 хвилини.

Довірена особа

Кожен учасник складає тези свого виступу перед аудиторією з метою переконати слухачів у тому, що людина, яку ви уявляєте в ролі довіреної особи, є самою гідною з присутніх, наприклад, на звання “Лідер зміни”. Учасник обирає в якості претендента будь-якого члена групи, без консультацій з ним. Ніхто в групі не повинен знати, про кого він збирається говорити. У тезах бажано підкреслити достоїнства людини, не називаючи конкретно його імені і

характерних зовнішніх ознак. Час на підготовку тез – 5 хвилин. Потім учасники поєднуються в групи по 5-6 чоловік і починають по черзі виступати. Час на виступ – 2 хвилини. Ведучий стежить за часом, але не втручається в роботу мікрогруп. Після закінчення обговорення ведучий дає час на запитання один одному і розподіл місць. За принципом 1 чоловік – 1 місце.

Аналіз:

- Чи важко було вибрати претендента?
- Що вам допомогло зосередитися на достоїнствах претендента?
- Якими способами ви намагалися переконати інших у своїй правоті?

Навіть багатьом дорослим буває важко сформулювати свої вимоги ясно і дружелюбно. Такими вправами ми підтверджуємо право дітей що-небудь вимагати в однолітків і дорослих, і надаємо їм можливість формулювати ці вимоги увічливо.

«Я вимагаю!»

Обговоріть з учасниками різні ефективні і неефективні варіанти пред'явлення вимог. Учасникам пропонують картки з ситуаціями. Вони розбиваються на трійки. Кожен переглядає свої картки і намагається сформулювати свої вимоги у цій ситуації. А двоє інших уважно слухають, а потім говорять, що вони про це думають.

Зміст карток:

- Ти бачиш кілька граючих хлопців і хочеш теж узяти участь у грі.
- Кілька твоїх друзів ідуть у кіно, а тебе не запросили.
- Твій друг узяв у тебе книгу і не повертає її назад.
- Ти хочеш, щоб батьки давали тобі більше кишенькових грошей.
- Ти не зрозумів, як вирішувати задачу, і хочеш, щоб учитель пояснив ще раз.
- Тиждень назад ти запитав у батьків чи можна тобі поїхати в туристичний похід з ночівлею, і дотепер не одержав відповіді.
- Твій друг взяв у тебе грошей у борг і дотепер не віддає.
- Ти стоїш у черзі в касу, а хтось намагається пройти без черги.

Аналіз:

- Як ти висловлюєш вимоги: занадто боязко чи наполегливо?
- Легше висувати вимоги одноліткам чи дорослим?

Для того щоб навчитися слухати іншого, дуже важливо відчувати, як цікаво слухати іншого, і зрозуміти, що ти почуваєш, коли слухають тебе самого. Потрібно вміти підтримати бесіду, а за невмінням цього часто ховається відсутність інтересу до іншої людини.

Я тебе слухаю

Учасники поділяються на пари і вирішують, хто буде А, а хто Б. Обидва говорять на одну й ту саму тему. Спочатку А говорить протягом двох хвилин, Б його уважно слухає. Потім Б повинен повторити усе, що він почув, і показати, як він зрозумів свого співрозмовника. У ході гри учасники міняються ролями.

Можливі теми для розмови:

- Що я роблю, коли злюся.

- Як я знаходжу нових друзів.
- Що мене тривожить.
- Що мені подобається в нашій групі.
- Що не подобається в групі.
- Як я почуваю себе в групі.
- Що я роблю для групи.
- Коли я буваю самотній.

Аналіз:

- Що допомагає уважно слухати?
- Хто добре слухає тебе?
- Як ти це зрозумів?

Лідер повинен уміти брати на себе відповідальність, тому що він, ведучи за собою групу, відповідає не тільки за себе, але й за кожного учасника групи, і за реалізацію тієї справи, що виконує група.

Сліпий і поводир

Реквізит: для кожної пари – пов'язка на очі.

Учасники розбиваються на пари. Один з них зав'язує очі. У приміщенні розставляються кілька стільців – створюється смуга перешкод. «Поводир» повинен провести «сліпого» так, щоб він почував себе легко і впевнено. «Поводир» не має права говорити. Потім учасники міняються місцями.

Аналіз:

- Як ти почував себе в ролі «сліпого», «поводиря»?
- Чи вів тебе “поводир” дбайливо і впевнено?
- Що ти робив, щоб зміцнити довіру свого партнера?
- У якій ролі ти почував себе краще?

Для лідера дуже важливо уміти висловити прохання, прийняти згоду чи відмову в його виконанні, уміти відмовляти на прохання.

Прохання – це...

Учасники пишуть п'ять варіантів продовження фрази: «Прохання – це...». Проводиться обговорення того, які асоціації викликає слово «прохання», з чим це пов'язано, які форми може мати прохання, наскільки різним може бути зміст однієї і тієї ж форми.

Чемпіонат

Учасники розбиваються на пари, кожна пара витягає картку, у якій подана ситуація прохання і реакція на неї. Поки одна пара виконує завдання, всі інші є спостерігачами і суддями. Потім проводиться обговорення: які засоби використовував той, що просив, які – реагуючий, наскільки ефективно була вирішена ситуація. Потім бере участь наступна пара і т.д.

Варіанти змісту карток:

- Дай списати. – Не дам.
- Дай подивитися диск із фільмом. – Не дам.
- Давай підемо з уроку. – Ні.
- Поясни мені незрозумілу тему. – Добре.

- Допоможи мені зробити домашнє завдання. – Добре.
- Допоможеш мені зробити домашнє завдання? – Ні.
- Підемо в кіно? – Ні.
- Сходи зі мною в магазин. – Ні.
- Сходи зі мною в магазин. – Так.
- Допоможи помити посуд. – Ні.
- Допоможи зробити самостійну роботу. – Ні.
- Підемо покуримо? – Ні.
- Зайди за мною, підемо гуляти. – Добре.

Аналіз успішних і неуспішних форм спілкування.

4.2.4. Методика «Щоденник настрою» щодо виявлення настрою колективу

Щоденник настрою – творчий графічний тест, який відображає настрої колективу. Дана методика допомагає побачити, відчувати настрої колективу, бути спостережливим у його проявах, сприяє духовному росту дітей, їх фізичному й моральному загартовуванню. Емоційний «кольоропис» надає вожатому постійні сигнали до дії.

Мішень настрою

Легенда тесту така: день – це постріл. В яку ж область настрою він потрапив сьогодні? В залежності від цього малюється (наклеюється) коло попадання в одну з кольорових зон. Всередині кожного кола – дата й мотивація (нові знайомства, кінофільм, прогулянка, КТС і т.д.). Наприкінці зміни мішень «простріляна» днями. Цей тест має колективний характер, тому треба пам'ятати, що необхідно налаштувати дитячий колектив так, щоб обговорення кольору стало об'єктивним і обґрунтованим, враховувалася думка кожного, але в той же час не було приводу для образ.

Роза настрою

Тест виконується на аркуші ватману: вирізається коло з максимальним діаметром. В середині нього – маленьке коло з яскравим малюнком, емблемою загону, номером кімнати, де висить «роза». Простір, що залишився, поділяється на сектори, кількість яких співпадає з кількістю днів зміни. Цей тест також є колективним.

Гусениця

Гусениця – це дитина, груша (яблуко) – його внутрішній світ, невідомий вожатому. Наскільки сьогодні вожатий зміг «витягнути» гусеницю назовні, наскільки допоміг розкритися, зацікавив? В залежності від цього, діти в кожній кімнаті, порадившись, або ховають гусеницю всередину (повна відсутність взаєморозуміння), або ж максимально дістають її з отвору.

Полянка настрою

Легенда: кожний день на нашій полянці розкривається багатокольорова квітка. Якими будуть його пелюстки залежить від настрою дітей. Тест індивідуальний, тому що пелюсток в квітці стільки, скільки дітей в загоні, а квіток до кінця зміни буде рівно стільки, скільки днів у зміні. В середині квітки

позначається дата, а на зворотному боці кожної пелюстки – ім'я дитини, яка обрала цей колір.

Для таких тестів вводяться кольорові позначення:

червоний – захоплення, дуже радісний настрій;

жовтий – радісний, світлий, приємний настрій;

зелений – спокійний, врівноважений настрій;

синій – сумний, тужливий настрій.

Для роботи із запропонованими тестами необхідно мінімум речей (ватман, фарби, фломастери, ножиці, кольоровий папір, олівці, клей і т.д.). Попередньо дітям необхідно дати пояснення, що погода – не головний показник настрою. Якщо, на думку дітей, настрої протягом дня змінювався, то при зафарбовуванні один колір може плавно переходити в інший (для тесту «Роза», «Полянка»), або наклеюється на грань між кольорами (для тесту «Мішень»).

4.3. Методики виховної роботи в загоні ДОТ

Як вже зазначалося, виховна робота в оздоровчому таборі націлена на організацію змістовного відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків різних вікових груп, створення умов для розвитку пізнавальних інтересів та творчих здібностей, сприяння подальшому удосконаленню особистості кожного вихованця.

В основі організації літнього дозвілля лежить троякий ритм, оснований на розвитку почуттів, мислення, волі дітей. Звідси щоденна робота у таборі наповнюється такими видами діяльності:

- 1) розумова діяльність (пізнавальні ігри, вікторини, диспути і т. ін.);
- 2) практична діяльність (спорт, праця, туризм, шефська робота, гуртки);
- 3) естетична діяльність (музичні свята, театральні постановки, конкурси з образотворчого мистецтва тощо);
- 4) дозвілля (ігри, читання, прогулянки й т. ін.).

Та життя табору відзначається своїм темпом і різноманітністю: відсутня можливість тривалої підготовки до заходів; справи повинні бути організовані так, щоб кожен з вихованців мав можливість спробувати свої сили і в художній самодіяльності, і в спорті, і в творчій праці.

Для урізноманітнення виховної діяльності вожатого пропонуємо перелік орієнтовних напрямків творчих справ загону дитячого оздоровчого табору.

1. Виховання національної самосвідомості, патріотизму, громадянськості:

- інформаційний дайджест «Новини дня»;
- святкування Дня Конституції, Дня Незалежності України;
- ігрова програма «Козацькі розваги»;
- політлото;
- пісенне коло «Сплітаймо український вінок»;
- свято «Козацькому роду нема переводу»;
- етнографічне свято «Подорож у минуле»;

- історичний калейдоскоп «Традиції українського народу»;
- усний журнал «Державні символи України – Гімн, Герб, Прапор»;
- День рідної мови;
- малюємо постер «Права дитини в Україні».

2. Охорона та зміцнення здоров'я:

- веселі старти;
- спортивна вікторина;
- водноспортивне свято «День Нептуна»;
- конкурс «Весела скакалка»;
- «Веселий ярмарок народних ігор»;
- спортивні змагання дівчат «Краса і грація»;
- турнір спортивних коментаторів.

3. Моральне виховання:

- вечір «Розповім про хорошу людину»;
- день добрих справ «По секрету»;
- акція милосердя «Джерела доброти»;
- школа етикету;
- етичні діалоги «Що прикрашає людину?», «Духовність – норма людського життя»;
- рольова гра «Ти живеш серед людей»;
- комунікативні вправи «Радість спілкування».

4. Інтелектуальна ігрова діяльність:

- розв'язання кросвордів;
- тематичні брейн-ринги;
- з'їзд фантазерів;
- гра «Детектив-шоу»;
- гра-подорож «Азбука професій від А до Я»;
- бізнес-клуб;
- психологічні міні-етюди «ЗСС» («Знай самого себе»);
- вечір веселих задач;
- захист фантастичних проєктів.

5. Художньо-естетична діяльність:

- поетичні турніри;
- конкурс знавців музики;
- театралізовані шоу-композиції;
- конкурс акторської майстерності;
- карнавал масок;
- день казок;
- ігродискоотека;
- конкурс «Міні-пані»;
- стартинейджер (танцювальний марафон);
- день гумору «У Країні Сміху»;
- шоу «Телеасорті»;
- свято Літа;
- школа веселих кухарчат;

- конкурс митців «Запали свою зірку»;
- театр пантоміми.

6. Екологічне виховання:

- екологічний аукціон;
- екологічна вікторина «Пори року»;
- гра «Лісові робінзони»;
- екологічна гра «Пошук скарбу»;
- музейна виставка лісових див;
- творча гра «Морська подорож»;
- конкурс екологічних плакатів «Природа очима душі»;
- конкурс знавців народних прикмет «Скарбниця народної мудрості»;
- еколого-трудовий десант «Увійди в природу другом».

7. Туристично-краєзнавча діяльність:

- день туриста;
- гра «Робінзонада»;
- комбінована спортивно-туристична естафета;
- ранок-мандрівка «Рідна Україна»;
- краєзнавча експедиція «Стежками рідного краю»;
- туристичних похід «Услід за сонцем».

Водночас з проведенням виховної діяльності педагогами життя загону ДОТ передбачає виконання таких режимних та виховних моментів, як:

- робота з ланками, групами;
- індивідуальні бесіди з дітьми;
- прогулянки, екскурсії, походи;
- підготовка вечірніх творчих справ;
- лінійки, вогники, збори;
- прибирання приміщень, території;
- трудові вахти, десанти;
- купання в морі, басейні;
- участь загону в усіх справах дружини, табору;
- чергування по табору, загону й ін.

Така різностороння діяльність забезпечується використанням різних форм та методів виховної роботи (творчі справи, вогники, збори, лінійки, концерти, свята, ігри, змагання та ін.).

Розглянемо специфічні особливості деяких форм виховної роботи у загоні дитячого оздоровчого табору.

4.3.1. Вогник

«Вогник» – це іскорка зацікавленості кожного члена загону справами колективу і долею товариша, присутність теплоти та щирості у взаєминах.

Розрізняють такі види вогників:

- вогник знайомств;
- вогник організаційного періоду;
- вогник заключного періоду;
- вогник прощання;

- вогник відвертої розмови;
- вогник чергового загону;
- тематичний вогник.

Підготовка до кожного вогника включає в себе особисту підготовку вожатого, підготовку загону, ведучого (чергового командира).

Перш за все, вожатий ставить перед собою такі запитання: «Що я хочу від сьогоднішнього вогника? Чому навчить він мій загін? Яка основна ідея сьогоднішнього вогника? Яке моє власне ставлення до дня, справи, вчинку і т.д.? Чому? Чим я буду це аргументувати?»

Сформулювавши свою позицію, вожатий переходить до розробки психологічної частини вогника: «Кому я сьогодні задам питання? Які? На кого буду спиратися?» Протягом дня вожатий тактовно говорить різним членам загону про необхідність виступити з обговоренням того чи іншого питання.

Проведення вогників супроводжується деякими ритуальними моментами: всі члени загону сідають в коло – кожен бачить очі товариша і відчуває плече друга; черговий командир (або ж сам вожатий) промовляє спеціальні слова, які налаштовують на окремий лад – це може бути звичайне перерахування подій дня, але важливими є тон і емоційний підтекст.

Для більшої результативності вогника дітям можна запропонувати такі правила поведінки, які допомагають співпрацювати:

- якщо хочеш виступити, не викрикуй з місця, підними руку;
- уважно слухай, дай договорити до кінця кожному, не перебивай;
- критикуй не з метою принизити, а допомогти і порадити;
- критика повинна бути конструктивною: не погоджуєшся – запропонуй власне рішення;
- правило «вільного мікрофона»;
- на вогнику говорять усе, що думають, відверто і принципово;
- бережи час – дотримуйся регламенту.

Існують декілька різновидів вогника. Наведемо рекомендації з проведення деяких видів вогників.

Вогник знайомства

Варіант 1. Розповідь-естафета: «Розкажи мені про себе».

Для розповіді пропонується схема:

- Як звати?
- Звідки приїхав?
- Яке доручення виконував у школі?
- Чим захоплюєшся?
- Чому хотів би навчитися?

Варіант 2. Творчі групи:

- ТОТ (творчі об'єднання тезок);
- Кола інтересів – пісні, спорт, кіно, читання і т.ін.

Варіант 3. Тематична бесіда:

- Мій ідеал, мій улюблений герой і т.д.;
- День, який я запам'ятав.

Як приклад, наводимо повний варіант першого загонового вогника.

«Мене звати...»

Мета: познайомити учасників, створити комфортну емоційну атмосферу, яка сприяє результативній роботі.

Тривалість: 20 хвилин.

Матеріали та оснащення: аркуші, фломастери, годинник.

Хід проведення:

Вожатий пропонує учасникам написати на аркушах власне ім'я, ім'я, яким би вони хотіли, щоб їх називали, прикметник, що починається на букву власного ім'я, який характеризує рису або якість, притаманну характеру учасника. (Наприклад, Олег – оптиміст).

Далі вожатий просить кожного учасника представити і пояснити інформацію, яка зображена на аркуші.

Водночас, в перші дні табірної життя необхідно провести і загонові вогники, спрямовані на визначення вожатим сподівань дітей від перебування у таборі, що в свою чергу буде сприяти раціональному плануванню та організації роботи у загоні.

«Золота рибка»

Мета: надати дітям можливість визначити їх справжні сподівання від життя у таборі, сформулювати свої бажання. Для вожатого – дізнатися про потреби дітей.

Тривалість: 20 хвилин.

Матеріали та оснащення: дошка з малюнком рибки, папір для записів, фломастери.

Хід проведення:

Для початку дітям пропонується задумати своє найбільше бажання, яке повинно виповнитися під час перебування у таборі.

За пропозицією вожатого кожний з учасників на аркушах паперу пише власне ім'я (або свій псевдонім), відмічає свій регіон. Час на виконання цієї справи складає 2 хвилини.

Вожатий нагадує, що золота рибка в казках завжди виконує бажання. Потім просить кожного написати свої бажання на аркушах. Далі він пропонує кожному учаснику закріпити на малюнку з рибкою дитячі аркуші з надписами і озвучити коментарі щодо того, що вони написали.

Далі учасники розподіляються на групи по 5-7 чоловік і з усіх запропонованих бажань обирають два, які найбільш підходять усім. Результати озвучуються і записуються на окремих аркушах.

Потім групи об'єднуються по дві, і з чотирьох запропонованих бажань обираються (формулюються) два, які найбільш підходять усім. Результати озвучуються і записуються на окремий аркуш.

Далі загін поділяється на дві половини і у кожній половині є на розгляд три бажання: з них необхідно обрати одне.

Наприкінці загін об'єднується в одне ціле, озвучуються два бажання і методом голосування обирається одне. Після внесення пропозицій “меншості” голосів, формулюється одне загальне бажання на весь загін.

В перші дні перебування у таборі постає необхідність ознайомлення дітей з правилами життя та співпраці. З цією метою бажано провести вогник «Устав загону», під час якого дітям самостійно пропонується скласти правила, необхідні для досягнення загальних цілей роботи загону.

«Устав загону»

Мета: прийняття правил, які забезпечують результативну роботу загону, підкреслюють необхідність їх виконання для досягнення загальної мети.

Тривалість: 10 хвилин.

Матеріали та оснащення: аркуші, фломастери.

Хід проведення:

Вожатий пропонує кожному учаснику на окремому аркуші написати три правила, за якими загін зможе функціонувати ефективно і комфортно. На це відводиться 1 хвилина.

Далі учасники об'єднуються парами і за 1 хвилину визначаються з трьома правилами, які влаштують обох.

Пари об'єднуються в четвірки, а потім – у вісімки і виконують те ж завдання, що і в парах. Три групи представляють свій варіант правил.

Вожатий складає загальний перелік правил і просить доповнити список за погодженням аудиторії.

Вогник аналізу справи

Мета: підвести підсумки життя загону протягом дня; навчити дітей бачити причини невдач тієї чи іншої справи; прищепити їм навички аналізу своїх справ і справ товаришів.

Елементи аналізу:

- виступ відповідальних за доручену справу;
- наявність схеми аналізу, обговорення прожитого дня і справ загonom («вільний мікрофон»);
- оцінка справ загonom;
- узагальнююча промова ведучого аналізу дня;
- обговорення завтрашнього дня: що провести? де? коли? як? хто відповідальний?

Прикладом аналізу досвіду роботи загону може стати вогник «Дерево».

«Дерево»

Мета: зробити аналіз накопиченого досвіду роботи загону, виявити його позитивні і негативні сторони, визначити орієнтири розвитку.

Тривалість: 1,5 години.

Матеріали та оснащення: дошка, великі аркуші паперу (А 2), фломастери, папір для записів.

Хід проведення:

Починаючи, вожатий говорить про неможливість руху вперед без ретельного аналізу попереднього досвіду.

Одним із символів життя є дерево, що росте на ґрунті, в якому є корисні речовини, але також і каміння, яке заважає його росту. Ствол цього дерева – це артерія, яка забезпечує розвиток крони, молодих паростків. І є квіти та плоди цього дерева, які являються квінтесенцією життя.

Робота за цією методикою складається з п'яти етапів.

Сходинка перша. Вожатий пропонує зробити аналіз ґрунту, на якому росте дерево. В режимі обговорення учасники виявляють фактори, які сприяють і заважають повноцінній діяльності загону.

Сходинка друга. Окреслюється ствол дерева і його судини, через які потрапляють корисні речовини. Учасникам пропонується на окремих аркушах вказати що і хто допомагає і що (хто) заважає роботі клубів. Далі вожатий просить по черзі об'явити кожного учасника те, що він написав. Наприкінці кожного виступу вожатий запитує, чи є схожі думки у інших учасників і визначає кількість одностумців.

Сходинка третя. В структурі кори дерева пропонується розглянути ті питання, які може вирішувати загін, які завдання діти перед собою ставлять.

Сходинка четверта. Крона дерева складається з зеленого та жовтого (хворого) листя. Групі пропонується визначити і підрахувати фактори, які сприяють (зелене листя) реалізації завдань, вказаних при розгляді «третьої сходинки», і «підводне каміння» (жовте листя), з яким можна зустрітися на цьому шляху.

Сходинка п'ята. Серед учасників формуються сім груп, які протягом п'яти хвилин обговорюють підсумки роботи на попередніх «сходинках», і визначають головну мету і форму діяльності загону. Це знаходить своє відображення в якості плодів на дереві.

За підсумками роботи груп вожатий просить проаналізувати, чому навчила дітей робота за цією методикою, чи склалися зміни в оцінці власного досвіду і майбутніх перспектив.

Вогник чергового загону

Приблизна схема аналізу:

- оцінка чергування в цілому;
- оцінка чергування на постах, у їдальні;
- кому необхідно подякувати.

Доцільно розглянути такі питання:

– які були недоліки в організації чергування і що треба врахувати на майбутнє?

– чи став загін організатором дня всього табору?

– який відгук одержало чергування загону в дружині?

– які висновки можна зробити на майбутнє?

Вогник – відверта розмова

Це вогник, на якому обговорюється кожний член загону як особистість, дається суспільна оцінка йому як людині, товаришу, члену колективу.

Під час обговорення повинні бути: особлива тональність розмови, делікатність; достатня кількість часу; добровільність і природність в організації й проведенні.

Не повинно бути розбору «персональних справ», «зведення рахунків», взаємних образ або безпричинного вихвалання.

Як приклад вогнику – відвертої розмови, наводимо варіант, який може бути використаний наприкінці зміни і як **вогник прощання**.

Мета: підведення підсумків щодо думки колективу про його членів; складання побажань для майбутнього особистісного зросту членів загону.

Тривалість: 60 хвилин.

Матеріали та оснащення: папір, ножиці, клей, фломастери.

Хід проведення:

Кожний з членів загону по черзі виходить із залу. Всі ті, що залишилися, «збирають» йому «схриньку побажань»: бажають взяти з собою 2-3 якості необхідних, кращих, важливих в житті, не брати 2-3 якості, що заважають йому в житті.

Наприклад, Ірині бажаємо взяти – доброту, жіночність, кмітливість; не брати – стурбованість, лінь, пристрасть до самопониження.

Вожатий повинен попередити дітей, що при визначенні якостей, які заважають їх товаришу, необхідно буди делікатними, щоб не образити його.

Під час вогника можна призначити «секретаря», який після обговорення оформлює побажання у вигляді візитної картки або листівки (з автографами усіх учасників).

Вогник – аналіз дня

Вечірній вогник – не просто традиція табору, а найважливіший компонент самоврядування дітей. Проводити його можна щодня. Найкраще – на місці загону біля маленького багаття. Мета вогника – з'ясувати, як прожито день – маленьке життя; що вдалося зробити, а що ні.

Тема такого вогника: «Що означає цей день для мене і для загону, що я зробив для загону (дружини) сьогодні, що я схвалюю в цьому дні і чому, що я пропоную на майбутнє, кому хочу подякувати?»

Бажано не перетворювати вогник на суд і безглуздий розгляд конфліктів. Це гарна можливість навчити дітей законів відкритості й доброти: нехай говорять по суті, не ображаючи інших, вимогливо, але шанобливо. Також вожатому не слід нав'язувати дітям своєї думки: нехай усі говорять, аналізують, оцінюють і вносять пропозиції. Під час обговорення пускайте естафетну (чарівну) паличку по колу: в чийх вона руках, той і говорить.

Невід'ємні складові вогника – нова ідея, нова-стара пісня, цікаві історії, гра. Вогник – це старе, добре табірне багаття, біля якого говорять про життя, співають пісень, або просто мовчать. Біля багаття спадають на думку найголовніші та найсерйозніші думки. А вголос говорять найважливіші й такі потрібні слова. Ведуть розмову про прожитий день, про дружбу, честь.

Розглянемо один з варіантів проведення вогника – аналізу дня.

«Аукціон»

Мета: пригадати все, що відбулося протягом дня, підвести підсумки дня (заходу, загонової роботи), закріпити основні висновки, ключові проблеми.

Тривалість: 10 хвилин.

Хід проведення:

Вожатий пропонує дітям пригадати, що відбувалося напередодні. Вони по черзі можуть називати питання, проблеми, заняття, над якими працювали протягом дня, не повторюючи попередніх виступів. Після кожної «пропозиції», за правилами аукціону, ведучий рахує до трьох, і поки він рахує, інші учасники повинні запропонувати нову «пропозицію». Переможцем вважається той учасник, «пропозиція» якого буде останньою.

Вожатий відмічає переможця «Аукціону» і нагороджує бонусним балом або невеликим подарунком.

Вогник прощання

Цей вогник останній в загоні. Він є підсумковою за зміну відвертою бесідою. Завдання вогника – обговорити кожного члена загону, створити настрій старту нового життя за межами табору.

Якщо згадати вогник знайомств, то його основна тема – «Розкажи мені про себе». Наприкінці зміни, коли єдиною родиною загін прожив 21 чи 24 дні, необхідно підвести підсумки роботи. Основною темою прощального вогника може стати – «Розкажи мені про мене».

Основні питання:

- Хто твій друг, який він?
- Що із собою відвезеш додому? Які враження?
- Чи обереш ти цей табір для відпочинку наступного року?
- Які твої побажання наступній зміні?

Обов'язково повинні бути: настрій оптимізму і доброзичливості; нагородження найкращих дітей; пам'ятний подарунок (листівка, сувенір, що зроблені руками вожатого) кожному члену загону або ж просто гарні слова подяки; домовленість про зустріч.

Не повинно бути: дуже швидкої бесіди; формального обговорення; необґрунтованого нагородження; сліз, тужливих подихів тощо.

Подаємо приклади проведення вогника прощання.

«Валіза»

Мета: підведення підсумків зміни.

Тривалість: 30 хвилин.

Матеріали та оснащення: дошка, плакат із зображенням валізи, папір, скотч.

Хід проведення:

Вожатий пропонує дітям уявно повернутися до початку зміни і пригадати про свої сподівання від перебування у таборі, акцентуючи увагу на те, що протягом часу залишається корисна інформація, яка допомагає в роботі, сприяє особистісному розвитку.

Протягом декількох хвилин вожатий пропонує кожному з учасників на окремому аркуші написати:

- чи виправдалися його сподівання;
- головне, що кожен відвозить додому;
- побажання на майбутнє.

На дошці – плакат із зображенням пустої валізи. Кожний з учасників може підійти до цього плакату, наклеїти свій аркуш та об'явити його зміст.

Якщо учасників багато, пропонується об'єднатися в невеликі групи (до 3-4 учасника в кожній) і обрати одного представника, який буде виступати.

«Мій портрет в промінцях Сонця»

Мета: підвести підсумки особистісного росту під час життя у таборі.

Тривалість: 20 хвилин.

Матеріали та оснащення: чисті аркуші, фломастери.

Хід проведення:

Дітям пропонується в центрі намальованого Сонця зобразити свій портрет (можна помістити фото), а уздовж промінців написати все гарне, що кожний про себе знає. Варіант: кожний по колу пише ту якість чи рису, яку заслуговує хазяїн сонця. Закінчений портрет кожному дарують на пам'ять.

«Остання зустріч»

Мета: підведення підсумків взаєностосунків учасників загону.

Тривалість: 15 хвилин.

Хід проведення:

Групі пропонується сісти в коло, закрити очі і уявити собі, що зміна закінчилася: «Ви їдете додому. Подумайте про те, що ви не встигли або не змогли комусь сказати щось дуже важливе».

Через 2-3 хвилини можна всім відкрити очі і спробувати сказати те, що не сказали.

4.3.2. Лінійка

Лінійка в дитячому оздоровчому таборі – визначений ритуал, головним завданням якого є створення організуючого та емоційного початку великої справи в загоні (дружині).

Види лінійок:

- лінійка старт;
- ранкова організаційна (робоча);
- урочиста (тематична);
- лінійка готовності.

Зміст лінійок:

а) лінійка старт збирає загін перед тим, як виконати доручення дружини, визначає завдання майбутньої справи, шляхи її виконання, розподіляє доручення;

б) ранкова робоча лінійка організує дітей на виконання плану на день, поздоровляє переможців змагань, іменинників;

в) урочиста (у т.ч. тематична) служить відкриттям загонових свят, справ, присвячується пам'ятним та святковим датам;

г) лінійка готовності визначає готовність загону до майбутньої справи.

Складові частини лінійок:

– ритуальна (шикування, здача рапортів);

– інформаційна (повідомлення про організацію дня, проведення КТС і т.д.);

– творча (ігрові моменти).

Лінійку проводить черговий командир загону чи сам черговий вожатий.

Тривалість лінійки не повинна перебільшувати 15 хвилин.

4.3.3. Збір

Збір – вищий орган дитячого самоврядування. На зборі затверджується план роботи, визначаються завдання, обговорюються і приймаються рішення щодо проведення різних КТС (колективних творчих справ), обираються органи самоврядування, оцінюється діяльність усього колективу й окремих його членів.

Рішення збору – закон для кожного члена загону.

На зборі обов'язкова присутність усіх членів загону. Вони ведуть його, виступають на ньому, пропонують і приймають рішення.

Завдання вожатого та вихователя допомогти дітям підготуватися до збору і прийняти необхідне рішення.

Для результативного проведення збору доцільно дотримуватися (як дітям, так і педагогічним працівникам) визначених правил ведення зборів:

– правило піднятої руки;

– правило вільного мікрофона (право висловити свої думки);

– правило схрещених рук (про це вже говорили);

– правило двох традиційних хвилин (дві хвилини на міркування).

Розглянемо деякі з видів загонових зборів.

Організаційний збір загону

Збір веде вожатий самостійно або з підготовленою групою дітей.

На оргзбір можуть бути винесені такі питання:

1. Твоє обличчя – загін (вибір назви загону, девізу, пісні, речівок, назва куточка чи інформаційного вісника загону й т. ін.). При розгляданні цього питання можна розбити загін на окремі творчі групи, дати час на обдумування питання, потім обговорити пропозиції і затвердити кращі.

2. Вибори активу загону (рада загону, рада старійшин, рада командирів і т.д., куди входять голова, керівник інформаційного центру, організатор трудових справ, організатор спортивної роботи (фізорг), культорганізатор, організатор шефської роботи та ін. Вожатий також повинен входити до командного складу загону. При вирішенні цього питання необхідно пам'ятати, що терміни призначення активу загону залежать від умов роботи табору, його традицій, рішення дітей. Рада загону, як правило, обирається на всю зміну, та може бути обраною тільки на 7-10 днів. Прапорносець обирається на всю зміну. Сантрійка призначається щодня.

3. Вибори кандидата до складу ради дружини, табору.

4. Розробка та затвердження символіки загону. Вибори загонового прапороносця.

5. Затвердження плану роботи загону на зміну.

Підготовчий етап збору включає:

1. Оформлення місця збору (місце проведення, час, питання – все оформляється наочно і вивішується на видному місці).

2. Вожатий повинен бути готовим направляти виступи дітей у потрібне русло, коректно і дохідливо для всіх дітей пояснити не прийнятність того чи іншого питання, допомогти правильно сформулювати проект рішення.

Проект рішення можна приймати після кожного питання окремо, можна наприкінці збору, тобто після всього обговорення.

Рішення збору повинно бути гранично коротким, конкретним: повинні бути визначені терміни виконання справ, а також відповідальні за виконання кожної з них. Також рішення повинне бути реальним, воно має орієнтувати дітей на активну діяльність.

Тематичні збори

При плануванні таких зборів важливо пам'ятати, що збір повинен сформулювати суспільну думку з приводу визначеного питання, виробити правильне уявлення дітей щодо даної теми.

Теми зборів можуть торкатися таких проблем організації життєдіяльності колективу:

- організація роботи колективу;
- поточна робота загону;
- підведення підсумків справ за визначений період;
- звіт про виконання доручень;
- прийняття плану майбутньої роботи;
- обговорення поведінки того чи іншого члена загону;
- обговорення і висування кандидатури того чи іншого члена загону на нагородження грамотою, медаллю, сувеніром.

Збір по традиційному дорученню

Такий збір проводиться в тих загонах, що на період табірної зміни взяли на себе виконання якого-небудь важливого для табору доручення (наприклад, випуск радіогазет, роботу в музеї і т. ін.).

Мета такого збору – визначити перспективу діяльності загону, що стосується виконання обраного доручення, обговорити питання, пов'язані з виконанням різних завдань, підвести підсумки.

Екстрений збір – збір «ЧП»

Це збір по тривозі, по гарячих слідах подій. Скликається в разі потреби вирішити будь-яке важливе питання, прийняти термінове рішення.

Головне завдання такого збору – з'ясувати ставлення кожної дитини до проблеми, що виникла, сформулювати суспільну думку щодо цього питання, прийняти колективне рішення.

Підсумковий збір

Збір, головною метою якого є підведення підсумків роботи загону, обговорення кращих справ, що організовувалися протягом зміни членами

загону чи дружини в цілому, вироблення й затвердження порад та пропозицій для дітей наступної зміни.

4.3.4. ЧТД у загоні

У кожного загону протягом табірної зміни є багато великих і малих справ. І серед них зустрічаються такі, які часто повторюються і не вимагають залучення великої кількості дітей. Це можуть бути такі справи, як: зміна матеріалу на «Тумбі інформації» чи в загоновому куточку, надання допомоги малятам, робітникам зеленого господарства, підготовка сюрпризу для іменинника й т. ін. Такі справи традиційні, їх можна розподілити як завдання між ланками (групами) загону. Але виконувати дітям один і той самий вид роботи декілька разів може бути не цікаво. Тому і пропонується чергувати ці завдання між ланками (групами) і назвати це *«чергуванням традиційних доручень» (ЧТД)*.

Кожний загін сам визначає, які це будуть доручення і як часто буде відбуватися їхня зміна. Це питання обговорюється на одному з перших засідань активу загону чи зборі (тематичному). Зробити це доцільно в перші дні табірної зміни, тобто в першій-другий день основного періоду.

Наприклад, вирішується вибрати такі традиційні доручення ланкам (групам):

- чергування;
- ГРІН (група інформації, в обов'язки якої входить робота з загоновим куточком чи тумбою інформації, а саме: випуск «блискавок», повідомлень, оголошень, репортажів і т. ін.);
- шефство;
- оперативні втручання;
- підготовка сюрпризів;
- художнє оформлення.

Розподіл доручень може виглядати таким чином:

Ланка № 1 – чергування – відп. Микола І.

Ланка № 2 – ГРІН – відп. Настя Ж.

Ланка № 3 – шефська робота – відп. Костя П.

Ланка № 4 – оперативна робота – відп. Сашко Г.

Ланка № 5 – оформлювальна робота – відп. Юля У.

Ланка № 6 – підготовка сюрпризів – відп. Наташа С.

Через три-чотири дні підводяться підсумки роботи ланок з виконання традиційних доручень. Основні питання:

- що дало виконання цього доручення ланці?
- чому навчилися її члени?
- що цікавого внесла ланка виконанням свого доручення в життя загону?
- чи була присутньою взаємодія з іншими ланками?
- що можна зробити цікавіше, краще?
- що не вийшло так, як планувалося? Чому?

Краща ланка нагороджується грамотою, вимпелом чи солодким подарунком. Після підведення підсумків доручення у ланок змінюються.

Планування такої роботи необхідно виконати з урахуванням того, щоб усі діти загону спробували себе у різних видах діяльності (в чергуванні, оформленні, шефській роботі і т.д.).

Виходячи з потреб загону педагог обирає свої традиційні доручення ланкам (групам). Дані про виконання цієї роботи обов'язково фіксуються в загоновому щоденнику. Зміна доручень фіксується в щоденному загоновому плані.

4.3.5. Традиції й закони загону

Як правило, кожний дитячий оздоровчий табір, а відповідно і загін, має свої традиції і закони. Вони допомагають організувати окремі види виховної роботи, пояснити деякі виховні моменти, розв'язати конфліктні ситуації тощо.

Такі традиції й закони у таборі можуть бути не визначені конкретно, але кожний педагогічний колектив, що спрямовує свої зусилля на виховання підростаючого покоління, керується ними у повсякденній роботі з дітьми.

Для кращого осмислення важливості таких виховних акцентів у організації роботи загону пропонуємо познайомитися з традиціями та законами, яких дотримуються в дитячому оздоровчому таборі «Троянда».

Традиція справи

Головне в роботі – не слова, не дзвінке звітування. Зміст роботи – в конкретних справах на користь і радість людям. Тому заповідь така: “Нам потрібна не просто робота, а працююча турбота”.

Традиція честі

Які б іспити не зустрілися на твоєму шляху, будь чесний перед собою, родиною, своєю землею.

Традиція шляхетності

Неси добро безкорисливо, без хвастощів, тактовно і не нав'язливо. Умій допомогти ближньому, умій нести радість людям.

Традиція вірності, пам'яті, справедливості

Вивчай історію свого народу, відкрий її закриті сторінки. Віднови несправедливо забуті імена. Пам'ятай: народ, що не знає свого минулого, може позбавитися майбутнього.

Традиція відваги, мужності

Не будь боягузом, навчися переборювати страх. Умій постояти за себе, за маленьку дитину, дівчинку, за матір, брата, сестру, за честь країни. Нехай твоїм девізом у житті будуть слова «Відвага, мужність, честь».

Традиція доброго ставлення до людей

Не просто «добрий день» і «до побачення», а чуйність, такт, турбота й увага.

Традиція доброго ставлення до пісні

- якщо почав співати пісню – доспівай її до кінця;
- навчайся не кричати пісні, а співати;
- знай місце і час для виконання кожної пісні;
- знай слова пісні, поважай людей, що написали її.

Традиція прощального кола

«Я кваплюся в наше добре коло. Я почуваю, як мені необхідно увібрати тепло його сердець і рук, з'єднаних разом, воєдино».

Закон точного часу

Час дорогий для нас – бережімо його щогодини.

Закон території

Не треба шуміти, галасувати, пам'ятай: поруч працюють люди! Табір, загін – це твій дім. Будь ощадливим хазяїном у ньому!

Закон зелені

Щоб усюди зеленіли

Сосни, клени та ялини,

Охороняй їх, бережи,

Від душі допоможи!

Закон моря

З тобою добрим і ласкавим

Море може стати.

Та щоб не стало море злим,

Один на один не зустрічайся з ним.

Закон піднятої руки

Коли ми говоримо всі разом, вирішення питання залишається на місці. Хочеш запитати, оголосити, сказати – треба обов'язково руку підняти.

У загоні закон один:

Усі слухають, коли говорить один!

Закон хліба

Хліб усьому голова! Не викидай голову, вона тобі ще стане у пригоді.

Закон чистоти

Чисто не там, де прибирають, а там, де не сміять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаров Ю.П. Искусство воспитывать / Ю.П.Азаров. – М., 1985. – 448 с.
1. Бардин К.В. Азбука туризма / К.В.Бардин. – М.,1981. – 206 с.
2. Байбородова Л. Концепция и программа деятельности детского загородного лагеря / Л.Байбородова, М.Рожков // Воспитательная работа в школе. – 2004. – № 2. – С.21–33.
3. Веди́на Т. Твой отряд / Т.Ведина. – М., 1981. – 62 с.
4. Веселі канікули / [упоряд. Н. В. Настенко, Г. А. Каліберда, Л. Л. Халецька, В. О. Сліпак]. – Полтава: ПОІППО, 2007. – 34 с.
5. Виховний потенціал літнього відпочинку дітей // Джерело. – 2004. – № 9–10. – С.7.
6. Взвейтесь кострами... – М., 1982. – 128 с.
7. Владимирська Г. Мистецтво ігрового виховання / Г. Владимирська, П. Владимирський. – Тернопіль, 2006. – 160 с.
8. Волохов А. Организационные основы деятельности детского центра // А. Волохов, Л. Спирина, М. Журавлев и др. // Народное образование. – 2000. – № 4–5. – С.84–92.
9. Ганжелюк Л. Королівство радості / Ганджелюк Л. – Дубно, 2003. – 60 с.
10. Дети в летнем лагере: занятия в дождливую погоду / [пер. с чеш. О. А. Суворовой]. – М.: Профиздат, 1991. – 152 с.
11. Досвід проведення літніх канікул: Конкурси, ігри, вікторини // Позакласний час. – 2006. – № 9–10. – С.3–128.
12. Дубовис М.С. Ігри та ігрові вправи для початкового навчання плавання / М.С. Дубовис, Ю.О. Короп. – К., 1991. – 144 с.
13. Жуков В. Самоуправление в лагере труда и отдыха старшеклассников / В.Жуков // Воспитание школьников. – 1981. – № 3. – С.72–74.
14. Иванов И.П. Энциклопедия коллективных творческих дел / И.П.Иванов. – М., 1989. – 208с.
15. Ігри у таборі // Позакласний час. – 2003. – № 11–12. – С.7–32.
16. Інструктивно-методичні матеріали з питань організації відпочинку та оздоровлення дітей / [упоряд. Л. А. Герасимчук, З. О. Чернега]. – Хмельницький, 2007. – 132 с.
17. Іова В. Ю. Літній «Сонцеграй»: збірник ігрових програм та методичних рекомендацій / В. Ю. Іова, Л. В. Красномовець. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2000. – 64 с.
18. Ігри у таборі // Позакласний час. – 2003. – № 11–12. – С.7–32.
19. Калечиц Т.Н. Внеклассная и внешкольная работа с учащимися / Т.Н.Калечиц, З.А.Кейлина. – М., 1980. – 85 с.
20. Каникулы, игра, воспитание / [сост. О. Газман]. – М., 1989. –160 с.
21. Канікули: відновлення традицій // Шкільний світ. – 2002. – № 20. – С. 3–6.
22. Ключко Т.С. Летний оздоровительный лагерь и двигательная активность детей / Т.С. Ключко // Физическая культура в школе. – 2001. – № 4. – С.54–58.

23. Коваленко Е.І. Методика роботи в ЛОТ: [навч. посіб.] / В. І. Коваленко, А. І. Конончук, І. М. Пінчук, В. М. Солова. – К.: ІЗМН, 1997. – 280 с.
24. Козлов В. Как в короткий срок выстроить отношения в коллективе: [Летний лагерь] / В.Козлов, А.Козлова, А.Тюлюбиев // Народное образование. – 2000. – № 4–5. – С.13–24.
25. Концепція діяльності дитячого оздоровчого табору // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6. – С.57–61.
26. Костриця М.Ю. Туристський похід вихідного дня / М.Ю.Костриця, М.С.Дубовис. –К., 1989. – 152 с.
27. Кубышкин В.И. Учите школьников плавать / В.И.Кубышкин. – М., 1982. – 112 с.
28. Куцакова Л. В. Летний досуг с детьми: [кн. для восп. дет. сада и родителей] /Л.В. Куцакова. – М.: Просвещение, 1996. – 88 с.
29. Лаврентьев В. Мастерство вожатого в условиях загородного детского лагеря / В.Лаврентьев // Начальная школа. – 2005. – № 11–12. – С.113–119.
30. Лагерные стенгазеты // Позакласний час. – 1999. – № 10. – С.13–16; 32–37; 43–47.
31. Літні забави школярів: [Ігри, свята, «речовки»] // Все для вчителя. – 2001. – № 17–18. – С.2–24.
32. Літня педагогічна практика / [укл. В. Ф. Козлікова]. – Дубно, 2003. – 65 с.
33. Лутошкин А.Н. Как вести за собой / А.Н.Лутошкин. – М., 1982. – 158 с.
34. Лучшие сценарии для летнего лагеря: [настольная книга воспитателя и вожатого]. – Ростов-н/Д, 2003. – 192 с.
35. Машкіна Л. А. Педагогічна практика у системі ступеневої підготовки вчителів початкових класів: [програма та методичні рекомендації щодо її реалізації] / Людмила Андріївна Машкіна. – Хмельницький: Вид-во ХГП, 2006. – 52 с.
36. Методика роботи в літньому оздоровчому таборі: [навч. посібник] / Є.І.Коваленко та ін. – К., 1997. – 280 с.
37. Методичні рекомендації щодо організації та проведення літньої педагогічної практики студентів III курсу / Авт. – укл. Н.В. Долгая. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – 64 с.
38. Минделевич С.В. Пора в поход! / С.В.Минделевич. – М., 1985. – 144 с.
39. Миргородська Т. Дитячий оздоровчий табір / Т. Миргородська // Початкова школа. – 2006. – № 21. – С. 24 – 30.
40. Навчальна практика «Підготовка студентів до роботи в літніх оздоровчих таборах»: [метод. реком. / укл. Н. В. Казакова]. – Хмельницький: ХГП, 2004. – 74 с.
41. Названия, девизы, речевки детских отрядов // Позакласний час. – 2001. – № 17–18. – С.29–32.
42. Наказний М. О. Підготовка педагога до проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу / М. О. Наказний // Неперерва педагогічна освіта: сучасні парадигми та технології їх реалізації: матеріали виїзн. засід. наук. школи з проблем творчості і технологій у неперервній професійній освіті,

- (Хмельницький, 14 – 16 травня 2009 р.) / Наукове видання / За ред. С. О.Сисоєвої. – Хмельницький: ХГПА, 2009. – С. 223 – 242.
43. Настенко Н. В. Барви сонячного літа / Н. В. Настечко, О. К. Цоков. –П., 2003. – 98 с.
  44. Немаженская Е.А. Это волшебное слово игра / Е.А.Немаженская. – К., 1981. – 184 с.
  45. Николаев А. Образ жизни и здоровья детей в загородном оздоровительном учреждении / А.Николаев, Л.Нечаев // Народное образование. – 2003. – № 3. – С.50–63.
  46. Организация жизни детей в летнем лагере // Воспитание школьников. – 1996. – № 2. – С. 17–21.
  47. Організація відпочинку та оздоровлення дітей: концепції, технології, досвід / [Биховська О. В., Горбинко В. М., Петрочко Ж. В. та ін.]. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. – 208 с.
  48. Пермяков О.А. Рухливі ігри в групі продовженого дня: [навч.-методич. посібник] / О.А. Пермяков. – Кривий Ріг, 2008. – 88 с.
  49. Пермяков А.А., Кондрашова Л.В., Зеленкова Н.И. Подвижные игры в летнем лагере. – Кривой Рог, 2002. – 90 с.
  50. Поляков С. Д. Технологии воспитания: [учеб.-метод. пособие] / Сергей Данилович Поляков. – М.: Гуман. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 144 с.
  51. Про посилення роботи навчальних та оздоровчих закладів щодо забезпечення безпеки життєдіяльності дітей у літній період // Інформаційний збірник МОН. – 2005. – № 11–12. – С.45–48.
  52. Прутченков А. Местное самоуправление в летнем лагере / А.Прутченков, Т.Новикова // Народное образование. – 2005. – № 3. – С.203–210.
  53. Рекомендації з профілактики травматизму та попередження нещасних випадків з дітьми й учнівською молоддю // Здоров'я та фізична культура. – 2005. – № 7–8.
  54. Скуратівський В.Т. Місяцелік: Український народний календар / В.Т.Скуратівський. – К., 1992. – 208 с.
  55. Стародубцева И. Организация работы в летнем детском оздоровительном комплексе / И.Стародубцева, А.Ефимчук // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6. – С.20–37.
  56. Терский В. Вожатый, ты – педагог! / В.Терский. – М., 1984. – 78 с.
  57. Українська минувшина. – К., 1994. – 256 с.
  58. Формы и методы организации досуга и оздоровления детей в условиях летнего лагеря // Воспитание школьников. – 2002. – № 5. – С.45–53.
  59. Фурин С. Встанем в круг, слева друг, справа друг / С.Фурин, Л.Симонова. – М., 1980. – 119 с.
  60. Юмашева Н. Детско-юношеская самодеятельная газета в летнем оздоровительном лагере / Н.Юмашева // Народное образование. – 2000. – № 4–5. – С.49–56.
  61. Якимова В.П. Табірна зміна для молодших школярів / В.П.Якимова // Початкова школа. – 1995. – № 7. – С.52–55.
  62. Яковлев В. Игры для детей / В.Яковлев. – М., 1975. – 63 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Календар пам'ятних дат на червень-серпень

Червень

- 1 – Міжнародний День захисту дітей
- 5 – Всесвітній день охорони навколишнього середовища
- 6 – День журналіста
- 22 – День Скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні
- 24 – День молоді
- 28 – День конституції України

Липень

- 7 – Свято Івана Купала

Серпень

- 1 – День військово-морських сил України
- 12 – Міжнародний день молоді
- 23 – День Державного прапора України
- 24 – День Незалежності України

Додаток Б

Ігри в умовах літнього оздоровчого табору

ГАРНИЙ НАСТРІЙ

Починаючи із сусіда, праворуч, по ланцюжку говоримо комплімент, обов'язково з посмішкою, а особливо веселі можуть скорчити привабливі гримаси.

ПОБАЖАННЯ

Перед тим, як піти на день народження, потрібно приготувати подарунок й скласти гарне й незвичайне привітання для листівки. Звичайно, в подарунках ми пишемо одне й теж: мила, дорогий... . А як приємно в цей день почути оригінальні, що не надокучили слова. Давайте ж згадаємо їх. Кожна команда по черзі називає по одному слову побажань. Виграє той, хто останнім назвав побажання.

ПОДАРУНОК

Кожна команда думає, який подарунок хотіли б одержати чи подарувати, й повідомить нам про це. Зобразіть мімікою й жестами свій подарунок.

ПОТАНЦЮЄМО

Викликаються по одному учаснику від команди. Танець на стільці:

- 1) Вальс.
- 2) Рок-н-рол.
- 3) Російський танок.
- 4) Ламбада.
- 5) Гопак.

АРТИСТИЧНИЙ

Інсценувати казку «Курочка Ряба», якщо вона:

- 1) комедія,
- 2) мелодрама,
- 3) фільм жахів.

БЛИЗНЮКИ

Викликаються дві людини від кожної команди. Обхопивши один одного за талію, вільними руками необхідно спочатку розв'язати й дістати шнурівки з черевиків, а потім по команді зашнурувати їх й зав'язати на бантик.

ПІЙМАЙ ГОРОБЦЯ

Діти стають у коло, вибирають «горобця», «кішку». «Горобець» у колі, «кішка» – за колом. Вона намагається вбігти в коло, піймати «горобця». Діти не пускають.

ЗАЙМИ БУДИНОЧОК

Діти розбиваються на пари, беруться за руки – це будиночки. Група дітей – пташки, їх більше, ніж будиночків. Пташки літають. «Закапав дощик», пташки займають будиночки. Кому не вистачило будиночка, вибувають із гри, а потім міняються з дітьми-«будиночками».

КОНКУРС ПАСТКА

Конкурс проводиться без оголошення відразу після виходу команд. Перед командами проходить дівчинка й випадково кидає хустку (орієнтовно посередині між командами). Виграє та команда, що здогадається підняти хустку й чемно повернути дівчинці. Після цього оголошується, що це й був перший конкурс.

ПЕРЕТЯГУВАННЯ КАНАТА

Команди тягнуть канат із центральною стрічкою. Перемагає команда, яка перетягне суперників на свою половину (для визначення половини посередині приміщення проводиться риска крейдою на підлозі).

КОНКУРС

Дуже швидко назвати продукти харчування, що часто використовуються у побуті по ланцюжку.

КОНКУРС КОМПЛІМЕНТІВ

На середину залу запрошується дівчинка. Команди по черзі говорять дівчинці компліменти, не повторюючи. Перемагає команда, що зробила більшу кількість компліментів.

КОНКУРСИ

За одну хвилину скласти частівку зі своїм ім'ям й проспівати її.

Із залу говорять слово, гравець повинен швидко придумати риму.

З імені ВАЛЕНТИНА скласти нові імена. Час на конкурс 1 хвилину. Глядачі також поділяються на дві команд й коли в учасників конкурсу закінчатся їхні імена, допомагають своїм.

КОНКУРС ВБОЛІВАЛЬНИКІВ

Зобразити: болільників команди, що програє вирішальний матч; болільників команди, що сперечаються між собою на трибунах; болільників команди, що виграє.

МОРЯЧОК

Салон автобуса розбивається на дві команди. Оголошується конкурс на кращий екіпаж корабля. Для цього потрібно знати багато пісень. Яка команда проспівасе їх більше всього, та й буде переможцем! Але головне, щоб у пісні були слова про море, моряків, морські кораблі. Ця гра дуже варіативна й її умови залежать від вашої уяви. Це можуть бути пісні про Київ, пісні, у яких зустрічаються цифри, назви квітів, імена. Більш складним варіантом цієї гри буде гра «Питання-відповідь», де команда по черзі бере питання з однієї пісні, а відповідь – з іншої. Можна, щоб одна команда в пісенній формі ставила запитання, а друга знову ж з тексту пісень обирає відповідь.

ЕСТАФЕТА В АВТОБУСІ

Пустити по кожному ряду картонку з олівцем, а кожен учасник повинен написати на картонці слово з чотирьох-п'яти букв. При підрахунку враховується кількість букв й час.

ЩО Я БАЧИВ

Ця гра на увагу. У ній діти повинні порахувати кількість нелогічних суджень у вірші, що прочитає вожатий:

Я бачив озеро у вогні,
Собаку в штанях на коні,
На будинку капелюх замість даху,
Котів, який ловлять миші.
Я бачив качку й лисицю,
Що плугом орять луг у лісі,
Як ведмежа туфлі міряв,
Й як дурень усьому повірив (С.Я. Маршак).

Або:
Їхало село повз мужика,
А з-під собаки гавкають ворота,
Батіг схопив кінь,
Хльостає мужика,
Чорна корова
Веде дівку за рога (К.С. Станіславський).

НАЗВИСЯ

Усі стоять у колі, тримаючи витягнуті руки перед собою. Ведучий гри кидає м'яч через центр кола одному з учасників і називає при цьому своє ім'я. Після кидка він опускає руки. Після того, як м'яч обійде всіх, й усі опустять руки, гра починається по другому колу. Кожний з учасників кидає м'яч тій людині, якій він кидав у перший раз, й знову називає своє ім'я.

Третій раунд цієї гри трохи змінений. Знову ж усі стоять у колі з витягнутими руками, але тепер учасник, що кидав м'яч, повинен назвати своє ім'я, той, хто піймав м'яч, робить те ж саме й т.д.

Після проведення цієї гри (на її проведення витрачається 10-15 хвилин) цілком реально запам'ятати до 20 імен.

СНІГОВИЙ КОМ

Цю гру краще проводити на «вогнику знайомства», коли діти сидять у великому тісному колі. Почати гру повинен вожатий, назвавши своє ім'я. Сидячий ліворуч від нього, повинен назвати ім'я вожатого й своє. Наступний далі по годинній стрілці повинен буде назвати два попередніх імена, своє й так далі по колу. Закінчити повинен знову ж вожатий, назвавши по імені весь загін. Завдання складна, але реальна й виконуюча. Спробуйте – успіх забезпечений.

МАТЕМАТИКА

Діти сидять у колі. Вожатий дає завдання: «Почнемо рахувати по колу. Той, на кого припадає число, кратне трьом, вимовляє замість цифри своє ім'я». Цю гру можна використовувати для розвитку пам'яті й уваги. Пограйте, й ви переконайтеся, що це, дійсно, так.

МОТУЗКА

Для проведення цієї гри візьміть мотузку й зв'яжіть її кінці так, щоб було утворено кільце. (Довжина мотузки залежить від кількості учасників гри.) Діти встають у коло і беруться двома руками за мотузку, що знаходиться всередині кола. Завдання: «Зараз усім треба закрити очі та й, не відкриваючи їх і не випускаючи з рук мотузку, побудувати трикутник». Спочатку виникає пауза й повна бездіяльність дітей, потім хтось з учасників пропонує якийсь варіант рішення: наприклад, розрахуватися й потім будувати трикутник по порядковим номерам, й далі керує діями.

Практика цієї гри показує, що звичайно ці функції на себе беруть лідери. Гру можна продовжувати, ускладнюючи завдання, й запропонувати дітям побудувати квадрат, зірку, шестикутник.

КАРАБАС

Наступною подібною грою буде гра «Карабас». Для проведення гри дітей розсаджують у коло, разом з ними сідає вожатий, що пропонує умови гри: «Діти, ви всі знаєте казку про Буратіно й пам'ятаєте бородатого Карабаса-Барабаса, у якого був театр. Тепер усі ви – ляльки. Я вимовлю слово «КА-РА-БАС» і показую на витягнутих руках якусь кількість пальців. А ви повинні будете, не домовляючись встати зі стільців, при чому стільки людей, скільки я покажу пальців. Ця гра розвиває увагу і швидкість реакції».

У цьому ігровому тесті необхідна участь двох вожатих. Завдання одного – проводити гру, іншого – уважно спостерігати за поведінкою дітей. Найчастіше встають більш товариські, прагнучі до лідерства хлопці. Ті, хто встають пізніше, під кінець гри, менш рішучі. Є й такі, які спочатку встають, а потім сідають. Вони складають групу «щасливих». Безініціативною є та група від ряду, що не встає взагалі. Рекомендується повторити гру 4-5 разів.

ВЕЛИКА СІМЕЙНА ФОТОГРАФІЯ

Цю гру краще проводити в організаційний період для виявлення лідера, а також у середині зміни. Пропонується, щоб діти уявили, що усі вони – велика родина й потрібно усім разом сфотографуватися для сімейного альбому. Необхідно вибрати «фотографа». Він повинен розташувати всю родину для фотографування. Першим із сім'ї вибирається «дідусь» (він теж може брати участь у розміщенні членів «родини»). Більше ніяких установок для дітей не дається, вони повинні самі вирішити, кому ким бути й де стояти. А ви постійте й поспостерігайте за цією цікавою картиною. Роль «фотографа» й «дідуса» звичайно беруться виконувати прагнучі до лідерства діти. Але, однак, не виключені елементи керівництва й інших «членів родини». Вам буде дуже цікаво поспостерігати за розподілом ролей, активністю-пасивністю у виборі місцезнаходження.

Ця гра, проведена в середині зміни, може відкрити вам нових лідерів й розкрити систему симпатій-антипатій у групах. Після розподілу ролей й розміщення «членів родини» «фотограф» рахує до трьох. На рахунок «три!» усі дружно й дуже голосно кричать «сир» й роблять одночасно хлопок у долоні.

ІГРИ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ЛІДЕРА

Для цього діти поділяються на дві-три рівні за кількістю учасників команди. Кожна команда вибирає собі назву. Вожатий пропонує умови: «Зараз команди будуть виконуватися після того, як я скомандую «Почали!». Переможницею буде вважатися та команда, що швидше й точніше виконає завдання». Таким чином, ви створите дух змагання, що є досить немало важливим для дітей.

Отже, перше завдання. Зараз кожна команда повинна сказати хором будь-яке одне слово. «Почали!»

Для того, щоб виконати це завдання, необхідно всім членам команди якимось домовитися. Саме ці функції бере на себе людина, що прагне до лідерства.

Друге завдання. Тут необхідно, щоб ні про що, не домовляючись, швидко устало пів-команди. «Почали!»

Третє завдання. Зараз усі команди летять у космічному кораблі на Марс, але для того, щоб полетіти, нам потрібно якнайшвидше організувати екіпажі. В екіпаж входять: капітан, штурман, пасажири й «заєць». Отже, хто швидше?!

Звичайно, функції організатора знову ж бере на себе лідер, але розподіл ролей часто відбувається таким чином, що лідер вибирає собі роль «зайця». Це можна пояснити його бажанням передати відповідальність командира на плечі кого-небудь іншого.

Завдання четверте. Ми прилетіли на Марс і нам потрібно як-небудь розміститися в марсіанському готелі, а в ній тільки тримісний номер, два двомісних номери й один одномісний. Вам необхідно якнайшвидше розподілитися, хто в якому номері буде жити. «Почали!» Провівши цю гру, ви можете побачити наявність й склад мікрогруп у вашому колективі. Одномісні номери звичайно дістаються або схованим, невиявленим лідерам, або «знедоленим». Запропонована кількість номерів і кімнат у них складено для команди з 8 учасників. Якщо в команді більше чи менше учасників, то складіть кількість номерів й кімнат самі, але з тією умовою, щоб були тримісні, двомісні й один одномісний.

КЛЮУН

Для проведення цієї гри необхідно поділитися на 2-3 команди й приготувати 2-3 коробки сірників. Точніше потрібна не вся коробка, а тільки верхня її частина. Внутрішню, що висувається частину разом із сірниками, можна відкласти убік.

Для того, щоб розпочати гру, усі команди шикуються в колону, перший насуває коробку собі на ніс. Суть гри полягає в тому, щоб як можна швидше передати цю коробку з носа на ніс усім членам своєї команди, руки при цьому повинні бути за спиною. Якщо в когось коробка впала, команда починає процедуру заново.

Відповідно переможницею вважається та команда, що закінчить передачу коробка швидше.

Недоліку сміху в цій грі не буде!

ЯБЛУЧКО

Ця гра знову ж пов'язана з передачею предмета двома чи декількома командами. Цим предметом буде яблуко, й тримати його потрібно буде, затиснувши між підборіддям й шиєю. Руки за спину, отже... Почали! Якщо у вас не позначилося під рукою яблука, то з таким же успіхом можна скористатися апельсином або тенісним м'ячем.

ТУКАН

Тукан – це риба, яку рибалки часто сушать, нанизуючи на довгі мотузки.

Зараз ми, подібно тукану, будемо «нанизуватися» на довгу, близько 15 метрів довжиною мотузку, на одному кінці якої прив'язана соснова шишка. Цю шишку всі члени команди повинні просмикнути через весь одяг зверху вниз, передаючи шишку один одному по черзі. Відповідно переможницею вважається та команда, останній учасник якої першим із усіх команд витягне з колоші штанів соснову шишку з п'ятнадцятьма метрами мотузки, прив'язаними до неї.

СТРИБОК БЕЗ ПАРАШУТА

Для цієї гри чотири пари учасників стають з одного боку стільця обличчям один до одного, схрестивши руки так, як це рекомендується робити при перенесенні поранених. Спиною до них на стілець стає ще один гравець, що буде «стрибаючим». Він стає на край стільця й падає назад, як воскова паличка. 8 чоловік, що стоять позаду зі схрещеними руками, ловлять його. Гострота відчуттів і успіх того, що товариша піймано, захоплюють дітей. Страх того, що їх товариш може вдаритися, змушує дітей міцно триматися один за одного.

ТИХІШЕ – ГОЛОСНІШЕ

Ви, напевно, грали в дитинстві в гру «Гаряче»? Ця гра їй подібна: діти сідають у коло; той, хто водить, виходить з кола і відвертається спиною. У кого-небудь із членів групи захований який-небудь предмет. Задача того, хто водить – знайти людину, у якої захований предмет. Як тільки він заходить у коло, всі починають співати якусь пісню й чим ближче той, хто водить, підходить до схованого предмету, тим голосніше вони співають. Коли предмет знайдений, той, хто водить, змінюється, якщо ні, то гра продовжується.

ЛОВИСЯ РИБКА

У цій грі учасники повинні встати на стільці та присісти, немов вовк, що ловить у ополонці рибу своїм хвостом. Позаду до штанів учасника прив'язується тонка мотузка чи нитка, до іншого кінцю якої прив'язується олівець чи фломастер. Періодично присідаючи, потрібно потрапити цим олівцем у горлечко пляшки, що знаходиться на підлозі.

РИБОЛОВЛЯ

На стілець ставиться глибока тарілка, учасники повинні по черзі кидати в неї з відстані 2-3 метрів гудзик або пробку від пляшки, намагаючись потрапити так, щоб гудзик залишився в тарілці. Ця проста гра дуже захоплює хлопців.

ШПИГУН

Дітям дуже подобаються детективи, й ця гра буде проходити в стилі відомих розгадок Шерлока Холмса. Діти поділяються на команди, що пишуть один одному листи молоком. Кожна розшифровка листа приносить масу задоволення гравцям. Буде краще, якщо листа будуть ще й зашифровані.

ОХОРОНЕЦЬ

Діти сідають на стільцях так, щоб було утворене коло. За кожним сидячим на стільці повинен стояти гравець, і один стілець повинен бути вільним. Гравець, що стоїть за ним, повинен непомітно підморгнути комусь із сидячих у колі. Усі сидячі учасники повинні дивитися на гравця з вільним стільцем. Сидячий учасник, побачивши, що йому підморгнули, повинен швидко зайняти вільне місце. Функції гравців, що стоять позаду сидячих, полягають у тому, щоб не пропускати своїх підопічних до вільних місць. Для цього їм варто тільки покласти руку на плече сидячому. Якщо «сторож» не випустив «утікача», вони міняються місцями.

СТАТУЯ КОХАННЯ

Для проведення цієї гри необхідно, щоб четверо (2 хлопчика й 2 дівчинки) вийшли з приміщення. Вибирається хлопчик, що буде виконувати роль «першого скульптора», й хлопчика й дівчинку, що будуть «глиною». «Скульптору» ставиться умови: «Уяви, що ти дійсний скульптор, й ти повинен зліпити «статую кохання». Перед тобою стоїть глина, з якої ти можеш зліпити усе, що порахуєш потрібним, вона застигне так, як ти захочеш». Він приступає до виконання скульптури, а після того, як він закінчить її, його просять зайняти місце хлопчика в його «скульптурі». Потім запрошують дівчинку через двері й повторюють їй ту ж саму умову. Після закінчення її роботи вона повинна зайняти місце дівчинки в цій «скульптурі». Й так далі з іншими учасниками, що знаходяться за дверима.

РАЗ - КОЛІНО, ДВА - КОЛІНО

Знову сідають усі на стільці в тісне коло. Потім кожен повинен покласти руку на праве коліно сусіду ліворуч. Поклали? Так, а тепер починаючи з вожатого, по годинній стрілці по всіх колінах по черзі повинен пройти легкий хлопок рукою. Спочатку – права рука вожатого, потім ліва рука його сусіда праворуч, потім права рука сусіда ліворуч, потім ліва рука вожатого й т.д. Перше коло проводиться для того, щоб хлопці зрозуміли, як треба діяти. Після цього починається гра. Той, хто помилився в процесі гри, забирає руку, яка або

затрималася зі своїм хлопком, або зробила його раніше. Якщо гравець забрав обидві руки, він виходить з кола, а гра продовжується. Для ускладнення завдання вожатий усе швидше й швидше дає рахунок, під який повинний бути зроблений хлопок. Виграють три гравці, що залишилися останніми.

ЗООПАРК

Усі сідають у коло так, щоб один стілець був вільним. У центрі кола стоїть той, хто водить. Кожен учасник, що сидить у колі, називає себе якоюсь твариною. Учасник, що сидить ліворуч від вільного стільця, плескає правою рукою по ньому й називає яку-небудь тварину. Той, хто почув назву тварини, обраного ним, повинен зайняти вільний стілець. Учасник, праворуч від якого звільнився стілець, повинен плеснути по ньому й назвати іншу тварину. Завдання того, хто водить – встигнути зайняти стілець до хлопка. Той, хто не встиг плеснути, стає тим, хто водить.

КОГО НЕМАЄ?

Після представлення кожного, гаситься світло й одна людина залишає приміщення. Ті, хто залишилися, повинні вгадати, кого немає й назвати його ім'я.

ФІГУРИ

Граючі стають у коло. Усередині кола натягається мотузка, за яку всі тримаються руками. Ведучий пояснює, що необхідно з заплющеними очима, не розмикаючи рук, побудувати квадрат, рівносторонній трикутник, зірку, використовуючи лише усні розмови.

ГОЛОСИ ТВАРИН

Діти розбиваються на пари, вибираючи голос якої-небудь тварини. Потім вони розходяться по різні боки приміщення й при погашеному світлі перед ними постає завдання – знайти партнера по голосу обраної тварини.

ДАВАЙТЕ ЗНАЙОМИТИСЬ

Мета: краще пізнати один одного.

Хід гри: група сідає в коло. Тренер називає якусь особистісну властивість (або описує ситуацію) і просить учасників, стосовно яких справедливим є вислів тренера, виконати певну дію. Учасник встає зі стільця, виконує цю дію і знову сідає на місце. Наприклад: «У кого є брат, повинен клацнути пальцями!» Твердження потрібно добирати з урахуванням віку учасників. Темп гри повинен пришвидшуватися.

Приклади тверджень:

- У кого голубі очі – тричі підморгнуть.
- Чий зріст перевищує 1 м 80 см, нехай з усієї сили крикне: «Кінг-Конг».
- Той, хто сьогодні вранці смачно поснідав, нехай погладить себе по животу.

- Хто народився у травні, нехай візьме за руку одного із членів групи і затанцює з ним.

- Хто любить собак, нехай тричі гавкне.

- Хто любить кішок, нехай скаже: «Няв!»

- Хто любить цукерки, нехай загляне під свій стілець.

- У кого є веснянки, нехай пробіжить по колу.

- Нехай єдина дитина своїх батьків підніметься на стілець.

- Той, хто не хотів їхати до табору, повинен затупотіти ногами і голосно крикнути: «Я не дозволю так чинити зі мною!».

- Хто радий, що потрапив до цієї групи, голосно скаже: «А».

- Хто вважає себе допитливим, нехай підстрибне.

- Той, хто вміє грати на якомусь музичному інструменті, нехай покаже, як це робиться.

- Хто хоч раз пробував курити, нехай голосно крикне: «Курити – здоров'ю шкодити!»

- Ті, в кого є цукерка чи шоколад, тричі голосно прицмокніть.

Підведення підсумків:

- Чи знайшли ви тих, хто чимось близький вам?

- До якої категорії учасників ви відчуваєте інтерес?

Після знайомства починається реалізація підготовленої програми табору: проведення масових заходів, змагань, екскурсій тощо. Однак доречно було б час від часу проводити психологічні ігри, які допомогли б навчити дітей співпрацювати з іншими. Тобто йдеться про формування дитячого колективу в тимчасовому дитячому об'єднанні. Група може стати колективом за умов наявності таких елементів: довіри, спілкування, кооперації, готовності взаємодіяти з іншими, задоволення.

Довіра. Члени групи повинні відчувати довіру до педагога, який має бути прикладом відкритості, готовності прийти на допомогу і приділити увагу кожній дитині. Діти мають відчувати, що педагогу цікаво спілкуватися з ними.

Спілкування. Члени дитячого об'єднання повинні вміти легко спілкуватися один з одним, знаходити спільну мову для розв'язання поставлених перед ними завдань, ділитися досвідом тощо.

Кооперація. Поставте собі за мету створити таку атмосферу, коли кожен має можливість проявити власну ініціативу, зробити власний внесок у спільну справу, відчути себе повноправним членом колективу. Це допоможе дітям стати впевненішими в собі, підвищить мотивацію особистості до власного розвитку.

Готовність взаємодіяти з іншими. Викликайте і підтримуйте ініціативу дітей, бажання реалізувати власний потенціал, отримати новий досвід у процесі спільної діяльності.

Задоволення. Активізуйте групу, даючи можливість час від часу діяти не для досягнення певних цілей, а просто для того, щоб отримати задоволення і мати хороший настрій. У вирішенні окреслених вище завдань можуть допомогти такі ігри.

МИ ЧИМОСЬ СХОЖІ

Мета: в ході гри виявити своєрідність кожної дитини, а також спільні риси, які об'єднують її з іншими.

Матеріали: папір і олівець для кожної дитини.

Хід гри: дітям пропонується поділитися на четвірки або п'ятірки. Кожна група повинна скласти список того, що їх об'єднує. Наприклад: «У кожного з нас є брат...», «У кожного з нас є скейт...», «Улюблений колір кожного з нас — червоний...», «Нам усім подобається піца..», «Ми всі любимо кататися на лижах...» тощо. Перемагає та команда, яка знайде і запише найбільшу кількість спільних рис.

Аналіз гри:

- Чи дізнався ти щось цікаве про інших членів команди?
- Чи є щось таке, що об'єднує всіх членів загону?
- Чи є щось таке, що відрізняє тебе від усіх дітей загону?
- Як ви працювали у своїй команді?
- Що тобі більше подобається: бути схожим на інших чи відрізнятись від інших?
- Якими повинні бути твої друзі – схожими на тебе чи зовсім відрізнятись від тебе?

ТИ МЕНІ ПОДОБАЄШСЯ

Мета: сприяти розвитку дружніх стосунків між дітьми, формувати навички відкрито виявляти власні емоції.

Матеріали: клубок кольорових шерстяних ниток.

Хід гри: дітям пропонується сісти в коло. Ведучий пояснює умови гри. Він обмотує один раз руку ниткою і перекинує клубок до будь-кого з дітей. Передаючи клубок, він повинен цій дитині сказати фразу, яка починається словами: «Василію! Ти мені подобаєшся, бо...» (Наприклад: «Василію! Ти мені подобаєшся, бо ти мені допоміг підготувати кімнату до проведення гри»). Після того, як дитина вислухала слова, звернені до неї, вона обмотує один раз свою долоню ниткою і передає клубок далі. Коли клубок буде в руках іншої дитини, той, хто передав його, повинен сказати: «Оксано! Ти мені подобаєшся, бо...». Гра продовжується доти, доки всі діти не отримають клубок і не почують про себе слів: «Ти мені подобаєшся, бо...». Кожна дитина повинна запам'ятати, що їй сказали інші.

Пояснить дітям, що вони можуть говорити про те, чим порадував його товариш (товаришка) по загону, що їм у ньому (ній) подобається, за що хотіли б йому (їй) подякувати. Адже в кожному є щось, що варте симпатії і поваги.

Передаючи клубок один одному, діти плетуть своєрідне «павутиння», яке символізує зв'язок усіх членів групи. Коли клубок виявився у руках останньої дитини, вона починає змотувати його у зворотному напрямку. При цьому кожна дитина змотує свою частину нитки на клубок і повторює ті слова, які їй сказав той, хто давав клубок, після чого повертає клубок назад.

Аналіз гри:

- Чи легко тобі говорити приємні слова іншим дітям?

- Хтось із членів загону говорив тобі щось приємне до цієї гри?
- Чи достатньо дружний наш загін?
- Як ти вважаєш, чому кожна дитина має відчувати повагу до себе з боку інших?
- Що тебе здивувало у цій грі?
- Чи сподобалося тобі чути приємні слова від інших?

ШЛЯХ ДОВІРИ

Мета: формувати довірливі стосунки всередині групи, допитливість дітей, інтерес один до одного.

Матеріали: маленький дзвіночок для кожної другої дитини, пов'язка для очей; у кімнаті має бути багато цікавих об'єктів, до яких можна доторкнутися.

Хід гри: дітям пропонується поділитися на пари. Один із двох учасників одягає пов'язку на очі так, щоб нічого не бачити: він виконуватиме роль «незрячого». Інший учасник отримує роль «поводиря», який повинен провести «незрячого» приміщенням так, щоб той почувався спокійно і впевнено. Час від часу «поводир» зупинятиметься, щоб його товариш міг доторкнутися до різних речей: великих і маленьких, гладеньких і шорстких. При цьому не можна нічого говорити. Через п'ять хвилин дорослий ведучий калатає у дзвіночок і «незрячий» з «поводирем» міняються ролями. А ще п'ять хвилин потому дорослий знову дзвонить у дзвіночок і всі діти повертаються на свої місця, після чого обговорюються відчуття, отримані в ході виконання ролей. *Аналіз гри:*

- Як ти почував себе, будучи «незрячим»?
- Як поводив себе твій «поводир»?
- Чи знав ти увесь час, де знаходишся?
- Чи знайшов ти щось цікаве, до чого із задоволенням доторкнувся, понюхав, послухав?
- Як ти почував себе у ролі «поводиря»?
- Чи прагнув ти привести свого партнера до тих місць, де йому точно сподобалось би?
- Що ти робив, щоб викликати та укріпити довіру у свого партнера?
- Коли тобі було краще: коли вів сам чи коли вели тебе?

МАЛЮЄМО РАЗОМ

Мета: формувати вміння дітей працювати в команді.

Матеріали: кожній парі дітей дати аркуш паперу формату А3, один фломастер. Для супроводу може використовуватися музика, яка відповідає смаку й уподобанням дітей.

Хід гри: дітям пропонується поділитися на пари і сісти за стіл поруч. У цій грі партнерам забороняється розмовляти. Кожна пара має намалювати на аркуші картину. Діти не можуть домовлятися заздалегідь про те, що малюватимуть. Обидва учасники гри мають тримати один фломастер у руці, не випускаючи його ні на мить, і малювати ним одночасно. Діти мають зрозуміти

бажання одне одного без слів. Вони можуть час від часу поглядати один на одного, щоб зрозуміти почуття і думки іншого. Час для малювання 3-4 хв.

Як тільки діти починають малювати, вмикається музика, потім музика стихає і діти показують намальовані ними зображення.

Аналіз гри:

- Чи важко було вам малювати, не розмовляючи?
- Чи дійшли ви згоди у ході малювання?
- Які відчуття були у вас, коли ви не розуміли бажань іншого?

МИ РІЗНІ!

Мета: формувати навички відкритого висловлення власних почуттів, сприйняття різноманітних думок і точок зору, терпимість щодо поглядів інших людей.

Матеріали: різнокольорові фломастери для кожної дитини, 6 аркушів ватману з відповідними написами на кожному з них: Що я люблю? Що я хочу знати? Чого я хочу навчитися? Чарівні миті... Що мене лякає? Що для мене є найбільш захоплюючим?

Хід гри: дітям пропонується поділитися на групи по шість осіб. Кожна група збирається навколо одного столу і працює над своїм завданням. Кожній групі роздаються аркуші з написами і протягом 5 хв. діти фломастерами записують свої думки та відповіді на поставлені запитання. Думки слід викладатися коротко і чітко. Через п'ять хвилин група передає свій аркуш іншій групі (тій, котра справа від них) і бере наступний аркуш у сусідньої групи (тієї, що зліва).

Діти мають можливість прочитати те, що написали представники іншої групи, а потім дописують те, що вони думають стосовно написаного. Знову всі пишуть одночасно упродовж 5-ти хвилин.

Процедура продовжується до того часу, поки кожна група не висловить свою точку зору з усіх шести питань. Коли кожна група отримає свій аркуш назад, діти мають зробити короткий аналіз написаного, звернувши увагу на те, чим схожі й відмінні записи різних груп. Далі кожна група ділиться своїми висновками і зауваженнями.

Аналіз гри:

- Яка тема виявилася для тебе найцікавішою?
- На яку тему відповіді були найбільш різноманітними?
- Як склалися стосунки в групі?
- Чи написав ти щось таке, що має для тебе важливе значення?
- Яка думка сподобалася тобі найбільше?
- Якої думки ти не зрозумів?
- Що тобі більше сподобалося: викладати власні думки чи читати думки інших?

Додаток В

Підготовка та реалізація шоу-технологій в літньому оздоровчому таборі

Різноманітні ігрові заходи типу шоу, демонструють телепередачі: «Зоряна година», «Поклик джунглів», «Музичний ринг», «Щасливий випадок», класичний КВК та ін. Що спільного ми можемо спостерігати в їхньому проведенні? Принаймні **три особливості**:

- розподіл учасників на виступаючих («сцену») і глядачів («зал»),
- змагання на сцені,
- заготовлений організаторами сценарій.

Всі три особливості - обов'язкові ознаки.

Тимчасова структура

Очевидно, що в будь-якому розгорнутому педагогічному дійстві є три блоки: **підготовка - реалізація - аналіз результатів**.

У чому специфіка шоу-технології в кожному з цих блоків?

На етапі підготовки:

- рішення приймається педагогом на основі ідей, пропозицій дорослих, активу дітей, традицій табору, міста, країни;
- планування, проектування здійснюється педагогами, активом дітей. «Маси» (майбутні учасники) до планування, висуванню ідей по організації шоу не залучаються, але у творчій підготовці шоу, свята, по завданнях організаторів-проектувальників можуть у тій чи іншій мірі брати участь.

Реалізація проекту, плану, проведення свята заснована на використанні елементів змагання, імпровізації або гри, прийомів створення загальної емоційної атмосфери. Змагання розуміється як процедура оцінювання і підведення підсумків.

Аналіз результатів проводиться в кращому випадку на рівні організаторів (педагогів і активу дітей). Аналіз шоу його рядовими учасниками або не проводиться взагалі, або розглядається як необов'язковий.

А тепер про власне технологію.

Основні предмети проектування: **завдання «сцені»** (командам, учасникам), **робота з залом, засіб оцінювання, сценарій для ведучого, оформлення залу і сцени**.

Вихідна умова - наявність групи організаторів.

Варіанти:

- один педагог (вихователь, вожатий). Цей варіант для невеличкого колективу: загону, екіпажу, і у випадку, коли неможливо знайти співорганізаторів;
- група педагогів;
- педагог із групою дітей;
- група педагогів із групою дітей.

Завдання групи організаторів:

- розробка або пошук сценарію шоу;
- підготовка шоу по позиціях «сцена», «зал», ведучий, процедура оцінювання, оформлення;
- розподіл відповідальності (ключові відповідальності дві: режисерська й організація технічної бази).

Підготовка

1. «Сцена»:

- рішення про принцип добору учасників (добровільність, попередній вибірковий відбір);
- збір учасників: пояснення завдань, вибір форми шоу, настроїв на участь; формування (якщо треба) команд, груп; домашні завдання (цього може і не бути);
- допомога у підготовці учасникам або командам.

2. Ведучий:

- рішення про ведучого;
- розробка програми ведення й образу ведучого;
- репетиція ведення (може бути розгорнута репетиція на сцені з режисером).

3. «Зал»:

- рішення про засіб формування «залу» (без обмежень, по квитках, за запрошеннями, по квотах);
- структура «залу» (розташування місць; місця для молодших, старших дітей, гостей, учасників, учителів, журі; якщо необхідно, розподіл «залу» на групи - болільників за різні команди, за різних учасників);
- настроїв «залу» (обертання до глядачів: в оголошенні, в оформленні залу, у запрошувальних квитках-пам'ятках, у спеціальному слові ведучого; введення спеціальних правил для «залу», з акцентом не на заборони, а на те, що дозволено, бажано; символіка участі);
- введення звернення «до залу», завдань для «залу», ролі «залу» у сценарій шоу.

4. Оцінювання:

- що і як (критерії) оцінюється;
- хто і коли оцінює (основні варіанти: журі і зал);
- техніка процесу оцінювання (бланки, картки, символи, таблиці й ін.);
- засоби, форми оцінювання.

5. Оформлення:

- предмет: сцена, зал, місце журі, простір поза залом; особлива увага на вхід до залу;
- завдання: створити в образному, символічному, емоційно-привабливому плані цінності і настрої, які стануть змістом шоу;
- техніка виконання: використання оформлювальних технік, особливо реклами.

Реалізація

Про цього вужа багато чого сказано в розділі «Підготовка». Додамо лише деякі штрихи, поговоримо про саме дійство. Воно містить *три частини: вступ, завдання-оцінювання, фінал.*

Завдання *вступу* – задати, актуалізувати відповідний емоційний настрій залу. *Прийоми:* музичні, пісенні, відеовступи; емоційне образне мовлення – звернення ведучих; включення в пісню, ритуальні жести і рухи «залу» (наприклад, чи оплески удари над головою); акцентування на символах (внесення прапорів, емблем, світлове виділення символів і т.п.). Ще раз повторимо, що в запуску цих заходів повинно бути два акценти: не тільки на відповідному емоційному сплеску, але і на ціннісному акцентуванні, що йде від ідеї-назви шоу. Наприклад, якщо це свято Землі, символом цінностей може бути проекція фотографії Землі з космосу або пісня, що виражає загальнолюдські цінності.

Основна частина – це завдання, конкурси й оцінювання. Завдання і конкурси – це змагання. Взаємодія команд, учасників може бути прямою (безпосереднє звернення один до одного, звернення з завданнями один одному) і опосередковане (коли учасники прямо не взаємодіють, виступаючи по черзі, їхні чергові дії один з одним не пов'язані).

Існує *два види оцінювання: одноособове оцінювання як би верховного, авторитетного судді й оцінювання залом.* Причому оцінювання залом може бути примітивним, максимально простим, коли болільники плескають хто голосніше, а може бути більш оформленим, наприклад, кожним глядачем у лічильну комісію відсилається жетон чи картка з номером свого обранця. Можуть бути, звичайно, і більш складні форми.

Ще небагато слів *про технічну сторону основної частини:* учасники повинні бути видні глядачам (це звучить банально, але часто порушується); учасники «сцени» повинні знати правила поведінки на сцені.

Нарешті, шоу – це **сценічне дійство**. І відповідні закони сценічного дійства, пов'язані з *зав'язкою, розвитком, сценічним конфліктом, кульмінацією, розв'язкою,* необхідно використовувати. Інша справа, що тверде проходження шоу по цьому ланцюжку, на відміну від театрального дійства, виходить нечасто. Але сама ідея про орієнтацію на ці закони для організаторів необхідна.

Тепер про **фінал**. Крім підсумкового оцінювання, у фіналі важливі ще два моменти: пом'якшення змагання дією, словом, що поєднує «сцену»; і дією, що поєднує «зал» і «сцену» (загальна пісня, ритуальне дійство, дійство символами). Приведемо приклад останнього. В одному з міст у формі шоу проходив фестиваль підліткових об'єднань. Представники шкіл по черзі виступали на сцені зі своїми програмами. Після виступу останньої школи її болільники з прапором Союзу підліткових об'єднань піднялися на сцену і, підхопивши «ланцюжком» учасників своєї команди, побігли з прапором у зал, по ходу приєднуючи до ланцюжка нових і нових глядачів. І от уже під прощальну пісню велике кільце охопило весь простір залу.

Колективні творчі справи в умовах літнього оздоровчого табору

Колективна творча справа «Знайомство»

Мета гри: розбити загін на творчі групи, виявити творчий потенціал груп, визначити лідерів.

Оформлення: розрізані листівки (кількість листівок береться залежно від кількості творчих груп), на кожній з листівок написано завдання групи, яке можна прочитати, лише зібравши листівку, аудиторію можна прикрасити веселими плакатами, малюнками, шаржами, кулями тощо.

Хід гри

Чотири листівки, розрізані відповідно до кількості дітей в загоні, змішуються. Кожний з учасників бере будь-яку частинку. За командою діти повинні зібрати листівки разом. Кожна зібрана листівка означає творчу групу. На зібраній листівці написано завдання. На підготовку завдання дається 30-40 хвилин.

Орієнтовані завдання групам:

1. Провести екскурсію по музею табірних «досягнень».
2. Використовуючи тільки назви фільмів (мультфільмів), скласти детективне оповідання з життя табору.
3. Виконати пісню у різноманітних стилях: рок, поп, опера, балет, хорове виконання.
4. Придумати 27 серію мультфільму «Нумо, постривай!»

Під час гри важливо спостерігати за тим, як діти готуються до виконання завдання. Хто і як виявляє себе явним лідером, сміливо бере на себе організацію підготовки завдання, хто навпаки бере пасивну участь. Після закінчення часу кожна з груп показує, що вона підготувала

Важливим складником кожної колективної творчої справи є її аналіз. Після того, як групи показали свою майстерність, всі починають обговорення. Тут розкриваються відповіді на питання що дала нам колективна творча справа? Що я дізнався нового про свою групу, товариша? Чи є лідерами в групі ті, хто були лідерами в підготовці та проведенні цієї колективної творчої справи? Чи потрібні колективні творчі справи?

У подальшому при підготовці наступних колективних творчих справ діти можуть працювати в складі тих творчих груп, що були створені в першій колективній творчій справі, або можна об'єднати творчі групи за бажанням самих дітей.

Колективна творча справа «Кільцівка пісень»

Це гра, учасники якої по черзі виконують пісні на вибрану тему. Кожна команда співає тільки один куплет і повинна виконувати його відразу ж після попередньої команди. Якщо команда зробила паузу більше, як 3-5 секунд, або виконала пісню не на вибрану тему, то за рішенням ведучого вона виходить з гри. Перемагає та команда, яка останньою виконала пісню на дану тему.

Обговорення команд у виборі чергової пісні повинна йти в такий спосіб, щоб не заважати інші їм. Ведучий має право відсторонити команду за шум.

Поради організатору: не треба проводити більше одного-двох турів кільцівки пісень, щоб не допустити стомлення учасників.

Колективна творча справа «Концерт-загадка»

Командам дається завдання на інсценування певної пісні і час на підготовку – 30-40 хвилин. У ході гри інші команди повинні впізнати пісню.

Колективна творча справа «Конкурс-реклама»

Команди готують пародійну рекламу на предмети загального вживання. Її можна подавати у вигляді малюнка, пісні, сценки.

Колективна творча справа «Веселий цирк»

Кожна команда одержує завдання на підготовку одного циркового номера: жонглери, дресирувальники, приборкувачі, акробати.

Обирається рада справи, яка готує «манеж» і сценарій циркової програми, обирається ведучий. Після підготовки групами своїх завдань діти сідають навколо «манежу» і починається циркова вистава.

Колективна творча справа «Теле-ревію»

Кожна команда готує одну з популярних телепередач «Відгадай мелодію», «Смак», «Ці кумедні тварини», «Ранкова пошта», «Ранкова зірка», «Очевидне-неймовірне», «Перший мільйон», «Я люблю Україну» тощо.

Рада справи готує місце проведення, оформлює його у вигляді телевізора, обирає ведучого телепрограми. Після підготовки, команди показують свою передачу.

Спортивна гра «Робінзонада»

Свято-гра, у якій під час конкурсів оцінюються індивідуальні якості та вміння робінзонів (варіант: у конкурсах можуть брати участь і два учасники — Робінзон та П'ятниця). Місцем проведення може стати спортивний чи актовий зал або відкрита місцевість (поле, галява, майдан).

1. Заздалегідь учасникам гри пропонується прочитати книжку Даніеля Дефо «Робінзон Крузо», відповісти на питання вікторини.

2. До гри робінзони готують костюми, спорядження.

3. Організатори і ведучі намагаються максимально наблизити обстановку свята (оформлення, атмосфера, лексикон) до тієї, що описана в книжці.

4. *Орієнтовні конкурси* (їх можна об'єднати в цільний сюжет):

– надання першої медичної допомоги (штучне дихання);

– визначення сторін світу;

– складання карти місцевості;

- будівництво житла (намет або малюнок-проект) ;
- визначення їстівних та отруйних трав і грибів;
- лист «додому» (цей конкурс можна запропонувати як домашнє завдання);
- виконання нескладних столярських робіт;
- «полювання» (влучення у ціль);
- «бачу корабель!» (визначення типів кораблів за силуетом);
- аукціон необхідних предметів.

При підведенні підсумків нагородами можуть бути дозвіл на участь у туристському поході, книжка про туризм чи країни світу, саморобна енциклопедія тощо.

Гра «12 записок»

Це гра для дітей будь-якого віку. Її можна проводити в приміщенні, але краще – на відкритій місцевості. Гра полягає в пошуку дванадцяти записок, у останній із яких вказано місцеперебування «скарбу» (солодощі, приз тощо). Особливо ретельно треба підготуватися до початку гри.

Організатор має зробити:

1. У блокноті під 12 номерами вкажіть орієнтовне положення записок.

Наприклад, № 1 – біля футбольних воріт;

№ 2 – в альтанці;

№ 3 – на терасі...

2. Виходьте на територію, де відбудеться гра, і ховайте заздалегідь заготовлені записки, починаючи з останньої, 12-ї, у якій вказано: «Скарб знайдете у такому-то місці». Потім йдете на те місце, де за вашим записом у блокноті повинна бути 11-та записка, й залишаєте там аркушик із таким текстом: «№ 11. 12-ту записку знайдете...» (Вказати місце, де саме сховано 12-ту записку). У такий спосіб ховаєте всі записки та оголошуєте гру.

Рекомендуємо супроводжувати дітей на маршруті, адже якщо вони не знайдуть котрусь записку, то можуть втратити азарт до гри.

До речі, цю гру можна зробити і першим етапом «Дня індіанців». Але в такому разі замість «скарбу» краще шукати зашифрований лист, у якому, скажімо, оголошується збір на галяві Великого Багаття.

Гра «Солодке дерево»

За обраним маршрутом під різними деревами розкладають записки із завданнями і запитаннями, на які діти мають відповісти, щоб досягти кінцевої мети маршруту – цукеркового дерева, заздалегідь підготовленого організаторами.

Записка 1

Щоб знайти «солодке дерево», потрібно бути уважним і любити природу, знати цікаву інформацію про дерева.

Хто впорається з цим завданням, той отримає смачне частування.

А перша підказка – у відгадці до загадки: Яке це дерево: зелена, та не луг, біла, та не сніг, кучерява, та не голова? (Береза)

Знайдіть у парку чотири берізки, а під однією з них – другу підказку.

Записка 2

Березу любили не тільки за її красу. У давній російській пісні йдеться про «справи» цього дерева.

Перша справа – світ освітлювати.

Друга справа – скрипіння стишувати.

Третя справа – хворих зцілювати.

Четверта справа – чистоти дотримуватися.

На Трійцю пастухи на пасовищі плели з берези вінки, один із яких надягали корові на роги. У ньому вона ходила цілий день. А другий вінок пастух віддавав господині ввечері.

Перший вінок господиня згодовувала корові, щоб більше молока давала, а другий берегла на випадок хвороби корови – тоді гілки з нього теж додавали потроху в їжу.

А чому в народі кажуть так: «Береза розуму додає?» (Йдеться про різки)

Як людина використовує березу? (Сік, берест, для лікування, віник у лазні)

Березі присвячена незлічена кількість пісень, віршів, музичних творів. Які з них вам відомі? (Діти співають пісні, читають вірші про березу)

Підказка

Наступну підказку ви знайдете під деревом, яке називають «плакучим».

Записка 3

Після прийняття християнства на Русі виникла легенда: коли Христос їздив до Єрусалиму, йому під ноги кидали вербові віти.

Так виникло одне з християнських свят – Вербна неділя. Його святкують за тиждень до Великодня, вносячи в хати і храми гілки верби, вкриті котиками – ошатними пухнастими сережками.

Верба – вологолюбна рослина, росте на берегах річок та ставків.

Деревина дуже гнучка, тому використовується для плетіння різних виробів, навіть меблів. У давнину з верби плели кафедри для виступу ораторів, коробки для зберігання продуктів, красиві сандалі.

Підказка-загадка

Відгадайте загадку і дізнаєтеся ще одну підказку: літом і зимою одне вбрання у нас. А можна нас побачить, як рік почався у вас. (Ялина)

Записка 4

З яким святом пов'язане це дерево?

Папір, на якому записана ця підказка, швидше за все, отриманий з ялинової деревини – головної сировини паперового виробництва. З ялини робили свої чудові скрипки знамениті майстри – Страдиварі й Амати.

Висота ялини може досягати 5 метрів, тривалість життя – 600 років. Росте ялина протягом усього життя. Використовують це дерево і у медицині. Багатьом ялина врятувала життя під час війни.

У яких віршах згадується це дерево?

Раз я взувся в чобітки,
Одягнувся в кожушинку,
Сам запрягся в саночки
Та й поїхав по ялинку...

Підказка

Знайдіть алею з найвищими деревами в парку, а там – наступну підказку (пірамідальні тополі).

Записка 5

Тополі чудово очищають міське повітря, хоча, щоб звільнитися від шкідливих речовин, їм доводиться часто обновляти листя. Це красиве і корисне дерево. Якби не докучливий пух...

Утім, чоловічі дерева насіння з пухом не дають. Треба тільки навчитися розрізняти «стать» тополі під час посадки.

Підказка-казка

Жили собі чоловік і жінка. Було в них двоє дітей. Старша, нелюбима донька, й ім'я мала нелагідне. Звали її Восьмухою. Була вона злою, заздрісною.

Зате молодшого сина батьки звали ласкаво Горобчиком. Був він добрий і привітний.

Не злюбила Восьмуха Горобчика і задумала згубити його. Завела якомсь брата в гниле болото і втопила.

Але не вдалося їй загубити Горобчика зовсім. Виросло там привітне й кучеряве деревце. Росте воно з тих пір, і називають його люди ласкаво – горобинкою.

Радують воно своєю красою цілий рік.

Хто пригощався плодами горобини?

Які вони на смак?

Плодоносить горобина, починаючи з 8-10 років щорічно. Врожай з однієї великої горобини може досягнути 500 кг плодів.

Хто знайде горобинову алею, того вона почастує не гіркими, а солодкими ягодами.

Діти шукають горобинову алею. Одне *дерево прикрашене цукерками. Це і є «солодке дерево».*

Ігрова програма «Мандри в Хустинкове містечко»

Мета: розвивати ігрову фантазію та творчість дітей. Вчити бачити в повсякденних речах потенціально ігрові матеріали;

– познайомити дітей з історією та сферами використання звичайної хустки (від носовичка до шалі), показати шляхи використання її для ігрових цілей;

– підказати ходи для подальшого пошуку напрямків використання речей, що завжди під руками, для організації цікавого дозвілля.

Місце проведення ігрової програми прикрашене різноманітними хустками, які можна було б легко знімати і використовувати для гри. Ведуча вибігає, неначе її несе вітром, в руках у неї кольорова парасолька, прикрашена повітряними кульками, хусточками, стрічками. Звучить швидка інструментальна музика,

Ведуча: Ох, Я все життя кудись поспішаю, бо ось цей пустотливий вітерець завжди мене підганяє в пошуках нових пригод. Він уже облетів усі країни, знає все найцікавіше в світі, а йому все мало.

Ну, і куди ти мене заніс на цей раз? Ось знову полетів, але я знаю, що він мене залишив тут ненадовго. Куди я потрапила цього разу?

Ой, скільки дітлахів! Доброго дня вам, любі діти! Давайте скоріше знайомитись. Всі мене звать Ігруня - мандрівниця, бо я понад усе на світі люблю грати і мандрувати. Які ви всі гарненькі та усміхнені і, мабуть, дуже любите як я грати? Чи може книжки читати? А може співати і танцювати? А може вередувати? Що це ви: хто «так» хто «ні»? Ану, повторюйте за мною рухи, Та відповідайте дружно мені.

В школу любите ходити? Так? (ідуть на місці)

Чобітками тупотіти? Так? (тупочуть ногами)

Із м'ячем в дворі скакати? Так? (стрибають)

Бабу снігову скатати? Так? (кругові рухи)

На санчатах прокотитись? Так? (долоні разом, рух вперед згори)

А мультяшки подивитись? Так? (руки під підборіддя)

А з дівчатами побитись? Так? (бокс)

Після цього помиритись? Так?

Ну тоді ви гарні діти? Так? (знак«В0!»)

Сумно вам без гри сидіти? Так? Ви готові вже до гри? То ж рахуймо: Раз! Два! Три! Вжик!! (імітація рухів польоту)

Діти! А ви знаєте, куди ми з вами потрапили? До незвичайного музею. Тут ціле хустинкове містечко. А у вас з собою є хусточки? Ні? Ну, ми це швидко виправимо, (помічники роздають дітям хустки різних кольорів).

Гра «Плутанина»

Діти створюють кола по 8-10 чол. у кожному (об'єднуються по кольору хусточок). Діти з'єднуються в кола, тримаючись за хусточки.

Ігротехніки-помічники допомагають їм переплутатись. Ведучий рахує до десяти, завдання дітей розплутатись і знову стати в коло. Звучить музичний сигнал.

Ведуча: Увага! Наш незвичайний музей «Хустинкове містечко» відчинив свої двері. Давайте зазирнемо в середину (скрип дверей)

– Як багато тут зібрано різноманітних хусток! Є старовинні і зовсім нові, величезні і маленькі, які різні у них кольори і візерунки. Я впевнена, що кожна з них може розповісти цікаву історію, (танок з хусточками)

– «Хустка» - «хистка» від слова хистити, захищати. Вона захищала голову, плечі людини від холоду, спеки, дощу і вітру, заміняла спідницю і плащ. Спочатку хустки робили з грубої вовни, а пізніше стали виробляти з бавовни, льону, шовку, плести і оздоблювати мереживом, китицями, прикрашати вишивкою, стрічками, чудернацькими візерунками. Хустка символізувала таємницю, у багатьох народів світу вона була символом покровительства жінки над чоловіком, який її оберігав, захищав. Модники і модниці використовували хустку, щоб підкреслити особливості одягу. Вона є обов'язковим елементом багатьох національних костюмів.

Хустки носили на голові і на шії, на плечах і на бедрах, через плече, у кишеньці; на руці, робили з них торбинки, скатертини і серветки; дами дарували їх на пам'ять лицарям свого серця, а у деяких народів кинута долу хусточка означала життя або смерть. Хусточкою перев'язували рани, з нею танцювали, на ній зав'язували вузлики напам'ять.

Давайте ми з вами пофантазуємо і відтворимо або створимо власну версію використання хустки. Спробуйте знайти самі різноманітні способи, (зал поділяється на кілька творчих груп, які отримують корзинки з різноманітними хустками і аксесуарами. За допомогою помічників -ігротехніків діти створюють свою колекцію.)

Під музику діти демонструють свій варіант, проходячи через центр залу і сідають на місця. (можна використовувати косметику, додаткові аксесуари - ремінці, намиста, косметику)

Ведуча: Ви знаєте, шановні модники і модниці, мені здалось, ніби ви колись давно або недавно жили в різних кінцях світу, бо ось так носили одяг в Римі, а так в Греції, так в Україні, а так в Росії, так в Іспанії, а так носили хустки всі жінки в Європі 19 століття

Пропоную вам пограти в *гру «Танок»*. Ми з вами будемо перетворюватись в жителів різних країн і для цього нам буде потрібна лише хустка. Зараз я запрошую в танок лише дівчаток (на плечі-хустку, буде український ліричний; на голові-хустка, в руках носова хустка («Во поле березка стояла»-російський).

Східний-прикрити обличчя. На бедрах – циганський. Сиртаки – через плече.

Ведуча: Тепер я запрошую лише хлопчиків:

- Лезгінка – хустки за поясом;
- Іспанський – на шії;
- Ковбойський – на носу та роті.

До речі, а ви знаєте, чому ковбої і на сході носили хустки саме так? Так, вони прикривали ніс і рот від пилу, що нісся з-під копит коней, або під час піщаних та пилових бурь.

Я згадала одну гру про ковбоїв і хочу вас навчити її. Але спочатку нам треба перетворитись на справжніх ковбоїв (одягаємо хустки, беремо в руки лассо- це мотузка, яку затягують на шиї у мустангів-це такі дикі коні на яких їздили ковбої. А ще вони брали з собою обов'язково кольт- це такий пістолет. Вдягали вони капелюх. І тільки тоді сідали на мустанга і їхали в прерію-це як наш степ.

Сядемо на коне, і гей у подорож...

Повторюйте за мною кожен рядок і рухи. А в кінці кожного куплету ми будемо робити ось такі рухи і дружно промовляти «Тр-йох-ха-і-го-го», начебто ковбойські коні іржуть від задоволення.

Гра «Веселі ковбої» (музична гра – повтор)

I. Техаські ковбої веселий народ. Трапляється з ними багато пригод. Тр-р-р-йох-ха, і-го-го! /2р. (останній рядок кожного куплету)

II. Характер залізний і м'язи міцні Завжди з ними лассо і кольт на ремні.

III. На конях-мустангах по преріях скачуть. Дівчата за тими ковбоями плачуть.

IV. Запрошуємо всіх до ковбоїв на свято. Справжні ковбої танцюють завзято.

А тепер я вам пропоную перейти в наступний зал, не менш цікавий. Але спершу ми заглянемо в наше дитяче кафе. До речі, ви знаєте, що здавна хустку використовували, як серветку. Нею прикривали груди, або ноги, щоб не забруднити одяг. Серветками прикрашають стіл, ось дивіться як це може виглядати. (Помічники демонструють приклади сервування столу і пригощають дітей печивом).

Складання серветки засобом «Королівська лілія»

А оскільки наше кафе у країні ігор, то я пропоную вам пограти у веселу гру. Всі ви пам'ятаєте чарівні слова, які вам кажуть перед їдою. Згадайте їх. («Приємного апетиту!») Саме так і називається наша гра.

Гра «Приємного апетиту!»

Ведучий читає текст гри. Коли звучать назви блюд або їстівного, дітям треба встати, сказати « Приємного апетиту!» і сісти на місце.

Одноокий людоїд задумав розпочати обід. Перед сном перед обіднім підкріпитися як слід. Він спочатку з'їв телятко, смаженину, поросятко, підігрів казан картоплі, вийняв бочку огірків,

та і так собі подумав:

«Ніби зовсім я не їв». Потім він відрізав сала,

З'їв вареників чимало,

Випив кринку молока, З'їв шмати ще пирога,

Ще й ковбас дванадцять палок,

Сира кілограмів з п'ять.

Пролітала згряя галок-

Він їх встиг пережувать.
Закусив смачним рулетом,
І доїв усі котлети.
Все так-сяк запив компотом.
Їсти – то важка робота.
Вже зібрався зовсім спати,
Та рішив порахувати:
Скільки страв на свій обід
З'їв голодний людоїд?
Хто зумів усі згадати Прошу руки піднімати.
Ну що ж підкіпились, то ж рушаємо до наступного залу – Театрального мистецтва.

О, скільки цікавих речей можна зробити із, здавалось би, звичайної хустки!

Давайте розійдемося по театральних майстернях і самі станемо творцями,

Діти розходяться, і при допомозі помічників-ігротехніків підготовлюють міні-театри Ляльковий, Повітряних кульок, Хустинкової та ставлять вистави на теми піратів.

Як ви цікаво придумали ігри про піратів, які дуже люблю. Хочете пограти?

Гра-естафета «Піратські перегони»

А тепер я вас запрошую в зал мистецтв. Це зал-майстерня. На кілька хвилин ми з вами перетворимось у майстрів по розпису хусток. Тут ви можете створити хусточку про яку мріяли саме ви. Мої помічники допоможуть вам оволодіти різними техніками. Тож не гаємо часу-до діла. Техніки виконання: пальчиковий розпис, по-мокрому, штампівка овочами, предметами побуту, спосіб «зав'яжи - розв'яжи».

Під час виконання роботи ведуча коментує роботу в майстернях і знайомить з символікою кольорів, промислами по виробці хусток. Діти демонструють свої вироби. Звучить музичний сигнал.

– Увага, діти! Наш час відвідування музею закінчився.

(Діти займають свої місця.)

– Вам сподобалося діти?

Додаток Ж

Святкова вистава «У країні Нептуна»

Дійові особи:

Нептун – морський цар

Амо – його дружина

Морей – син Нептуна

Нея – молодша дочка Нептуна

Морава – наречена Морей

Борей – бог вітру
Орифія – полонянка Борей
русалки
Баба Яга
чорти

На березі – сцена. Декорації відтворюють оздоблення підводного палацу Нептуна. Ведучий з дітьми приходить на берег і виголошує, що зараз вони разом матимуть змогу зазирнути у чарівне підводне Нептунове царство. Всі займають свої місця. Починається вистава.

Дія перша

За обіднім столом зібралася уся Нептунова родина.

Амо. Завтра, мій господарю, на землі свято на твою честь. Чи певен цар царів, що ми готові вийти на берег, щоб привітати людей?

Нептун. Я наказав капітану Інго перемонтувати човен, любя.

(продовжує їсти, не звертаючи уваги на тривогу оточуючих)

Морей. Тату, до чого тут човен?! *(за сценою щось гримить)*

Нептун. До того, що я особисто збираюсь плисти на човні, а ти, якщо хочеш, йди пішки. Не заважай батькові їсти! *(згодом)* Де мої русалоньки, нехай порадують своїм танцем старого.

Морей розгніваний встає і йде з-за стола. За ним поспішає Морава. Русалки виходять і танцюють.

Амо. Завтра важливий день для наших дітей, Нептуне. Ти сам призначив їхнє весілля на день зустрічі з людьми.

Нептун. То й що?

Амо. То й що? Чи ти не чуєш, що Борей розлютився вкрай. На морі такий вітер, хвилі вище за сонце.

Нептун (сміється). Ти боїшся втонути, любя?

Амо. Ні, я боюся, що цар царів мене не чує і не хоче чути.

Нептун. Досить! Ви самі знайшли лихо на свою голову. Борей – мій друг. Він сотні років ганявся по світу за своєю Орифією, і коли, нарешті, її наздогнав, коли вже зачинив її серед своїх хмар, мої дурнуваті діти викрали її і привели до мене в царство. Як же мені тепер звернутись до Борей?

Амо. Звернись до могутнього Океану, він мудрий і щось порадить.

Нептун. Я був у нього на прийомі, Амо. Він добрий дід, але справедливий. Згадай, колись і ти тікала від мене. Океан допоміг тобі, але я не скорився його волі. Я знайшов свою кохану і привіз до себе в палац. З тих пір ми разом, дякувати Зевсові, щасливі удвох.

Амо. Але ж ти, милий, був молодий та вродливий, а Борей нині старезний дідуган. Та й характер у нього – сам Зевс боїться з дому вийти, коли Борей свої вітри ганяє. Орифія земна дівчина, їй жити серед людей належить, кохати земного хлопця.

Нептун. Не знаю, любя. Не знаю. Хіба що... *(замислившись, іде зі сцени. За ним і Амо).*

Дія друга

Та сама кімната, куди заходять Морей, Морава, Орифія.

Орифія. Господи, що робити мені, нещасній, через мене у вас негаразди. Завтра останній день, коли ви можете одружитись.

Морава. За нас не хвилюйся. Завс не забуде про своїх дітей.

Вбігає мала Нея. Сама вона задихана, волосся розкуйовджене, уся перемазана сажею.

Морей. Заклинаю Океана, Зевса та батька Нептуна у свідки! Де ти була, мала бешкетниця? Тебе чекали обідати, а ти знову з чортами та їхніми чортенятами бавилась. Чи бачив хто у світі таке, щоб царівна моря через вогонь стрибала? Скільки разів Головний Чорт та Баба Яга батьку Нептуну скаржилися, що усі вогнища мала Нея позаливала і нема на чому земних грішників смажити.

Нея. У чортів хоч весело, та й з Ягою є про що поговорити. Чи мені тут сидіти та дивитись цілими днями, як Орифка плаче? А за те, що насварився на мене, нізачо тепер не розповім, що мені стара Яга повідомила. *(Перекривлює усіх, сміється)*

Усі разом. Нея, рибочко, розкажи, розкажи, розкажи.

Мала царівна не погоджується.

Морей. Ну що ж, ти сама відмовилась від морозива...

Нея. Ні! Ні! Я все розкажу! На землі є хлопець, який дуже за вашою Орифкою сохне. Чорти переповідали, що коли він до Борея сам прийде та три загадки вгадає, то Борею Орифію сам йому віддасть. А ні, то чорти його до себе в пекло потянуть...

На сцену вискакують чорти та Баба Яга. Танцюють

Дія третя

На сцені Баба Яга, чорти, Орифія, Морава, Морей, Нерей. Всі вони церемонно вітаються. На сцені з'являється Нептун. Всі схилиються в пошані.

Баба Яга. Володарю моря, навіщо кликав нас грішних у свої покої.

Нея. Тату, татусю, невже ти підпишеш мир із Чортландією, і я вільна буду ходити бавитись туди?

Нептун. Цить, дівчисько! *(До Баби Яги).* Яга, кумонько, порятуй мене від того лиха – гніву Бореєвого. Ти все чуєш, все знаєш.

Раптом над табором здіймається страшенний шум. На сцені на підвищенні з'являється сам бог вітрів Борею.

Борей. Не чекали не мене?

Веселі ж тут збори!

Здійму вітер?

Здійму хвилі,

Розгуляюсь на просторі,

Розхвилюю синє море

Не зарадить нам Нептун!

Нептун. Погрожувати мені?! Та як ти смієш, старий невдахо!

Борей. Не буде війни, кумо, помиримось! Вже наказав я старій Язі привести до мене земного хлопця. Якщо відгадає він мої загадки, піде з ним Орифія, якщо ж ні, то буде все по-моєму.

Баба Яга та чорти ведуть до Борея якогось хлопця, вихопленого з натовпу глядачів. Борей задає йому три загадки. Буде цікавіше, якщо вони стосуватимуться безперечно життя дітей у таборі: чи то певних, чи то певних осіб, чи то загальних порядків. Тим часом Нептун та Борей на сцені братаються. Опускається завіса.

Хлопець з Орифією на березі беруть на себе роль ведучих і закликають усіх присутніх гукати Нептуна з русалками з глибин морських.

Далі відбувається традиційне для свята Нептуна дійство: звіт про справи у таборі, суд над тими, хто „заважає” дітям вільно відпочивати у таборі.

Закінчується усе красиво церемонією одруження Морей та Морави, що супроводжується піснями та танцями.

Додаток 3

Назви загонів та девізи

Загін: Козачата.

Девіз: Спритні хлопці і дівчата –

Українські козачата.

Дням минулим – наша слава!

Вчити подвиги – цікаво!

Загін: Промінці.

Девіз: Промінці – рухливі діти,

Без активності не жити!

Загін: Зірочки.

Девіз: Ми веселі, жартівливі,

Любимо і танці, й сміх,

Свою радість на дозвіллі

Ділим порівну на всіх.

Загін: Веселка.

Девіз: Веселка, веселка

Із сонця й води,

Ми чуйними й добрими
Будемо завжди!

Отряд: Неунывайка.

Девиз: Убедитесь вы не раз –
«Неунывайка» – это класс!

Отряд: Земляне.

Девиз: Мы молодежь XXI века,
Всегда и везде мы добьемся успеха!
Мы к вам прилетели с далеких планет,
Но ничего сверхъестественного у нас нет!
Но лучшими будем –
Победу добудем!
И кто нам поможет –
Никогда не забудем!!!

Отряд: Отважный.

Девиз: Ловкие, отважные,
Мы всегда бесстрашные!

Отряд: Друзья.

Девиз: Мы в «Славе» все одна семья,
Куда ни глянь – кругом друзья.

Отряд: Дружба.

Девиз: Один – за всех
И все – за одного.

Отряд: Орешки.

Девиз: Наш орешек не разбить,
Будем крепко мы дружить.

Отряд: Юность.

Девиз: Нам никогда не будет шестьдесят,
А лишь четыре раза по пятнадцать.

Отряд: Молодежь.

Девиз: Утром не добудишься,
Ночью не найдешь.

Отряд: Кристалл.

Девиз: Каким бы в жизни ты не стал,
Всегда будь чистым как кристалл.

Отряд: Карандаши.

Девиз: Нарисовались – не сотрешь.

Отряд: Утята.

Девиз: Мы плаваем, ныряем, живем на все лады,
Выходим постоянно сухими из воды.

Отряд: Бомбы.

Девиз: Спасайся, кто может!

Отряд: Бамбуча.

Девиз: Чтоб не стать противной мошкой,
Кушай жизнь огромной ложкой!

Отряд: Орлята.

Девиз: Мы орлята молодые
Всем покажем, кто такие.
Смех, любовь и доброта.
Мы веселые всегда.

Отряд: Неугомон.

Девиз: Скуку, лень из сердца вон,
Наш отряд – «Неугомон»!

Отряд: Чебурашки.

Девиз: Мы без папы и без мамы
Все умеем делать сами!

Отряд: Пломбир.

Девиз: Мы сладкие и вкусные,
На все дела искусные.

Отряд: Одуванчики.

Девиз: Держаться вместе,
Чтоб не сдуло.

Отряд: Альтаир.

Девиз: Полетим на Альтаир,
Завоеем целый мир!

Отряд: Эдельвейс.

Девиз: Эдельвейс в горах растет,
Он к вершинам нас ведет.

Отряд: Отдыхай!

Девиз: Пой, танцуй, не унывай,
А короче ... Отдыхай!

Отряд: Приколисты.

Девиз: Все приколы приколисты
Поприкалывают быстро!

Отряд: Дикари.

Девиз: Хоть ори, хоть не ори,
Все равно мы – дикари!

Додаток К

Спортивні назви загонів та девізи

Отряд: Футболисты.

Девиз: Пас, удар, ворота, гол –
Хороша игра в футбол!

Отряд: Чемпион.

Девиз: Ни шагу назад,
Ни шагу на месте.
Только вперед
И только вместе.

Отряд: Непобедимые.

Девиз: Царапаться, кусаться,
Но только не сдаваться!

Отряд: Спортсмены.

Девиз: Ни одной фальшивой ноты

В спорте, в жизни и в работе!

Отряд: Олимпийские резервы.

Девиз: Будешь сильным, быстрым, смелым

И всегда ты будешь первым!

Отряд: Пепси.

Девиз: Мы шипим и пенемся,

Победой не поделимся.

Отряд: Рваный кед.

Девиз: Несмотря на рваный кед,

Мы добьемся всех побед.

Додаток Л

Кричалки та речівки

***

Сонце єдине

Не можна ділити.

І Україну

Ділити не слід.

Променем сонця

Малята зігріті,

А дітлахи

Приумножують світ.

***

Сонечко сяє, сопілочка грає.

Річка тече, човник пливе.

Правим веслом загрибаємо,

Лівим веслом загрибаємо,
А тепер двома руками
Поспішаємо до слави!

***

Кока-кола – напій з газом!
Чика-бум – співаймо разом!
Якщо вам потрібен шум –
Заспіваймо чика-бум!
Співаю бум – чика-бум!
Співаю бум – чика-бум!
Співаю бум-чика-рака-чика-рака-чика-бум!

***

Единое солнце не делится на части.
Единую Землю нельзя разделить.
Но если ты счастлив, то искорку счастья
Ты можешь, ты должен друзьям подарить.

***

Вожатый: Неба синь над головою!

Отряд: Ой!

В.: Глянь, захватывает дух!

О.: Ух!

В.: Лето снова нас зовет!

О.: Вот!

В.: Собирая всех друзей!

О.: Хей!

В.: Слышит ухо сердца стук!

О.: Тук!

В.: Падает звезда с небес!

О.: Yes!

В.: Песню дарит нам струна!

О.: На!

В.: Пусть ее подхватит вслух...

О.: Друг!

***

В.: Оглянись-ка ты вокруг

И скажи, что видишь, друг?

Мальчики: Там я вижу море.

Девочки: Там живут павлины.

В.: А над нами звезды

Все вместе: Светят паутиной!

***

В.: Что у нас над головой?

О.: Небо голубое!

В.: Что нам светит с высоты?

О.: Солнце золотое!

В.: Отполировала небо

О.: Радуга-дуга!

В.: Вы готовы?

О.: Да!

В.: Солнце, воздух и вода

О.: Наши лучшие друзья!

В.: Ну-ка, крикнем хором дружно

Что для отдыха нам нужно?

Девять тонн сплошного

О.: Смеха!

В.: Килограммов сто

О.: Успеха!

В.: Море, солнце, лагерь мой

О.: “Современник” (*название лагеря*) наш родной!

***

В.: Солнцу крикнем –

О.: Свети!

В.: Улыбкам детским –

О.: Цвети!

В.: Павлинам ярким –

О.: Порхни!

В.: Детям в море –

О.: Нырни!

В.: Радость дарить –

О.: Для всех!

В.: Хрустально звенит –

О.: Детский смех!

В.: Другьям надежным –

О.: Да!

В.: «.....» (*название лагеря*) –

О.: Ура!

***

В.: В этом зале все другья?

О.: Да!

В.: Все, и мы, и ты, и я?

О.: Да!

В.: Улыбнись тому, кто справа,

Улыбнись тому, кто слева!

О.: Мы – одна семья!

***

Два притопа, два прихлопа,

Ежики, ежики.

Наковальня, наковальня,

Ножницы, ножницы.

Бег на месте, бег на месте,

Зайчики, зайчики.

Ну-ка, дружно, ну-ка вместе –

Девочки!

Мальчики!

***

В.: Парам-парейро –

О.: Гей!

В.: Парам-парейро –

О.: Гей!

В.: Парам-парейро –

О.: Гей, гей, гей!

В.: Настроенъе каково?

О.: Во!

В.: Все такого мнения?

О.: Да!

В.: Все без исключения?

О.: Да!

В.: Может вы уже устали?

О.: Мы с собой таких не брали!

В.: Может лучше отдохнем?

О.: Лучше песенку споем!

***

Мы – охотники на льва,

Не боимся мы его.

У нас огромное ружье

И острый меч – “Ух”!

Ой! Что это?

Ой! Что это?

Впереди гора,

Над ней не пролететь,

Под ней не проползти
Ее не обойти,
Дорога только напрямик.

(Во время проговаривания идет показ, как это все делается. То же действие проигрывается с рекой, болотом, пустыней и ... львом. При этом эмоции зала необходимо постоянно наращивать. Когда дело доходит до льва, то весь зал дружно кричит от страха и показывает, как он бежит ото льва по пустыне, болоту, реке и горе. В заключении – вытирает пот со лба, мол, как славно мы поохотились).

***

Давайте вместе с нами
Пойдем за чудесами
Туда, где есть узоры,
За реки и за горы,
Где бие-бие-раки
И где зимуют раки,
Где дружно вау-вау
Живет семейка Бау.

***

Солнце в двери ворвалось:
Как ребята вам спалось?
С первым утром поздравляем,
Быть активными желаем.
А сейчас мы дружно встанем
И на небо смело взглянем.
Все мы сделаем зарядку
И покушаем, ребятки.

***

Физзарядка – это супер!

Физзарядка – это класс!
Тот, кто будет ее делать,
Будет круче среди нас!

***

Мы ..... (*номер отряда*) собрались все до одного.
У девчонок и мальчишек настроение «Во»!

***

Наш ..... (*номер отряда*) как «Тойота»,
Заведем с пол-оборота!

***

Наш отрядик не разбить,
Будем крепко мы дружить!

***

Мы отрядик – просто класс!
Победим улыбкой вас!

***

Наш отряд сегодня здесь.
Мы придумали для всех
Интересное название,
Что заслуживает вниманья.
Мы улыбкой поразим,
Красотой своей сразим,
Остроумие покажем,
Мы все – класс, вот что мы скажем!

***

В.: Раз, два,

О.: Три, четыре!

В.: Три, четыре,

О.: Раз, два!

В.: Эй, ребята, шире шаг!

О.: Нет, наверно, в целом мире веселей, дружной ребят!

В.: Не грустят в семействе нашем!

О.: Мы поем, танцуем, пляшем!

В.: Все занятия хороши!

О.: Веселимся от души!

В.: Все сумеем сделать сами!

О.: И письмо напишем маме.

Эй, дружок, не унывай,

Нашу песню запевай!

***

О.: Мы идем на стадион.

Отряд наш будет чемпион.

Мускулы сильные,

А сами все красивые!

В.: Кто загару, солнцу рад?

О.: Эй, спортсмены, стройся в ряд!

В.: А команда есть?

О.: Есть!

В.: Капитан здесь?

О.: Здесь!

Выходи скорей на поле

Поддержать команды честь!

***

В.: Это кто шагает в ряд?

О.: Развеселый наш отряд!

В.: Хорошо ребята в школе?

О.: Хорошо! Хорошо!

В.: Ну, а здесь нам плохо что ли?

О.: Тоже очень хорошо!

В.: Нам везде с весельем нашим

О.: Хорошо! Хорошо!

В.: Мы поем, играем, пляшем

О.: Тоже очень хорошо!

***

В.: Раз – в ногу!

О.: В ногу – раз!

В.: Нас много!

О.: Много нас!

В.: Кто отстал?

О.: Не отставай!

В.: Кто устал?

О.: Не уставай!

В.: Всем идти, кто с нами хочет!

О.: Дружно песню запевай!

***

В.: Раз, два!

О.: Три, четыре!

В.: Три, четыре!

О.: Раз, два!

В.: Кто идет?

О.: Мы идем!

В.: Кто поет?

О.: Мы поем!

В.: Кто шагает дружно в ряд?

О.: Это ..... (номер отряда) наш отряд!

***

В.: Раз, два!

О.: Мы не ели!

В.: Три, четыре!

О.: Есть хотим!

В.: Открывайте шире двери!

О.: А то повара съедим!

В.: Руки?

О.: Чистые!

В.: Лицо?

О.: Умыто!

Всем, всем –

Приятного аппетита!

***

В.: Раз, два!

О.: Три, четыре!

В.: Три, четыре!

О.: Раз, два!

В.: Море близко?

О.: Море здесь!

В.: Лодок много?

О.: Лодки есть!

В.: Как команда?

О.: Молодцы!

В.: Значит в путь?

О.: Отдать концы!

В.: Парус выше поднимай!

О.: Песню громче запевай!

***

О.: Идем мы все на пляж морской

И есть вожатый под рукой.

Сейчас мыкупаемся

И сразу разыграемся.

***

В.: Дождик-

О.: Дождик лей!

В.: Нам с тобою

О.: Веселей!

В.: Мы до лагеря

О.: Дойдем,

В.: Познакомившись

О.: С дождем!

Так? Але час мені летіти. Хусточку напам'ять малювали? Ігри ви усі за-
пам'ятали? Нових зустрічей ми будемо ждати? І не будемо дуже сумувати? Ось
і прилетів уже мій вітер, на деревах гне тоненькі віти. До побачення, щасливо,
діти!